

ఏకోజీ రామాయణము

ద్విపద

పరిష్కర్త సంపాదకులు

డా॥ మొరంగపల్లి బాగయ్య

తెలుగుశాఖ ఉపన్యాసకులు

ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయము

హైదరాబాదు

ఎం. శ్రీనాథ్ కుమార్ పబ్లిషర్స్

హైదరాబాదు - 5000 14

ఏకోజి రామాయణము - ద్విపద

EKOJI RAMAYANAMU - DWIPADA

Editor Dr. M. BAGALAH

ప్రథమ ముద్రణ . ఏప్రిల్ . 1993

పుటలు : 1000

ప్రతిపది సంపుటము

వైల : రూ. 55/

ప్రతులకు :

సెం. శ్రీ హనుమత్

రమా నిలయము

ఇం నెం. 12-11-833/4/11

అంబర్ నగర్, ఆర్డిక్ మెట్టు

హైదరాబాదు . 5000 44

ముద్రణ :

శ్రీ శబ్ద ఆర్ట్స్ ప్రింటర్స్

లింగంపల్లి హోస్ ప్రక్కన

లింగంపల్లి - హైదరాబాదు . 5000 27

ఫోన్ : 246645

తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానము వారి

ఆర్థిక సహాయము పొందినది

అంకితము

శ్రీ వేంకటేశ్వరస్వామికి

విషయ సూచిక

ద్వితీయ సంపుటము

క్ర.సం.

పుట.

1. బాల కాండము 1 - 58
2. అయోధ్యా కాండము 57 - 114
3. ఆరణ్య కాండము 115 - 142

ఉపోద్ఘాతము

ఆంధ్ర సాహిత్య సుస్వతికి పంచామరమనదగిసిట్లు తంజావూరు సంస్థానము వెలసినది ఇచట స్వర్ణాభిషేకము గావించిన రఘునాథ భూపాలు డెన్నదగినవాడు. ఈ సంస్థానమే "గీర్వాణవాణి మధురవాణి"గా మార్చిన "భకవాణి"కి కనకాభిషేకము జరిగినది. "ఆంధ్రపాణి"ని విరుదాంకితుడగు శేషాచలవతి సంగీత సాహిత్య విద్యావిశారదుడగు "శహాణి" కనకాభిషేక గౌరవమునందినాడు. ఇట్టి శహాణి వంశమువాడే ప్రస్తుత గ్రంథకర్త ఏకోజీ. ఇతడు ఖోసలవంశ సుధాంకుడును, తుళజేంద్రుడు, తులజాణి (తుక్కోజీ) క్రీ.శ. 1728-36 వరకు ఈ 8 సం॥లు తంజావూరుని పీఠిన మహారాజు. ఇతని తండ్రి మొదటి ఏకోజీ (క్రీ.శ. 1674-83) ఖమారుడు రెండవ ఏకోజీ క్రీ.శ. 1737-39 రెండు సం॥లు రాజ్యమేలినాడు బొంబే (పోర్చు) వంశము వారందరు మహారాష్ట్రలయ్యు తంజావూరు పీఠముకై వెలుగు నరస్వతిని ఆరాధనము గావించినవారు. ఈ ఏకోజీ పృథి రామాయణములో ఆశ్వాసాంత ద్వీపదలో తను యేకోజీననియు, తన తండ్రి తుళజేంద్రుడనియు ఆ తండ్రి తుళజేంద్రునకే మకరంద విరుదాంకుడనియు స్వయముగా పేర్కొన్నాడు ఇతనికి సరస సాహిత్య లక్షణ చక్రవర్తియనియు పేరున్నది. ఈ రామాయణ కర్తయగు ఏకోజీకి బాబాసాహెబ్ అని నామాంతరము కూడ కలదు.

ద్వీపద రామాయణములు

1. రంగనాథ రామాయణము .— గోస బుద్ధారెడ్డి కృత ద్వీపద రామాయణమిది క్రీ.శ. 1240 అనియు ఒక వక్షమువారును, క్రీ.శ. 1290 అనియు రెండవ వక్షము వారును పేర్కొనిరి. ఇదే మొదటి ద్వీపద రామాయణముగా గ్రహింప వచ్చును.

2. శ్రీరామాయణము - అష్టమ రామాయణములలో ఇది రెండవది. ఇది శ్రీ పట్టా సరిదిరాజు. ఈ పద్య శ్రీ శ. 1650 ప్రాంతము వాగనియు, పద్య పట్టా ముద్రపపు సుకాసుననియు, తండ్రి హరిదాసు రాజు అనియు కరువ దాగు శాసనమువలన తెలియుచున్నది.

3. శ్రీ రంగ మాహాత్మ్యము :- ఇది సూరవ ద్వీపద రామాయణము అని గునిపరపు వేంకటకవి. ఇతడు రాదని రాంచరి అప్రప్రాయము. ఇతడు పీఠవిగ రాంము 11 వ శతాబ్దము సంప్రదింపబడినది. శ్రీ శ. 1749 వలన విరచించిన అల్లగాని పుస్తక స్తుతివలన తెలియుచున్నది.

4. వీరశి రామాయణము :- కర్త వీరశి తండ్రి తుక్కాశి, రామాయణావతారికను బట్టి చూడగ వంశావళి తెలియుచున్నది. శ్రీ.శ. 1737 సం॥మున తండ్రివారిని పాలించినట్లును, 1737-38 రెండు సం॥లు రాజ్యము వహించినట్లును కొంచు అప్రప్రాయము. ఇతడు రెండవ పుత్రుడు.

ఇతని కృతులు రెండు అవి

1. వీరశివర పరిచయము యశగాన నాటకము (దీనిని చూడ నేను పరిష్కరించితిని ప్రతుకర్తము వారు ముద్రించినారు.)

2. వీరశి రామాయణము ఆరు కాండములు గల్గియున్నది. అచ్చటచట పాదాలు ప్రముఖులు జరిగినవి. సా పరిశ్రావము వారిది పూరించినది. విజ్ఞులు మన్నింతురని మనిషి. తండ్రివారు శత్రులైన నరనర్తకీ మహల్ గ్రంథాలయము వారి సహాయము పెరువరానిది. వారి సహాయము వలన ముద్రము విగ్రహము సందిగిది. కృతార్థుడను భక్తుడను. ఈ పుస్తక రామాయణము యంతవలన యుద్ధించినది ముద్రించబడినది.

ద్వీపద ఉత్పత్తిక్రమము

ద్వీపద రెండు పాదములు గలిగి ప్రత్యేక పదముగా వేలగి ద్వీపద మైనది. ఇట్లుగలది దీనిని ద్వీపదగా పరిగణింపబడినది. మూడింట

గణములు ఒక సూర్యగణము యుండి మూడవ గణాధ్యక్షరము యతి స్థానమై నది. ప్రాస నియమము కలదు. ఈ రెండు పాదములకు ప్రాసాధ్యక్షరమేకము యును. కాని మంజరీ ద్విపదయందీ నియమము కూడ లేదని తెలియు చున్నది. ఉదా:- కావ్యాలంకార సంగ్రహ చూడామణియందు యిట్లున్నది.

“శక్రత్రయంబును సవిత్పండుఁబాద
విక్రీడికులు మృదు ద్వివదికి నెవుడు
వళియుఁబ్రాసంబును వలయు దీనికిని
వలదు ప్రాసంబుండు వరుస మంజరిని”

ఇట్టి ద్విపదకు మూలస్థానమనబడిన కన్నడ కవులే ఆద్యులు. ద్విపదను వీరు “సులిదబాకెయహణ్ణి” శర్కరశేఖైలిగా పేర్కొనిరి. ఇది భక్తి ప్రధానమై వీరశైవ వాఙ్మయమున కాద్యమైనది. ఇందులో కవి ద్విపదను ద్విపదియని వాడుట గమనింపదగిుది. లాక్షణికుడైన యనంతకుడు ద్విపద యందలి యతిని గూర్చి చెప్పిన విధము.

“శ్రీమందిరాకారు జితదైత్య వీరుఁ
గీర్తించుచోఁబుణ్ణి వర్తసుండసుచు
యతిమాఱు ప్రాసమిట్లచ్చొట నిడక”

యని ద్విపదయందు ప్రాసయతిని నిషేధించెను. కాని యితనికి పూర్వుడైన పాల్కురికి సోమన పండితారాధ్య చరిత్రయందు,

జాతులు మాత్రాను సంధాన గణవి
సీచులుగాన ‘యనియత గణై’ర
నియును ‘బ్రాసోవా’ యనియు’ యతిర్వా’య
నియుఁ జెప్పు ఁటో వినిహితోక్తిగాన
ప్రాసయైనను యతిపై వడియైన

దేసీగా నిలిపియాది ప్రాస నియతి
దప్పవందగ ద్విపదలు రచియించు

నని పేర్కొన్నాడు. ఇంతేగానీ "నదియునుగా లై హికాముష్మిక ద్విపద
హేతువగుట ద్విపద నాఁబరగు"నని చెప్పుటచే ద్విపద నిహవరసుఖహేతు
వైనదని నిండుగా నమ్మరాదు. ఇక మరి జనాశ్రయముండు.

"ఇంద్రగిరిముఠ మూడిన గణం బొట్టి
చంద్రాస్య ద్విపదకుఁజనుఁ జెప్పరేద"

యని పేర్కొనెను. తాళ్ళపాక తిరువేంగళనాథకృతమగు అష్టచుహిషీ
చంద్రాములోని ద్విపద లక్షణమును గూర్చి

"వాసపులు ముప్పురు ననఁజాపుఁడొకడు
వాసిల్లునది యొక్క పదము శ్రీకాంత
క్రమమున నీ నాల్గు గణములు నడచుఁ
గ్రమ దూరముగ ప్రయాగము సేయరాదు
ఆపాదిమునకు మూడవఁజంబాది
దీపించుయతి యంబుది ప్రేయశనయ
యుపమింపనవి ప్రాసయుతములై రెండు
ద్విపదనా విలసిల్లు వికచాబ్జ పాద
ద్విపదకు ద్విపదకుఁ దెగఁజెప్పవలయు
నెప్పుడు సంస్కృతమున నితర భాషలను
యతుల తోవలఁ బ్రాసయతి దక్క సకల
యతులు తెల్లను బ్రయోగాను సారమున
ద్విపదతో ద్విపద సంచలినేక శబ్ద
విప్పుడు రెంటును గూర్చినిదియు యుక్తింబు
మరియు సంస్కృతపు సహాస రూపమున
సెరయ నెన్నిటినైన నిర్మింపఁదగును
తెనుఁగున గూర్చిన ద్విపద యంత్యమునఁ

నోసరఁగ్రియాంత సముచ్చయాంతములఁ
 దనరు సారముర్వము గూడెనేని
 విసుతింప నుత్తర ద్వివదాదియందు
 గొనకొన్న స్వరముతోఁ గూడఁగాదనుచు
 నొనరింప నుకసేంద్రు లుద్బంధమండ్రు
 అరసున్న నొనగూర్చ ననువైన హల్లు
 గదిమ నీ ద్వివదాదీఁ గనుపద్ధనేని
 తొలి విభక్తికిఁ దక్కఁదుది విభక్త్యంత
 ములు సకారములును ముకుర బింబాస్య
 యానకారము చెల్లు నరసున్నలగుచు
 నానీల రచచ్ఛంగ యలమేలు మంగ
 యను లక్షణంబుల ననువొంద నురవి
 జన నుప్రయోగై క శరణమై నిభిల
 జగదేకనుత విరాట్పందోవ తీర్థ
 యగుదునే ద్వివద విఖ్యాతి చెలంగ"

3ని అష్టమహిమీ కల్యాణమునందు (అ-1-181 నుండి 150 వరకు)
 ద్వివదను గూర్చి పేర్కొన్నాడు. ప్రాస, యతి విషయములతోనేగాక యుత్వ
 విశిష్ట, పాదాదియందును, పాదాంతమందును, సంధి కార్యములందును
 సయితము నియమములు పాఠించి లక్షణమును జెప్పినాడు.

బద్ధు సిద్ధకవి యనునతడు తన చిరవ పురాణమునందు,

"ఇల పాలకురికి సోమేశుండు మున్ను
 తొలగక ప్రాసముల్ ద్వివదలను
 లలి రచించుట యది లక్షణంబుగను
 నెలమిరేప జకారములు శివకావ్య
 ముల యందుఁజెల్లుఁ దప్పలుగావు గాన
 ఆ పాల్కురికి సోముసనుతి నేను
 చిహిత ప్రాసఁ యుతిచ్చంద సరణి

నాచుహా గుడుదేవు ననుమతి యట్లై
 శ్రీ మెలయంగ రచించితినిట్లు
 అని పేర్కొన్నాడు.

యక్షగానము

ఆంధ్ర వాఙ్మయములో రొలుత యక్షాదుల యాటపాటల ప్రసక్తిని పాల్కురికి సోమన (క్రి. శ. 1280.1340) వండితారాధ్య చరిత్రలో వర్వత ప్రకరణమునందు గలదు. ఇది శ్రీశైలయాత్ర శివరాత్రి జాగరణ సందర్భము నందు నానాదేశయాత్రికులు అచటికి చేరినవారికి నిసోదము కాలక్షేపము గల్గించుకై చెప్పిన సందర్భమున గలదు.

“అవట గంధర్వ యక్షవిద్యాధ
 రాదులై పాడెడు నాడెడువారు (రి)
 విధమునఁ బ్రవృత్తు పేషముల్ దాల్చి
 యధిలోత్సవము దులుకాడనట్లాడు” అని గలదు.

శ్రీనాథుడు తన వీమేశ్వర పురాణమున (అ.రి.వ.రివి) నందు దక్ష రామ ప్రశంస సందర్భమున

“కీర్తింతురెద్దాని కీర్తి గంధర్వులు
 గాంధర్వమున యక్షగాన సరణి”

అని యక్షగాన ప్రసక్తికిదే మార్గమైనది. దీనికి మూలమునదగినది సంస్కృత వీమేశ్వర పురాణము. (అధ్య. 10 . శ్లో. 19) నందు

“కీర్తియంతి స్మమాహాత్మం గంధార్యాశ్రీ దివౌకసః
 గాంధర్వ విద్యా నిపుణా గాంధర్వేణ గరియసా”

యని పేర్కొనెను. ఇదియే శ్రీనాథుని కాలమున కొక ప్రత్యేక ప్రహరమేర్పడినట్లు కన్పడుచున్నది. వీరు గానకళా ప్రావీణ్యత గల్గిన గంధర్వులు.

వారిపేరనే గాంధర్వ వేదము వెలసినది. ఈ గంధర్వులు “యక్షగాన సరణి” బాడిరనగానది శ్రీనాథుని కాలమున ప్రత్యేక గానతైలిగా పరిగణింపబడుచున్నట్లు కన్పించును. క్రితాధిరామములోను, పసుచరిత్ర యందు ప్రవరుడు హిమవత్సర్వత ప్రాంతమున “గంధర్వ యక్షగాన సహితమగు నొక్క కోసగనియే” అనియున్నది. పారిశాతావహరణమున “యక్షగ్రామ వాస్తవ్యులు” అనియు, “యక్షులు మేళము గూడి పాడుచుందురు దీక్షాల సజల”యని యున్నది. రామాభ్యుదయమున.... గరుడ గంధర్వ కిన్నెర కింపురుష యక్షగానంబులను గానంబుచై ఔరయ అని యున్నది. ఈరీతి కర్ణాటాంధ్రములలో యెక్కువగా కాన్పించును. సింహా, నేపాలము లందును గలదు.

యక్ష జక్క శబ్దమేయని బాషా శాస్త్ర ప్రమాణము రు జక్కులవారే యక్షులుగా వెలసిననియు తెలియుచున్నది. వీరు ప్రాచీన కాలములో దేవాలయ ముల్లో భక్తులకు, యాత్రికులకు రాత్రి విశోదము కాలక్షేపము కల్పించుటకై భగవంతుని పేరిట నృత్య, గాన, కళా విశేషములు నాలపించువారేమో ఇట్టి ఛారి విద్యయే జక్కుల, యక్షుల విద్యగా వెలసినది. ఈ విద్య దేవుని ఊరే గింపులలో రథముల ముందు గాట్లము చేయుచు విచిత్రవేషధారణలు గల్గి అడెడివారనియు తెలిసినది. వీరి స్త్రీలు భగవంతుని పేరనే బ్రాహ్మచారిణిలుగా ఉండిరట. దేవదాసీ జనులుగా మారినిట్లు తోచుచున్నది. వీరు ఆంధ్రదేశమున చూర్పు గోదావరి జిల్లా పెద్దాపురము ప్రాంతములో నున్నట్లు తెలిసినది.

తెలంగాణలో కరీంనగరు జిల్లాయందు స్థిరనివాసులై యున్నట్లు కీ. శే. శ్రీ జక్కుల సర్పింహ ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయ ఉద్యాన వనమాలి ఉద్యోగిగా పనిచేసినవాడు తెలిపిన వివరము.

వీరు గొప్ప కళాకారులు, గానకళ, సంగీత, నృత్య విద్యలలో అరితేరిన వారైనట్లును, ఇంకా వీరినిగూర్చి E. Thurston వ్రాసిన Castes and Tribes of south India అను గ్రంథములో గలదు. “Jakkula - described as an inferiocr caste of prostitutes, mostly of the Balija caste, and as wizards and a dancing and thea-

trical caste. At Tenali in the Krishna dist. It was customary for each family to give up one girl for prostitution etc etc. అని వ్రాసినారు. ఈ వద్దటి వృత్తివారు నీకిందరూరూగారు చేరెగుమెట్టు ప్రాంతమున యున్నట్లు తెలిసినది.

జిక్కుల వారిపేరున నేటికి రాయలసీమలో కర్నూలు జిల్లాయండ సుక్కుసానికుంట్ల, జిక్కుల చెరువు (గుత్తి), పెరుగొండ, జిక్కుసముద్రము (హిందూపురం) లలో జిక్కులు అధికముగా యున్నట్లు గలదు. వీరికి నాటి గ్రామవనివారికిచ్చినట్లుగానే సంస్థానాధిపతులో, రాజులో ఇర్రాములుగా (తూములను) యిచ్చిరి.

తేది 9.7.1881 నాడు జిక్కుల కన్నాయి యనునామె తిరుమల దేవస్థానమున వేయించిన శాసనమువల్లను వీరి ప్రభావము విధితమగును.

శ్రీ శ. 1500 ప్రాంతమున ప్రోలుగంటి చెన్నశాసరి యను నాతడు సౌభరి చరితమును “జిక్కుల కథ”ను చెప్పినట్లును, వీరి విద్య ప్రభావితమనియు తెలియుచున్నది.

చిత్ర భారతమున చరిగొండ ధర్మన “యక్షకామినుల నాట్యము” “యక్షవనితలపాట”లను ప్రత్యేకముగా పేర్కొన్నాడు. 17 వ శతాబ్దము నాటి పురుషోత్తమ దీక్షితుని తంజావూరాన్నదాన మహానాటకమున జిక్కుల రంగసాని యనునామె సత్రములో వదళేశిక వట్టినట్లుగలదు. ఇంతేగాక యక్షరాత్రి, జక్కిణి, బౌద్ధ యక్షులు యనియు కన్పడుచున్నది.

కన్నడ వాఙ్మయమున శ్రీ. శ. 12 శతాబ్దమున గల “అగ్గళుని చంద్ర ప్రభా పురాణము” అభినవ వంపిని “మల్లినాద పురాణము” లందలి “ఎక్కల గాణ” యనునది యక్షగాన పరిణతిగా గ్రహింపవచ్చును. ఇందలి నాయకుడు వని విచారము చేయుచున్న సందర్భమున మేళతాళములు లేకుండగనే దేశీయ గీతాన్నాక రానిని ఒక “ఎక్కల గాణ”మును యింపుగా వినినట్లు వర్ణింపబడినది. మల్లినాద పురాణములో “కమలామోచియైన తుమ్మెద యంతరము కమలాచలయయైన లక్ష్మిని కీర్తించుచు పాడెడి” “ఎక్కల గాణ”గా పోల్చ

బడినది. ఇదియే యక్షగానము. ఈ యక్షిణి వేషమును కన్నడ సంప్రదాయ నాటకములలో శ్రీవేషమని, మోహినీ వేషమని పిలుతురు. వీరికొక పాట కావలయును గదా! అదే యక్షగానము 'ఎక్కల గానము' ఇది స్వత్యక్తక సాహచర్యమును కల్గియున్నదన్నమాట.

క్రీడాభిరామములోని జక్కుల పురంద్రి యక్షకన్యల యాటయును, పండితారాధ్య చరిత్ర పక్కణలోని యక్షనేపథ్య సూచనయు యొకటే. ఇదే యక్షగానము యొక్క ప్రాథమిక స్వరూపమనవచ్చును వీరు గానకళా ప్రసిద్ధులు. ఇవే రాసురాసు వీధినాటకములుగా వెలసినవి. కన్నడిగుల "బయలాట" తమిళుల "తెరుక్కూత్తు" అనుదానికి సమానార్థకము వీరు పగటివేషములు కూడ ధరించి విజృంభన గావించురు. ఈ జాతివారిని హైదరాబాదు నందలి పార్కిగుట్ట ప్రాంతమున గత 10 సం॥ క్రిందట వీధులలో నాడుచుండగ జూచితిని. వీరిప్పుడు బండ్లపై కూరగాయలు అమ్ము కొని బ్రతుకుచున్నారు (ఇచట నాటక శబ్దమే రూపక శబ్దమైనది) వీరు బహురూపములు ధరించి, బహురూపకములు నాడుదురు. ఈ మాటకే కాబోలు వైరూపులవారు అంటారు. ఇది బహురూపకములకు సమానమే. తోలుబొమ్మ లాటలు, వెద్దంగములు, వీటితో జవనికలు, పాత్రల చిత్ర విచిత్ర ప్రదర్శన, ప్రకోచక, అభినయభంగులు, సంగీతపు హంగులు మొ॥నవి నాటకములోని తంతులు.

యక్షగాన నాటక రూపములు కొన్ని ఏకోక్షి కవి విష్ణేశ్వర వారి ఐయము, కాహళి 20 నాటకములు దక్షాధ్వర ధ్వంసము, అర్థనాశిశ్వరము, అల్లిఅద్దన నాటకము, కామదహనము, త్రిపుర విజయము, క్షీరసాగర మధనము, భక్త సీరియాళ చరిత్ర, అంధకగంధ గజాసుర వధ మొ॥గునవి.

క్రీ. శ. 1000 ప్రాంతమున వెలసిన యక్షగానము ప్రసిద్ధిమై 17, 18 శతాబ్దములలో బహు రూపములుగా విస్తృతి గాంచినది. శ్రీనాథుని భీమేశ్వర పురాణములో "కీర్తింతు. సరణి" అనునది.

క్రీ. శ. 1400 ప్రాంతములో యక్షగానము పూర్తిగా సుప్రసిద్ధమై, క్రీ. శ. 16 శతాబ్దములోని తొలుతటి కవయగు చిత్రకవి పెద్దన

వృషభగతి త్రిపుట రేకంఘ్రియుగమగు
 దుదఁనేడు అఘపులు తొలగజేయ
 జంపె రేకునకు లక్షణము ద్వైరదగతి
 యగు గాన నొకలఘువండు మాన
 రచ్చరేకగూడు దురగవర్ణనము గతి
 మరియేకరాశియౌ మధుర గతిని
 ఆట తాళమున మాత్రలంఘికిర్యది నాల్గు
 నాల్గిట విరతి పద్మాలుగింట
 నిలుచు నర్థంపు నర్థచంద్రికలు నీన
 యక్షగాణ కృతులలో నార్యులిడిన
 రగడ ఖేదంబు లిదియౌను రమ్యవర్య
 యవిదనిజదాన సముదాయ యాంజనేయ (అ.సా.నం. 2 అ)

త్రి. శ. 1537 నాటి ప్రఖ్యాత కవి చిన తిరుమలాచార్యుడు "సంపీర్తన
 లక్షణ"మను సంస్కృత గ్రంథమునందు దరుపులు జక్కులరేకులు, ఏలలు,
 చందమామ పదములు మొదలగువి నిర్వచించెను. అంతేగాక యక్షగాన
 పదమును గూర్చి చెప్పిన విధము.

"యక్షగాన పదంబులు నవ్విధమున
 సముచితానేక వివతాళ సంగతులను
 నవరసాలంక్రియా నవర్ణంబులనుచు
 నెలరునని హరికీర్తనా చార్యుడనియె" —సం.ల. 66. ప.

50 వ పద్యములో జక్కుల రేకుల పదమును గ్రహించెను. త్రి. శ.
 1500 నాటి వెల్లంకి తాతంబట్టు తన కవి చింతామచేయందు "లక్ష్మీ కల్యా
 ణములోని రేకు" అనుపేర "నీరజోదరు రాణి నీలవేణికిని" అని ఉదాహ
 రించి, రేకులను విశేష యక్షగాన పదములకు జక్కుల పేరున్నట్లును
 ఉదాహరించెను.

నాటినుండి నేటికి లభించిన ఆధార గ్రంథములలో చందుహరి రుద్ర
 కవి సుగ్రీవ విజయమే ప్రాచీనతరముగా తోచుచున్నది. చందంటి పాపరా

ఒంతటివాడు వేషాల విశేషాలు యక్షగాన రీతిగా నుడివెను. క్రీ. శ. 1650 వాడగు కాకుమారి అవ్వకవి స్వయముగా యక్షగాన రచనచేసి చూపినాడు. 17 వ శాబ్దాది ఉత్తరార్థములోనివాడగు కులపతి శ్రీ సిద్ధేంద్రయోగి అపూర్వ సృష్టియగు కలావ ప్రదర్శనయందు యక్షగానము గానవచ్చును. కావూడీ అస్థానకవి యనదగిన దర్బాగిరి రాజకవి ఆరు యక్షగాన రచనలు చేసెను. అందులో ఒకటి రాజమోహన కురవండి కురవండి తమిళ శబ్దము. అనగా కొరవజాతి స్త్రీయని యర్థము. అనగా ఎరుకత. దీనివలన యక్షగాన విశిష్టతకు ప్రాధాన్యమును కల్పించెను. ఏకోజీ కవియు విఘ్నేశ్వర వరిణయ మును యక్షగాన నాటకము రచించెను కావున ఈ విశేషములు వ్రాయవలసి వచ్చినది.

కావూడీ రాజవంశములో క్రీ. శ. 1685 నుండి 1855 వరకు తంజా పూరు ప్రాంతమంతటను యక్షగాన నాటక రచనలు, ప్రదర్శనములు బాగుగా సాగినవి.

క్రీ. శ. 1780 నాటి శేషచలపు దర్బాపురి రామాయణము యక్ష గానమును, క్రీ. శ. 1834 నాటి ముద్దయకవి మందెన రామయణమును రచించెను. వీరేగాక గోవర్ధనంనరసింహదార్యులు శేషతట్టరు కృష్ణమా దార్యులు, వద్దెము పాపకవియు యక్షగాన రచనలు చేసిరి.

అత్మకూరు సంస్థానములో యక్షగానములు పోషింపబడినవి. ఒక గొల్ల కలాపము, ఒక కురవండి, (రూప్బాసుపేట రత్నమ్మ గారిది) యును వెలసినవి. నేటి యక్షగాన కవులలో కీ. శే. చెర్విరాల జాగయ్య యను కవి యనేక యక్షగానములు రచించెను.

మహారాష్ట్రులు తెలుగు భాషను పోషించిన విధము

దక్షిణ భారతదేశ చరిత్రలో నాయక రాజుల పాలన అంతరించిన తరువాత మహారాష్ట్రులు రాజులైరి. కర్ణాట రాష్ట్రమును బహమనీ సుల్తానులు పరిపాలించుచున్న కాలములో షరారులు యిదట సైన్యాధికారులుగను, దండనాథులుగను చేరి వసించిరి. బహమనీ సుల్తానులకు తంజాపూరు ఒక

మండలము. ఇచటినుండి మండలాధిపతులు కప్పములు గట్టుచుండిరి. 1566 లో తల్లికోట యుద్ధము జరుగునపుడును మరాఠీలు యిచట పనిచేయుచుండిరి. బహమనీ సంస్థానాధిపతులు వతనిమైరి. తంజావూరులో అప్పచేతే మరాఠీ మండలాధిపతిగా నుండెను. కావున తంజావూరు మహారాష్ట్రల అధీనములోనే యుండెనని భావము వీరు సుమారు రెండు శతాబ్దములు పాలించిరి. అట్టివాఁలో ఆరాయ్దుడు, అద్వైతనవగినవాడు శాహజీ మూల పురుషుడు. బాబాజీ చిట్టచివరివాడు శివాజీ వరకును (1632-1711) వీరందరి చేత తెలుగు భాష పోషింపబడినట్లు తెలియుచున్నది.

విజయ రాఘవ కూపాలుడు వీర మరణము చెందిన తరువాత తంజావూరు మహారాష్ట్రల పశ్చిమైరి. అప్పుడు రాజ్యాన్ని ఏర్పాటుచేసిన దైన శాహజీ ఆంధ్ర సంస్కృతాది భాషల్లో గ్రంథములు రచింపజేసెను. ఇతడు స్వయముగా కవి, వండితుడు, రాజ పోషకుడు. కళాకారులను ఆదరించి, గౌరవించి, కళా సర్వకుల పరిపోషణ చేసినట్లు బావించవచ్చును ఈ కాలమునే ఊయగమనియు, హీనయుగమనియు కొందరి భావన. కాని అది సరికాదు. గోల్కొండ నాల్గవ రాజగు ఇబ్రహీం కులీకుతుబ్ షా కాలములో తెలుగు రచనలు సాగినవి. కందుకూరి రుద్రకవి సుగ్రీవ విజయ యక్ష గానము. అద్దంకి గంగాధర కవి తవతీ సంవరణోపాఖ్యానము. ఇవేకాక కూర్పు ఆంధ్ర దేశములో కూచి మంచి తిమ్మకవి బ్రహ్మచారి రాకపోకలకు భయపడి ఊరు (కందరాడ) విడిచి పీఠపురము చేరి కుర్పుచేశ్వరాలయమున కూర్పుండి సుమారు వదైనిమిది పద్య కావ్య రచనలు చేసి కవిసార్వభౌమ బిరుదు వహించెను. ఇంతటి సాహిత్యమునుండించిన కాలము ఊయగమగునా?

ఏకోజీ దీపాంబికల పుత్రుడైన శాహజీ క్రీ. శ. 1684-1712 మధ్య కాలములో తంజావూరు రాజ్యాన్ని పరిపాలించినట్లును, ఈ శాహజీయే క్రీ. శ. 1680 ప్రాంతములో తంజావూరుతరలివచ్చినట్లును, తెలుగు నేర్చుకొని క్రీ. శ. 1704 ప్రాంతములో గ్రంథరచన చేసియుంటాడని కొందరి అభిప్రాయము. ఇతడు పేరుకు మహారాష్ట్రుడు గాని నిజానికి

ఆంధ్రప్రదేశ్ పన్నులు సరికొత్త ముత్రాకలు మిరారీలైనను, తుక్కోజీ వారి పుత్రపౌత్రాదులు అందరి చాషను పోపించినారు.

చక్రవర్తి శివాజీ తండ్రి అయిన శాహజీ తన మొదటి భార్య తొలి పుత్రుడైన సంభోజీని, చిన్న భార్య లయిన రుక్మాదాయిని తీసుకొని క్రీ. శ. 1636 లో చిర్లాటపలోని విజాపూరునకు వచ్చెను. తోటి రాజైన మహమ్మద్ ఆదిల్ షా జాగీర్లలో దండనాడుడుగా పేరొందు విజాపూరు రాజు తంజా పూరునేలుచున్నట్లు ముందుగానే వ్రాసినాడు. రావున వెజయ రావువుని పైకి చందయాత్రచేసి రాజ్యమును వశము చేసుకొనదలచి శాహజీని పంపెను. విజయరావుపుడు ఓడిపోయెను. శాహజీ తంజాపూరును స్వాధీనపరుచుకొనెను. ఇతడు ఈ రాజ్యాన్ని తన పుత్రుడైన ఏకోజీకి యిచ్చి, తాను విజాపూరు లోనే యుండెను.

కొంతకాలమునకు యుద్ధములు జరిగి క్రీ. శ. 1656 లో కనకగిరి యుద్ధసమయములో ఆఫ్ఘల్ ఖాన్ మోసమువలన శాహజీ తన జేష్ఠపుత్రుడైన సంభోజీని (శివాజీ అన్నను) కోల్పోయెను. శాహజీ రెండవ భార్య తుక్కబాయికి అంతవరకు సంతానము లేదు. ఈమెకు తంజాపూరులోనే ఏకోజీ పుట్టెను. తండ్రి అన్నింటిని శివాజీకి అప్పగించినాడు. సవతి సోదరుడైన ఏకోజీకి తండ్రి తెలుగు విద్యను నేర్పించెను. ఇతడు అమూల్యమైన తాళవక్ర ప్రతులను కాపీ వ్రాయించియు, కొనుగోలుచేసియు భద్రపరచెను.

ఈ ఏకోజీ క్రీ. శ. 1676 నుండి 1683 వరకు తంజాపూరును పాలించెను. ఇతని భార్య తుళజాతిస్త్రీయై యుండవచ్చును. ఎందుకనగా యంతవరకు భోసల (భోంస్లే) వంశమువారైన ఇతడు ఆమెకు "దీపాంబిక" గాను పేరు పెట్టుకొని ప్రేమించి పెండ్లిచెనుకన్నట్లు తోచును. ఈ ఏకోజీకి 1643 వరముల తరువాత పుట్టిన తుళజరాజు (ప్రతాపసింహుని పుత్రుడు) నుండి తుళజ వంశముగా మారినది. తొలి ఏకోజీ మూడవ పుత్రుడే (తుక్కోజీ) తులజాజీ ఈపేరు మూలముగనే రామాయణములో పేర్కొన్న తుళజ భూపాల వదము నిలిచినట్లు కన్పడును.

శాహజీ తుక్కోటాయీల వంశములో మొత్తము శాహజీలు ఇద్దరు
 ఏకోజీలు ముగ్గురు - శరభోజీలిద్దరు - తుక్కోజీ లిద్దరు - ప్రతాపసింహు
 డొక్కడు. ఇతని కొడుకే తులకాజీ (చుక్కోజీ) యనువాడు - శివాజీ లిద్దరు.
 రాజా శివాజీ ఒక్కడు. అతడే చిత్రవతి శివాజీ. చివరి శివాజీ కృతమైన
 "ఆన్నపూర్ణా పరిణయము" వలన పీరి వంశావళి కొంత తెలియుచున్నది.
 రెండవ శాహజీకి చిన్న తమ్ముడైన తుక్కోజీకి కొడుకు యేకోజీ. ఇతడు
 స్వయముగా రవి, పండితుడు, ప్రస్తుత రామాయణ కావ్యకర్త. వీరికి బాబా
 సాహెబ్ అను నామాంతరము కూడ కలదు.

భోసల కలకాబ్ది పూర్ణచంద్రుండు
 భాసుర మాళోజీ పార్థివసుతుడు
 సాహసాంకుడు నిత్య సత్యసంధుండు
 శాహభూపాలుండు చతుర మానసుడు
 అతని రసూజుడే కావసపాలు
 డతని బాలకుడు శాహజీతిపాలు
 డతని సోదరుడు మహాక్రిశాలి
 చతురుడు శరభ రాజన్య దేవేంద్రు
 డారాజ సోదరుండతుల విక్రముడు
 దీరుండు నయశాలి దీపాంబ సుతుడు
 చోళ భూపాలుండు సుగుణహారుండు
 పాలిత సుజనుడు పరమపావనుడు
 పసువడి తుళుజ భూపాలుడా రాజ
 తనయుడు వాడేక ధరణి పాలకుడు.

అని పేర్కొనుటవలన ఏకోజీ రవి ఈ కార్యకర్త తనను గొప్ప
 పేర్కొనెను. ఇలడు క్రీ. శ. 1737-39 లలో తఱావూరి నేలినట్లు అందు
 చున్నది. కొందరు యితడు మరే సం॥ము పాలించినట్లు పేర్కొనిరి. ఈ
 రెండవ ఏకోజీ కృతులు రెండు. 1. రామాయణము, 2. విష్ణుశర్వర పరి

జయము నాటకము. ఎవమే గాక ఇంకా కొన్ని యక్షగానములో నీతి వ్యు
ములు రచించినట్లు డా॥ పద్మమాడి వారు పేర్కొనిరి. ఆ పద్యములు
నాకు లభించలేదు. “సంగీత సాహిత్య నిట్ట ప్రీయుడు”, సరస సాహిత్య
లక్షణ చక్రపత్రి అను బిరుదులున్నట్లు చెప్పించుచున్నది. ఈ రామాయణము
నేటి వరకు అముద్రితమే. ఇందులో శ్రీరామ వట్టాభిషేకముతో సంపూర్ణ
మగును. రాముడు అశ్వమేదాది యాగములు చేసి, ప్రజలను సుఖముగా,
నీరిసంపదలతో నిండియున్నట్లు చివరి కాండంతములో గలదు.

కథా సంవిధానము - అవాల్మీకాంశములు -

వాని యౌచిత్యము

శ్రీరాముని విష్ణ్వంశమును వాచ్యమొసర్చినట్లును గల సందర్భము.

1. వాల్మీకి మహర్షి భూలోకములో ఉత్తరు పురుషుని గురించి నారదుని
అడిగినపుడు.

దశరథ తనయుండు ధర్మమానసుడు
ఏళ దిశలను కీర్తి దనరిన వాడు
యిసుకుల తిలకుడు దేవేంద్ర సన్నుతుడు
ఘనుడు శ్రీరాముడు కల్యాణ గుణుడు

అని చెప్పెను.

2. కంభకర్ణుని నిస్సనుండి మేల్కొత్తి యుద్ధమునకు సిద్ధము చేయగ
సతడు ప్రహస్తాదులను వివాహించి, విషయము గ్రహించిన వాడయి,
అన్నయను రావణునితో నిట్లనియె.

ఏని అంభకర్ణుండు పలుదోర కసం
మును రాము భార్యను ముచ్చిలి నీవు
తెచ్చినప్పుడె డీడు దెచ్చితి వధివ

అని చెప్పి అంతేగాక నీతిని గరిపెను.

పరవల పరధిని పరచిత్తుడెప్పు
దరయ నాతడు చిల మంతయు డెరుచు

అని బోధించినాడు.

3. శ్రీరాముని జన్మ సమయంబును గూర్చి పేర్కొన్న పదము.

సురచిర మధుమాన శుక్తివక్షమున
పురడించు నవమికి బుధపాసరమున
మలయ పునర్వసు మధ్యాహ్నవేళ
లలిత కర్కాటక లగ్నంబునందు
గురు చంద్రయోగంబు కొమరు డీపింప
పరగనుచ్చంబులై వంచ గ్రహములు
పరమాత్మ నవ్యయు భక్తమందారు
గరిమెతో శ్రీరాముగనియె కొనల్య

ఇట్లే భరత, లక్ష్మణ, శత్రుఘ్నుల జన్మ వివరములు గ్రహింపబడినవి.

4 యుద్ధరంగమున విభీషణుడు భంభకర్ణుని కెదురుపోవునపుడు భంభ-
కర్ణుడు విభీషణుని మెచ్చుకొన్న సందర్భమున

నా విభీషణుజూది యా భంభకర్ణుఁ
డావేళ సంప్రీతి ననియె నీతిగను
మనవంశమెల్లను మన్నించిబోవు
మనువంశ తింకుని మనసురానడువు
నిలువన నా మున్ను నీవు పొమ్మన్న

అని కన్నీరు పెట్టెను.

5. అహల్య శాపవిమోచన సందర్భమున

గరిమెతో రాగమార్గంబున రాము
చరణ శేణువు సోది శాపంబు మాని

శాపవిమోచనయైన అహల్య అంద చందముల యెడల కప చూడిన
వీధానము, అంద మే అన్ని యిడుములకు కారణమయ్యెనని గొప్పెను.

తోలకచి మెరుపున తులకించుమీను
 తుమ్మెద రెక్కల తొలగించు కురులు
 తమ్మిరేకుల మించి తనరారు పనులు
 బాలబండ్రుని గెరుపాల బాగంబు
 శ్రీలను రంజిల్లు చిన్న పీనుడును
 ముకురముల మొసయు ముద్దుబెప్పులును
 చిలికె బిద్రుమముల చెనకు కెమ్మొవి
 ననవిల్లు చాపంబు నప్పు కన్నోమలు
 యనలేని నూగారు నెచ్చెడినాన
 దాడి విత్తుల తరము పల్వరుస
 పుడమిని శంఖంబు పోలిన గళము
 కాంతి లతికెనగడుగు బాహువులు
 దంతి కుంభములన దనరు పాలిండ్లు
 మృగరాజ మధ్యంబు మించు మధ్యంబు
 జగతిలో సరియైన చక్కని పిరుదు
 నరటి కంఠంబులన దలచు తొడలు
 మరుకాహళములనే మనెడు జంఘలును
 జలజాకృతిని పోల్చు చరణ యుగ్మంబు
 కలిగి యహల్య యా తౌళికమునికి
 మ్రొక్కి రామునికిని మ్రొక్కి.....

అని ఆమె రావణ్య వివేషములను అతిగా పఠించెను.

౪. అహల్య పాపనమైన విధమును చెప్పి శ్రీరాముని కీర్తించిన తీరు గవ
 నీంప దగినది.

వరపపుణ్య చరిత్ర వద్మాప్త గాత్ర
 సొరది నీ పాదంబు సోకిన యవుడె
 వరమ వత్తివ్రతా భరణంబు నైతి

యెలమి గౌతమ మునిక్లాల నైతి

పొలిసె నా పాపంబు పొలిసె శాపంబు

అని పల్కినది.

7. మందర తైకకు చెప్పిని దుర్బోధ విషయమున

నీ ముద్దు కొడుకును నీవును నేను

నొరుల వంచల నుండి యెదిగిళ్ళవడుచు

తిరుగుదేగాని నున్మితిగాంచి గలమె

నీలెస్స నాలెస్స నీరజ నేత్ర

సలెమి నాలేమి నిక్కి మూహింపు

మని చెప్పెను.

8. తండ్రిమాట నిలుపుటకై శ్రీరాముని ప్రతిజ్ఞ మాటలయందు.

కాలాగ్నినై నను కరుణతో జొర్తు

కాలహితులబైన కఠిరీకరింపు

జనని యిందుకు నీకు సంకయంచేర?

అని పినతల్లి కైకేయితో రాముడు చెప్పెను.

9. కైకేయి చేసిని ద్రోహియిద్దరి హాసల్య శ్రీరాముని చిన్ననాటి శాతర
కర్మను - విడిచి నిందించు సందర్భమున.

పరదేవు లేందరి వట్టజరిగినను

తిరుగకు నీవట్లు తిరుగు మీ పురిని

నీరతంబు ముద్దు నెమ్మొము జూచు

మరచెద దుఃఖంబు మారామచంద్ర

నీ జన్మ లగ్నంబు నీ శుభాంగములు

నీ జాతకము జూచి నిఖిల సంయములు
 భూలోక మంతయు తుజబలస్ఫూర్తి
 వారిండు నిరడని పరికిరిగాని
 కొరమాలి మునివృత్తి గోరాటపులను
 తిరుగుదువని మున్నె తెలుపలేరైరి
 అని నాథితో కౌసల్య విలపించింది.

10. రాముడు భాగవతి పోషకపుడు శుమిత్ర వృత్తములై కేయిని నిందించి
 నీగుడో,

రాకతై నీ గుండె రాయిగా వోలు
 రాకుమారివి గావు రాక్షసి నీవు
 పతిహిత మింతై న పరికింప లేవు
 గతిసీటు గలదె దుర్గతి యిందేగాని
 యని నిందించి,

11. తండ్రిమాటను చిక్కరించరాదని రాముడు పలికిన మాటలు.

తల్లి కైకేయి మా తండ్రి నీలాని
 యిల్లాలవై యుండి యేల చూడెదవు
 తప్పను అనెని తండ్రి వార్తలు.
 అనెను.

12. శ్రీరాముడు అడవికి బయలుదేరగా అతనితో అయోధ్యపౌరులు
 సిద్ధమైరి. వారిని రాచద్దని వారిచిస విసరైరి. తమనను చేరిరి.
 రాత్రియయ్యెను. రాత్రి చుచటనే నిద్రించిరి. ప్రజలు నిద్రించుచుండగ
 అర్ధరాత్రరాముడు తన రథమును అయోధ్యప వంశీ, రాను అడవికి
 పోవుచున్నట్లు మాటలు.

జనులార విడిచి మీ సంసారములను
 చనుదేర యుచితమే చనుదయోధ్యకును
 అని చెప్పగా ప్రజలు రామునితో.

భరతుడెలను మాకు భవనంబులేల
 చరలదు నీమీది మమతలు మాకు —అనిరి.

13. ప్రజల నోచార్చి శ్రీరాముడు తమనను, వేగవతిని, సరయు నదులను
 దాటి, గంగా నదిని చేరి కేల్కొడ్చి నమస్కరించెను. తెల్లవారినదని
 ప్రజలులేచి రామునివెదకిరి. ఎంతకు కనిపించనందున రథము పోయిన
 మార్గమున ప్రజలు పోయిరి. ఆ సందర్భములో కవిలోని భావన
 ప్రజల వ్యధను గ్రహింపవచ్చును.

ఛెంతను మేల్కొని శ్రీరాము వెదకి
 గానక రథ చక్రగతుల చొప్పురసి
 మానవేశ్వరు నాజ్ఞమనరామచంద్రు
 డరిగె నయోధ్యకు నని నిశ్చయించి
 పురజనుల్ సాకేత పురి లేగుడెంచి.

14. శ్రీరాముని బాణమువేత హతుడైన వాలిని (తన భర్తను) చూచి తార
 విలపించిన తీరు.

ఓ రాఘవేశ్వర యో మహావీర
 ఊరతె వాలినిట్లొగి చంపతగునె
 నీనీతి సేమతి నీదు విఖ్యాతి
 జానకి వెంటనె జనియెనో చెవుమ
 దేవేంద్ర నందను తెగటార్చునట్లు
 దేవ నన్నిప్పుడు తెగటార్చు మనుచు
 గోకింపుదును తన సుతుని యంగడుని
 చేకొని తలకుచు చింతింపుచుండె.

అని ఈ కవి ఇతర కావ్యములలోవలె శపించలేదు. విలపించినది.
అయనవీరత్వమును ప్రశ్నించినది?

15. విభీషణుడు రావణునకు బుద్ధి చెప్పుటకు ప్రయత్నించుటలో చక్కని
నీతిని గ్రహింపవచ్చును.

విను రాక్షసేశ్వర విక్రమోదార
చనటి మంత్రుల మాట చెవి బెట్టవలదు
దేవీని లంకకు దెచ్చిస మొదలు
దేవ యీ పురలక్ష్మి దీనయై పొలిచె
తోచుచున్నది మహా దుర్నిమి త్రంబు
లేచందమున జూడ నిది బుద్ధిగాదు
జనకజ గొంపోయి సరగున రాను
జనపాల మణినిచ్చి శరణంబు జొరుము
నీవంశ గరిమెను నీ జీవములను
నీవారి నెల్లను నీవు రక్షింపు
మని చిలుకకు చెప్పినట్లు ముమ్మారు
చనిబుద్ధి యా విభీషణుడు చెప్పినను
విని రావణుడు కోపవివశుడై జూచి
తన తమ్ముడనకను తన్నై తన్నుటయు

.... ..

తలపుము నా బుద్ధి తలపున నన్ను

అని తాను చనిపోయిన సరియే కాని వంశమును నాశనము చేయ
కుము. దేవిని తిరిగి యిచ్చి రాముని శరణు వేడుమని పల్కిన సందర్భము
మిక్కిలి యుచితముగా నున్నది.

16. రావణునితో హనుమంతుడు పోరుచుండగ, వాయుసంపదనుడు
రావణుని పిడికిట పొడివగా సతదు మూర్ఛిల్లి, లేరుకొని హనుమంతుని
పరాక్రమును మనసార పొగడిన వీరు గమనింపబడినది.

వడిచేర్చి రావణు వక్షమ్మునపుడు
 పిడుగుతో సరిమైన పీడిరిట బొడువ
 వడి మూర్చజెంది వెంటడి మూర్చ చెలిసి
 అడరుడు రావణుండనిలఱను జూచి
 నీలాపు కొండాడ నేనెంతవాడ
 మేలు పావని నిన్ను మెచ్చితి ననిన
 అని అంజనేయుని పొగడిన విరము మనోహరముగా నున్నది.

17. రావణు నాదేశానుసారము భటులు కుంభకర్ణుని నిద్రలేపిరి అరకపుడు

శ్రీరాముచే ముక్తిచేకొన గోరి
 దూరంబుగా నిద్రలేపిన మాడ్కి
 ప్రళయ కాలాన్ని బింబంబుల బోలు
 కలయంగ నెఱ్ఱిని రిన్నులతోన
 కను విచ్చియగురులు కంపింపమేలు.

అని కవి కుంభకర్ణునంతటి వానిచేత వల్కించివాడు.

18. శ్రీరాముడెన్ని జాణములు వేసికను, రావణుడు మరణించుండుటయు, రాముడలసిపోవుటయు చూచిన విశిష్టుడు రావణుని మరణమర్థమును రామునకు చెప్పట యందు,

“దేవ రాఘవపీడు తెగడెందుచేత
 వావిరి సుధనాధిపతీయుండజేసి
 ఆనల బాణందేసి అమృత మింకించి”

రావణుని వధించుమని చెప్పెను. ఇట్లు గ్రహించిగదా అనేకములు గలవు. కావున యింక వివరములు తెలియదు.

దేశిందములో రామాయణమును సరళముగా వ్రాసి, తెలుగు మాతృదాషగా లేని ఏకాదశీ మహారాజు మహానాథాపుడు.

ఈ రాజకవి వ్రాసిన ఈ మహాకావ్యమును లోకమునకు పరిచయము
 చేయుటయే నా మహా బాగ్యముగా భావించును. దీనివలన సాహిత్యకముగా,
 ఆముష్మికముగా ర్చితార్థుడ నైయుండుగా నా విశ్వాసము. దీనిని పరిశీలించిన
 పండితులకు కూడ యిట్టి భావన కల్గితే నా శ్రమ ఫలించినట్లే. నా తెలివి కొద్ది
 దీనిని పరిష్కరించితిని. ముద్రణలో కొన్ని అచ్చు తప్పులు దొరికినవి.
 విజ్ఞులు నన్ను మన్నింతురని ప్రార్థించువాడను

శ్రీముఖ ఉగాది
 బాగ్యనగరము
 తేది: 24-8-1993

బుధజన విదేయుడు

డా॥ మొరంగపల్లి బాగయ్య

కృతజ్ఞతలు

'రామా' అనగానే పాపముల నుండి విముక్తి చేయువాడు రాముడు అనే యర్థము స్ఫురించక తప్పదు. వ్రతి ప్రాణి తెలిసితెలియక జేసిన తప్పులు సరిదిద్దుకొనుట మానవ ధర్మము దశాబ్దికాలము నాటి మాట ఆచార్య దివాకర్ల వేంకటాచార్యునిగారు నా మీద గల వాత్సల్యము చేత నాకొక సూచన నిచ్చి యుండిరి అది దాక్షరేణు పట్టా పొందాలని చెప్పిరి. వారి ఆజ్ఞను శిరసా వహించి నేను అనేక రకముల గ్రంథములను ఏకలవ్యునివలె జూచితిని ఏ మహానుభావుడు నన్ను దరివేర్చని కాలములో దివాకర్లవారు నన్ను నాయనా! మీరు ఏకోజి రామాయణముపై Ph. D. చేయుమని చెప్పిరి వారి మాటలు పాటించి నేను ఆ గ్రంథ సేకరణకు బయలు దేరితిని. ఎవరో ఒకరు అవధాని గారికి తటస్థపడి వారు అడిగినంతలో ఈ వ్రతిని నాకిప్పించిరి ఆ తరువాత APGOMLARI పురా సంపాదకులు కా॥ వి.వి.యల్. సరసింహారావుగారు ఈ గ్రంథమును వ్రాసుకొనుటకు అనుమతించిరి అపై దా॥ వి.వి. కృష్ణశాస్త్రి గారు అనుమతించిరి పీఠంబరికి నా ధన్యవాదములు

నా గురువర్యులు ఆచార్యులు ఎం. కులశేఖరరావు గారు నాకన్ని విధముల అండపండలుగా నిండు మనస్సుతో నన్ను దీవించిరి. వారికి నా ప్రత్యేక కృతజ్ఞతలు.

ఈగ్రంథములు రూపము దాల్చుటకు శ్రీ వేంకటేశ్వరుడే దయదలచెను. శ్రీ పండుమల తిరుపతి దేవస్థానము వారు అర్థిక సహాయము చేసి యున్నారు. వారికి నా ప్రత్యేక ప్రణామములు.

ఇంకెవరో ప్రత్యక్ష వరోక్షములలో సహాయపడిరి. పారందరికినీ శా హ్మదీయపూర్వక సమోవాకములు.

బుధ్ధిజన విద్యుడు
ఎం. బాగయ్య

బాలకాండము

శ్రీ గణనాథునాశ్రిత పారిశాతు
 బాగుగా నుతియించి వాక్సిద్ధికిపుడు
 శ్రీ శారదాదేవి చిత్రాంబుజమున
 బాసిల్లఁబార్చించి భక్తితోడుతను
 వాసవ ప్రముఖ గీర్వాణ వందితుని
 భోసలాన్వయ రాజ పూజితపదుని
 పాలనేత్రుని భక్తపాలుని (జంద్ర
 మౌళిశ్వరుని దయామానసుఁ దలచి—
 వ్యాస శుకాదుల వర్ణించి కాశి
 దాసాది కవులకుఁ దగఁ గేలుమోడ్చి
 కులదైవతమ్ములఁ గొనియాడి మదినిఁ—
 బొలుపొందు సత్కవి బుధుల సమ్మతిని
 బోసల కలశాబ్ధి బూర్ణ (జంద్రుండు—
 బాసుర మాళోజి బార్ధివ సుతుఁడు
 సాహసంకుడు నిత్య సత్యసంధుండు
 శాప భూపాలుండు చతురమానసుఁడు
 అతని తనూఁజుడే కావనీపాలుఁ
 డతని బాలకుఁడు శాపాక్షితి పాలు
 డతని సోదరుడు మహాకీర్తిశాలి
 చతురుఁడు శరభ రాజన్య దేవేంద్రుం
 డారాజ సోదరుండతుల విక్రముఁడు
 ధీరుండు నయశాలి దీపాంబ సుతుఁడు

దోళ భూపాలుండు సుగుణహరుండు
 పాలిత సుజనుండు పరమ పావనుండు
 పనువడి తుళుజ భూపాలుండా రాజ
 తనయుండు వాడేక దరణి పాలకుండు
 యతుల ప్రానంబుల నర్థనంగతుల
 ప్రతిలేని నవరస భావముల్ దనర
 నిరుపమాలంకార నియతు లేర్పడగ
 నరుదుగా వాల్మీకి యలరామ కథను
 రచించినట్లు సారముగాగ ద్విపద
 రచింప యత్కథాక్రమ మెట్టిదనిన
 మన తపస్స్వాధ్యాయ కలిత మానసుని
 ముని నారదుని జూచి ముదమున బలితె
 భువిలోన నిపుడతి ప్ల(ణ్ణ)నరుండు
 (డెవండు) నద్గుణ శీలుడెవండు కృతజ్ఞు
 డెవండు పీఠ్యంబున నెనలేని వాడు
 నెవండు ధర్మజ్ఞుం డెవడు విద్వాంసు
 డెవండు దృఢవ్రతుండెవండు సత్కజ్ఞుం
 డెవండు సామర్థ్యంబు నెనగినవాడు
 జీవాత్మకులను రక్షించు వాడెవండు
 భావజ నారుడెవండు అట్టి వాడెవండు
 యెవండు జితేంద్రియుడెవడు ననూయుం
 డెవండు జితక్రోధు డెవడాత్మ వంతు

డెవడబ్బి గంభీరుడెవడద్రది ధీరుండు
 నెవని వంపున నెలమి రాక్షసులుఁ
 దలఁకుచు దీనులం దాగు చుండుదురు
 తలిఁదండ్రు బిత్తి సంతతము గొల్పుచును
 నింఁద్రాదులకు (దుర్నిరీక్ష్యు) ఁడెవడు
 చంద్రశేఖరు బిత్తి నలుపు వాడెవడు
 కనుకొన యిటువంటి గుణములవావి
 ముని (లోనవందిత) ముదమొప్ప ఁడెలుపు
 అనవిని నారదుం దానందమొంది
 మునుకొని వాల్మీకి ముని కిట్టులనియి
 సూర్య వంశాబ్ది బాసుర జాతుదాతఁ
 దార్య నమ్మతుఁడు రామాభిదానుండు
 నియతాత్ముఁ (దనముడు) నీతికోవిదుఁడు
 దయగల వాడఁతి దర్మ (ని) ప్థంఁడెవడు
 ముద్దు మాటలవాఁడు ముదితలోకుండు
 పెద్దల యెడబిత్తి పెంపొందువాఁడు
 యెక్కువ కీర్తుల నెనసిన వాఁడు
 ఆజాను బాహుండుదగ్ర సూనుండు
 రాజీవ నేత్రుఁడు రాజసింహుండు—
 ఆచారవంతుండు నారైపాలకుఁడు—
 వాచాలకుఁడు సత్యవాక్య పాలకుఁడు
 పెంపొందు భుజబలమ్ములుఁ గలవాఁడు

జలధి గంధీరుండు శైలదీరుండు
 మన శత్రు మద గజ కంఠీరవుండు
 తనవారి పాలింపు దాత నద్గణుండు—
 సరస విస్తార వక్షమ్ముగలవాడు
 సొరది లక్షణముల శోభిల్లువాడు
 పెలువైన లక్ష్మిని పొందినవాడు
 పలుమారు సుజనుల పాలించువాడు
 సురుచిర నర్వాంగ సుందరండిలను
 సరసిజ సంభవ నముత్యముండు
 సకల శాస్త్రాగ్రమ సారకోవిదుండు
 అకళంక గుణముల నమరిన వాడు
 ప్రియదర్శనుండు గంభీర సాగరుండు
 నయశాలి కౌశల్య నందనుండెలమి
 విక్రమంబున త్రివిక్రమ నముండు
 చక్రవైభవుడు భూక్షమగలవాడు
 అను కోపమున కాలాగ్నిరుద్రుండు—
 దానంబులందున ధనద నన్నిభుండు
 దశరథ తనయుండు దర్మమానసుండు
 దశదిశలను కీర్తి దనరినవాడు
 యినకుల తిలకుండు దేవేంద్ర సన్నతుండు
 మనుండు శ్రీరాముడు కల్యాణగుణుండు
 పృథ్వీ త్తముండు సంపూర్ణావతారు

డరయంగ జన్మించి యభివృద్ధి పొంది
 తాటకి వధియించి తనర యజ్ఞంబు
 నాటకంబుగాఁ గాచి పనితలకాహల్య
 కాపంబు తొలగించి చంద్రశేఖరుని
 దాపంబు దునిమి యా జనకజ పెండ్లి
 యాది బార్గవ రాము నవలీల గెలిచి
 పోడిమి సాకేత పురమును జేరి
 తన తండ్రి వంపున దండ కాటవికి
 జనకజ్ఞా లక్ష్మణ సహితుడైఁ పోయి
 పరగ విరోధినిఁ బరి మార్చివేగ
 (శరభంగ మౌని గని సత్వరంబునను)
 మాయా మృగంబైన మారీచు చంపి
 పాయకను నీవు పట్టంబు గట్టి
 కట్టించి సేతువు కడలిని దాటి
 కొట్టి రావణు యేర్తు కుంభ కర్ణుండేను
 శరణు జొచ్చిన విభీషణు లంకయందు
 కరుణతో పట్టంబు గట్టి అంతటను
 యవనిజతో పుష్పనారూడు డగుచు
 రవివర రమణియై నా రామచంద్రుఁడు
 తమ్ములతో నయోధ్య పురిచేరి
 నమ్మిన వేడ్కతో బహు వై భవముల
 చుట్ట పక్కములతో శోభిల్లియపుడు

పట్టాభిషిక్తుడై ప్రజల పాలించె
 నని జెప్పి నారదుండద్భుతంబుగను
 చనియె చేరుక బ్రహ్మ నదనంబున బం
 చిన (కుసుమాననుందైన) వాల్మీకి కళంకతో
 నంత తన శిష్యుడగు భరద్వాజుతోను
 తమసా నదికి బోయి తడయక స్నాన
 మమర గావించి శుద్ధాత్ముడై రాగ
 నెదుటను క్రౌంచముల్ యిచ్చ నుప్పొంగి
 మదను కేళిని గూడి మలయుచు నుండ
 బోయ యొక్కఁడు బాణమును పొంచివేయ
 హా: యని మొగ పక్షియటు పడ జూచి
 కుపితుడై వాల్మీకి కుటిల కిరాతు
 శపియింప నప్పుడు కాపాక్షరములు
 తడయక నాల్గు పాదములలోను
 పుడమినిపద్యమై యొప్పెనంతటను
 విని శిష్యులెల్లను విన్నయంబంది
 యను వొంద పరియించి రా పద్యమంత
 మును నాకుడాశ్రయమ్మున నేగుదెంచి
 వనజ సంభవుడందు వచ్చిన జూచి
 యెదురేగి వాల్మీకి యెఱుగెమునులకు
వినిపించి మునుల దీవెనల
 వొదయుచు సాకేత పురికేగి రాము

చదురున జేరి తన్నరితంబు వారు
 వినుపింప శ్రీరామ విభుడుత్సహించి
 వినుచుండె తత్కదా విదమెట్టి దనిన
 శ్రీకర గుణముల జ్ఞిరాబ్ధిరీతి
 సాకేత పురమొప్పు సరయువు పొంత
 వొనరంగ ద్వాదశయోజనాయత
 మును పంచ యోజనముల వెడల్పుగుచు
 కనక గోపురముల కనక సౌదముల
 కనక తోరణముల కనక గేహముల
 పొడవైన కోటల పూల తోటలను
 పుడమి శైలంబులఁబోలు మేడలను
 రాజమార్గంబుల రమ్య కూటముల
 తేజరిల్లుచు రత్న దేవాలయములు
 సామజహాయ భట స్పందనమ్మలను
 వామ లోచనల సర్వాంగ సుందరుల
 ప్రధితమై యొప్పె నా పట్టణంబునకు

నదిపతి దశరథుడను మహారాజు
 మున్నూట యాబది మునులాతనికి
 మున్నూటివారి నోముల జేసె కౌసల్య
 కమలజ నెలత కై కయా రాజపుత్రి
 కమనీయ శశివక్త కాంత సుమిత్ర
 సుతులు శోభిల్లి త్రిశక్తులొయనఁగఁ
 బాతని పురోహితులు దాత్రిశ దేవేంద్రు
 నగతు వితులగు వనిష్టాది సంయములు
 మతిమంతు లెనమండ్రు మంత్రులాతనికి
 నరసులైనట్టి యానచివులతోన
 గురుతరంబైన నద్గుణములతోన
 చిరక్తిరి దశరథ షితపాంశుశి
 విరివిగ ప్రజలెల్ల వెయినోళ్ళ పొగడ
 కరుణించి నీతితో కార్యముల్ దెలిసి
 దరణి పాలించ నాతని రాజ్యమందు
 హినుండు కొండిడు హింసాభరతుడు
 ధీనుండు జడుఁడు సందేహమానసుఁడు
 జారుండు కృపణుఁడు శత్రుఁడు నక్షరుఁడు
 చోరుఁడఁ దయుఁడలసుండు కృతఘ్నుండు
 పరువడి జనుల లోపల వేడ్కజూడ

దరణీశు లందరు తను భజింపగను
 సకల వైభవములఁ సామ్రాజ్యమేలి
 యొకనాఁడు దశరథుండుల్లంబునఁడు
 తనకు సంతతి లేమి తద్దయువగఁచి
 వినవరులైనట్టి సచివులంజూచి
 తల్లి గర్భంబు హీనతాఁబుట్టి (న) మొదలు
 నెల్ల లోకులకును హితమాచరించి
 సకల దానంబుల సకల దర్మముల
 సకల భోగముల సకల సంపదల
 నెసలేక నింద్రాదు లెల్లనుతింప
 ననువమ సత్కిర్తిన్ నార్జించుకొంటి
 తాను దేవబుజంబు తగ ఋషి ఋణము
 దానయాగముల చేత తగ దీర్చుకొంటి
 కొడుకులు లేకున్న కువలయంబునను
 పొడమి పితృఋణంబు పులయుదుగాన
 సరస సంతతిలేని సంపదలేల
 సరస సంతతిలేని సౌభాగ్యంబులేల
 సరస సంతతిలేని సామ్రాజ్యమేల
 సరస సంతతిలేని జన్మంబులేల
 నటుగాన యిపుడూనే యశ్వమేధంబు
 ఘడియించి మరి పుత్ర కామెష్టిజేసి
 తనయుల బడయుదు దార విక్రముల

ననిన వసిష్ఠాదు తాననిరంత
 మతిమంతుడైన సుమంతండు జేరి
 ష్టిపతి జూచి మచ్చికతోఁబలికె
 నరనాథమున్ను ననత్కుమారుండు
 గిరిమె రహస్యమొక్కటి దెల్పియుండె
 విన్నవించెద నదివిను రోమపాదుఁ
 డన్నవతోడుతనంగ రాజ్యంబు
 వెలయ నేలుచు ననావృష్టి దోషంబు
 కలిగిన వెరచి యా కలుపంబుదీర
 చేడెలచే ఋష్యశృంగు దెప్పించి
 తోడ ననావృష్టి దోషంబులసఁచి
 తన కూతు శాంతనాతని కిచ్చునతని
 దనరంగ దెప్పించి దశరథేశ్వరుఁడు
 యెలమితో పుత్ర కామెష్టి జేసినను
 నలువురు కొడుకులున్నట్ల పరిక్రములు
 కలుగుదురని చనె కాపున మహా
 పిలిపింపుడాతని సంద్రీఢనంబు
 విని సంతసిల్లి యుద్వేగంబున దశపు
 డును కృపా శాంతా దొరికిపును
 కరమొప్ప వూజించి కరములు ముట్టి
 పరరత్న పీఠిని వసుధాదేసి
 మునినాథ! నా పుణ్యమున భవత్పాద

వనజము గంటి పావనుడై తినిపుడు
 మునిసంతసిల్లెనప్పుడు పసంతంబు
 చనుదేర దశరథ జనపాలుండలరి
 మునివశిష్టాదుల ముదమొప్పగూడి
 దనరంగనశ్చమేధంబు గావించి
 శ్రీరాజితుడు ఋశ్యశృంగుచే పుత్ర
 కామెష్టి గావింప గనిరి దేవతలు
 రావణబాధ కోర్వక పద్మభవుని
 సేవించి వెతలన్ని జెప్పిన నతడు
 తానరులతో గూడి వచ్చి ముచ్చటంగ
 కారుణ్యజలధినికని ఇందు ధరుని
 దేవాది దేవుని దీనవత్సలుని
 బావించి సేవించి భక్తితో మ్రొక్కి
 యతనితో కార్యంబు లన్నియు జెప్ప
 యతని సమ్మతిని బ్రహ్మాది దేవతలు
 మలయు రత్నాంకిత మకుటంబుతోన
 లలిత కాంచన కుండలమ్ములతోన
 పుటమ నాయక భట (గ)జములతోన
 చెలంగు వక్త్రస్థల శ్రీదేవితోన
 కలితాంబు నీలమేఘంబు చందమున
 విలసిల్లు నల మహావిష్ణువు జూచి
 శరణాగత త్రానా సర్వలోకేశ

ప్రతిలేని వానరపతుల ధూర్తులను :
 పుట్టివుండెయున్కి పుట్టించినాడ
 నెట్టన బలవయోనిధి జాంబవంతు
 ననవిని సురలు నిజాంశంబులందు
 జనియింపజేసిరి నకల వానరుల
 దశదిశాయత కీర్తి దనరారు చుండు
 దశరథ భూపాలు తరుణుల కెల్ల
 నప్పుడు గర్భంబులభివృద్ధిజెందె
 గొప్పలై కాయముల్ కొమరు ధీపించె(చి)
 దెక్కులు దెల్లనై బిగియించెనుచన్ను
 ముక్కులు నల్లనై మురువువహించె
 చిక్కెనెమ్మేనులు చెలువైన కోర్కె
 లక్క బొంచైవుగాల్చెన రుచి జనించ
 అలసట దోప రాయంచల తోటి
 పలుమారు జేరియాప్సబదలికల్ పొడమే
 చులుకనలై నట్టి సొమ్ములే కాని
 దశమైన సొమ్ములు దరియింపరైరి
 చెలియలు చిలుగైన చీరలేగాని
 కలయ బంగారు కోకలు కట్టరైరి
 నెలతల నీరీతి నెలలు పన్నెండు
 పొలిచిన మిగుల నద్భుతముగా నపుడు
 సురుచిర మధుమా(న)శుక్లవక్షమున

పునఃజన్మము నవమి. బుధవారమున
 మలయ పునర్వసు మధ్యాహ్నవేళ
 లలిత కర్కటక లగ్నంబునందు
 గురుచంద్ర యోగంబు కొమరు దీపింప
 పరగ నుచ్చంబులై పంచగ్రహములు
 పరిమాత్మునవ్యయ భక్త మందారు
 గరిమెతో శ్రీరాముగనియె కౌనల్య
 పొలుపొందు శుభకర పుష్య నక్షత్ర
 కలితమౌమీన లగ్నంబున గరిమ
 పూనికేకయ పుత్ర పుణ్య యోగమున
 భాను నన్నిభతేజు భరతీశు గనియె
 కలితాహి నక్షత్ర కటక లగ్నమున
 తలపుల్లడిల సుమిత్రా దేవి కవల
 లక్ష్మీకరా కారా లక్ష్మణాన్నితుల
 లక్ష్మణ శత్రుఘ్నలకు గానదేవపుడు
 తిరముగా మోగెను దేవమందులులు
 సోమి పుష్పలయగు సోమై కురిసె
 సంతసిల్లెను దేవ సంఘంబులెల్ల
 సంతనంబందిరి నవల భూత్రుబుద్ధులు
 జననాదుడప్పు సత్సహంబుతోన
 ముని వశిష్ఠుని వేడక మునుదు రప్పించి
 కనికరంబున జాత చిర్రముల్ జేసి

ధన ధేనువు రత్న ధాన్య సంతతుల
 పురుడు బోయినయంత పుత్రుల కెల్ల
 గరిమెతోడుత నామకరముల్ జేసి
 భూరి గంధనఽస్త్రి భూషణంబులను
 వారు పీరనక నవ్వారిగా నొసఁగె
 బాలింతలప్పుడు బాలుల నెలమి
 పాలింపుచుండిరి బాలులంతటను
 కల్లరి నగవుల ఘనవిలాసములఁ
 పిల్లారి మొక్కుల వేర్చు విద్యలను
 జిలిబిలి సుద్దుల చిన్ని ముద్దులను
 గళల సోయగముల కడువేడుకలను
 దొలల తల్లిపండ్రులకు నెపుడు
 బాలలీలల జూపి శోభిల్లి వారు
 నిరుపమ చౌలోప నియతు నైపుణ్య
 చరితులై రామ లక్ష్మణులును భరత
 శత్రుఘ్నులును జోడు నడలక మిగుల
 మిత్రత్వము నా సుధార్మికులు తురంగ
 గజరథారోహణ క్రమములు దెలిసి
 భుజ బల శౌర్య విస్ఫూర్తిలు పోచలి
 సకల వేదములు సకలశాస్త్రములు
 సకలమంత్రములు సంధింపిరపును
 విలసిల్లు తనయుల వీక్షించి నృపుడు

బలువు మీరగ పెండ్లి సేయఁజూహింప
 సంత విశ్వామిత్రుఁడురుదేర భూమి
 కాంతుడెదురు చని కడగి తోడైచ్చి
 అలరార నర్హ్య పాద్యాదుల నొనఁగి
 చెలగి సింహాననసీను గావించి
 దీగ విధాయ గాదేయ నీ మహిమ
 పూని శేషునికైన పొగడంగ తరమ
 దేవర సత్కృపా దృష్టినిజేసి
 పావనుడైతిని ఫలియించే తపము
 వచ్చిన వనియేమి వరుసతో తెలుపు
 మచ్చుగా నదియెట్టిదైనను గాని
 జేసెదననిన కౌశికుఁడుత్సహించి
 జానీర్లు దశరథ పొట్టపుకనియె
 రావణు వనువున రాక్షసాదములు
 వేవేగ నాయాగ విష్ణునిఁ జెయఁ
 చున్నారు వారుల స్రుక్కఁజగింపఁ
 వచ్చుగా మరయక్ష వతులఁబోయి
 తిరమొప్పకోదండ దీక్షునిఁబండు
 ధర్మపుష్పఁడు రామచంద్రుండు రిష
 కావున నీ పొద్దెఱుచుని రామపుని
 నావెంట బసువుము సరకఁ బుచ్చునిసి
 యెడబడి కార్యంబులెఱిఁ తోచకను

పెదపులు దడపుచు వృద్ధీశుడనియె
 వరగ వందెండేంద్ర బాలుడిరాముఁ
 డురుతర మర్మంబు లూహింపలేడు
 యెక్కడ దైతేయు లెక్కడ రాముఁ
 డక్కజంబుగ వీరి కజగజాంతరము
 నీవెంట నేవచ్చి నీచ రాక్షసుల
 వెవేగ వధియింతు విచ్చేయు మనిన
 వినికాల రుద్రుని విధమున మదిని
 కదలుచు నున్నయా కౌశికుజాచి
 చేరి భూపతితో వసిష్ఠుడిట్లనియె
 కార్మంబంతయు కలయ నూహించి
 సృష్టివారలకు కౌశికుఁడు పూజ్యుండు
 సృష్టికి ప్రతిసృష్టి జేయడె లొల్లి
 యీతని వెంబడి నిపుడె రాఘవుని
 భూతలేశ్వర బంపుపొందు శోకసము
 లసవిని దశరతుంచార్మరొ వెలసి
 పసువడి శ్రీరాముఖత్రు కన్నుల
 రావయ్య రావవ రవివంశరల సోమ
 రావయ్య నాపుత్ర రాజీవనేత్ర
 యీ మహాముని వెంట నీవెప్పుడో కదలి
 యీ మహాయజ్ఞంబు నెలల పడచి
 మునుల యాశీర్వాదముల వెందిసమర

ఘన జయలక్ష్మిని గైకొనిరమ్ము

పొమ్మన రాముడుప్పొంగి తండ్రికిని
నమ్మతి తోడుత సాష్టాంగ మెరగి
గురు వసిష్ఠునకు మక్కువ వందనంబు
గడిమెను గావింప కళ్యాణమిపుడు
యోగాక యని మునియాశీర్వదించి
సాగుమికనని తోన విశ్వామిత్రు కనియె
బాగుగా శ్రీరామ భద్రుని గూడి
యాగంబు గావించి యచటనొక్కంత
నిలువక తోడైమ్ము నృపకుమారకుని
చెలుపుతో విజయమ్ము సేయుమటన్న
నంత విశ్వామిత్రుండా రామచంద్రు
నెంతయు సౌమిత్రినెనసి కౌశికుఁడు
పుదయించు చంద్ర సూర్యుల మెరుగైన
నుదయాద్రి చందాన నొదిగి తానపుడు
ఘట్టిక సాస్త్రశయ మార్గంబు బట్టి
భక్తుచో నెదుటను వదిన రాశించి
వరపైన పుదరంబు వల్ల వెండ్డుకలు
విరివైన కన్నులు వెలుదచన్నులును
ముదిగాన్న మేనును ముద్దుపాదములు
పొడవైన మోకాళ్ళు పొదిరాలు నోళ్ళు
కడగి కాటుక కొండకరణి దీపించి

శూలంబు గైకొని చురుగు చూపులను
 కాలాన్ని కణములు గ్రమ్మచు చెదర
 వటవట బ్రహ్మాండముల్ వగుల
 కటకట కొరుకుచు కటు దంతములను
 పటు తరార్చటి తోడ పరతెంచు పడతి
 తాటక గనిసంత తపసి కౌశికుఁడు
 రామలక్ష్మణులతో రయమున బలికె
 యీ మహారాక్షసి యింద్రాది సురుల
 హినుత బీతిల్లి నేసెదీనినిట
 యనిలోన వదియింపనగు కీర్తిసిక్కు
 ననవిని రఘురాముఁడా మహామౌని
 వినయ వాక్యంబులు వినిసమ్మతించి
 గురిగొన్న నెరిచిప్ప కూకటి కదల
 శరము చావఁచున నందించి పొంచి
 తమ్మునితో గూడ దశరథ తనయుఁ
 డమ్మహా రాక్షసి యదర బాణమున
 తాటకి వదియింప దేవదుంధుకులు
 పొటిల్లి మ్రోగె దిగ్భగంబులందు
 కురిసె పువ్వులవాన కువలయంబురను
 గరిమె రాముని మౌనికొగిటం జేర్చి
 కుతుకంబుతో చిప్పకూకట దువ్వి
 హితుడైన రాముని నీక్షించి పలికె

శ్రీరామచంద్రః యాశ్రిత పారిజాతః
 పీరావతారః సువిక్రమ స్ఫూర్తి
 దానవి వధియించి దనరలోకముల
 నానిన భయములణించితి విపుడు
 మనలక మావంటి మౌనుల బ్రోచి
 వసుధ పాలింపుచు వర్దిల్లు మనుచు
 దీవించి యిచ్చెను దివ్యాస్త్రములను
 బావింప రఘువతి భక్తి కైకొనియె
 అరయ కౌశికుడు నిజాశ్రమంబునకు
 సరగున రామలక్ష్మణులతో వచ్చి
 యాగ దీక్షవహించి యమ్మహాహూని
 యాగంబు గావింప నావేళ దెలిసి
 పరగ మారీచ సుబాహులు వచ్చి
 వెరవించుచును యజ్ఞస్థుముల్ జేయ
 రామలక్ష్మణులంత గాక్షసాదముల
 భీమబాణంబుల పేర్చియేయుచును
 మానవాస్త్రంబున మారీచునీచు
 పూనియంబుధిలోన పొలబొందజేసి
 అతి భయంకరమగు నాగ్నేయమునను
 వతితుడై సట్టి సుబాహుని గూల్చె
 యావేళ కౌశికుడద్వర పూర్తి
 గావించి రాముని కౌగిటబేర్చి

సొమ్మితి కొనియాడి నరసరీతిగను
 రామచంద్రుని జూచి రంజిల్లననియె
 బలియుండు జనక భూపాలుడు భ్రముడు
 దెలుపుగా యజంబు సేయు చున్నాడు
 కనుగొందమనుచు కౌశికుండపుడు
 జనసుత రామలక్ష్మణులతో కదలి
 మంతుకెక్కిన యాశ్రమముల జూచుచును
 కొంతదూరముబోయి కొనుకొప్పనెదుట
 సారసిర గబీర సారనక్రకౌంచ
 కారండవానేక ఘనరాజహంస
 సురుచిరనినద తానుర దళమౌచు
 నరస కల్వార విస్తార వరాగ
 వరమశీతల మందవవమాన చరిత
 పరిపూర్ణ జలచరోద్భాసితోత్తంగ
 వీచీవిరాజిత విమల జాహ్నువిని
 జూచి రాముడు గాధిసుతున కిట్లనియె
 యీ మ్మహానది నిలకీర్తనెవడు
 సమ్మానమున దెచ్చె సాహసమునను
 వలుమారు పుణ్యపావము లేర్పరించి
 యేలుచున్నది గాదె యిలహంసరీతి
 కడువేడ్కతో కాలకంఠుని జటల
 మేడల రాజిల్లు మృదచంద్రికగను

మురువున విలసిల్లెముక్తి వద్దతికి
వరువగ వ్రజ సోపానంబురీతి
స్థిరమై స పుణ్య కాశీపురలక్ష్మి
కరుదైన మౌక్తికహారంబు మాడ్కి
సీసది మహిమ మాకెరిగింపుమనుడు
పూని కౌశికుడు రామునిచూచి పలికె
విను రామ మును మహావీరుండు సగరుఁ
డిన పంశజుగయోద్యనేలె నాతనికి
కులకాంత లిద్దరు గుణయావవతులు
కలరు వారిని గూడి కలుగక సుతులు
హిమవంతమున కేగి యిందఱ తవము
కమనీయముగ జేయ కడుమెచ్చి భృగుడు
సరనాథ పెక్కండు నందసుల్ సీకు
సరస గుణాద్యులు జనియింతు రనఘ
పొమ్మన్న సగరుడుబొంగి కేల్మోడ్చి
కొమ్మలతో వచ్చె కూర్మితో పురికి
అతిరూపకేశిని యనుస్రగ మహిషి
మతిహీనుడగు నసమంజాని గనియె
భావింప నుమతియన్ భామినిగాంచె
వేవేగ యర్వదివేల నందసుల
నసమంజుడంతట నచట బాలురను
వెనసరాయువులోన విసరచు నుండు

సతత ప్రియమశాలి చటసుమనః కు
 కొడుకు తండ్రియై మజిలిన పెదక
 తొడర చేయుచునుండె దష్టకృత్యముల
 యాగ్రహించి సగరుడంత నాత్మజుని
 యుగ్రకౌసస వీధినుండగా బసిచి
 యశ్వమేధము జేయ యశ్వసూహించి
 విశ్వమంత్రియు తన్ను విసురింపుననుడు
 ననిగాది సుతుడన నాలించి యాత్మ
 లోన ముగ తుడొచు లోలతవారి
 తలచి మెప్పుకొని యా దశరథాత్మజుడు
 కల బాషణములతో గాధేయు కనియె
 మా బానుపలజులు మహిమలన్నియును
 శోభనాన్నదళులు గ్రుతి భూషణములు
 వినబోకుకై దీక్ష పెవరించి దెలాపు
 మనిన రామునికి విశ్వామిత్రుడనియె
 నాసగర మహిమడతన క్షితాన
 జేసిన యాగముల్ జెప్పంగ తరమె
 యశ్వమేధము జేయ సశ్వధులు విడువ
 యశ్వంబు స్తుచ్చిలి యనురెండ్రుడవుడు
 విడువక సాక్షాత వివరణు జొచ్చ
 కడకతో కపిలు పెన్నునె గుట్టెననియె

సశ్వరక్షకులంత సవసిశతోడ
 నశ్వంబు పొడగాన మన విప్పువ
 నడరి మహిపాలుడర్వదివేల
 కొడుకుల హయము గన్గొని తెండటంచు
 పనిచినవారలు బ్రహ్మాండమంత
 పనిచిన కనుగొని తుశ్వంబు గన్కి శూలములు
 గినుక నార్చుచు మహాగీర్వాణలోక
 ముల జూచి గానక మొనసి శూలములు
 ద్రిప్పుచు దక్షిణ దిక్కుగానేగి
 తప్పని దీక్షకు తలమంతత్రవి
 చలమున జొచ్చిరసాతలంబునకు
 విలసిల్లు కపిలుని వెన్కినశ్వంబు
 గని వీడె మ్రుచ్చని గర్జింపనతడు
 కనలుచు కాలాగ్ని కణముల్ దసర
 తెగువతోడుత నుగ్రదృష్టిచే జూడ
 సగరులర్వదివేలు సమసిరంతటను
 పుడమీశుడప్పుడు పుతులురాక
 తడసిన వెరగంది తగనంశుమంతు
 పనిచిన నాతడు భువనమంతయును
 కనులతో ద్రప్పుచు కానకపాద
 వచ్చి యాకపిలుని వద్దనిశ్వంబు
 నచ్చుగా దానితో సమీపముగ

పడియున్న నగరుల భస్మంబు జూచి
 యడలుచు తిలకంబుకై జలమచట
 వెదకుచు నుండ భూవిభుని నుతుడు
 సదయుడై గరుడుండు చనుదెంచి బలికె
 పలదు శోకింప భూవరముక్తి పీఠి
 కెరిమి కల్గసుపాయమేను జెప్పెదను
 పరమేష్ఠి మెప్పించి పరమపావనిని
 సరిపాద సంభవయైన యా గంగ
 రప్పించి యా భస్మరాశిని తడిపి
 నప్పుడె మీ తండ్రులగుదురు ముక్తు
 లనవిని హయమును సంశయమందును
 కొనితెచ్చి నగరుతో కొడుకుల తెరగు
 చెప్పిన శోకించి శ్రీఘమాయాగ
 మప్పుడే నెరవేర్చియప్పుడే కదలి
 పగలురేల్ తపము ముప్పది వేలయేండ్లు
 నగరుఁడు గావించి చనియే నద్దివికి
 అప్పుడు గంగకై యంశమంతుండు
 ముప్పది వేలేండ్లు మొననితపంబు
 గావించి వరగతి గాంచెనంతటను
 బేవి శాహ్నవిని నేదెచ్చెదననుచు
 యారాజనందనుండగు భగీరథుడు
 ఘోరతపంబు గైకొని వనంబునను

విరివిగా మువ్వుడి వేలేండ్లుజేసి
 వరువడి స్వస్వరూపము బొందెనంత
 యా విభునందనుండగు భగీరథుఁడు
 రావించి మంత్రుల రాజ్యమందునిచి
 దనర గంగనుదెత్తు తాతల గాంతు
 ననివసంబున కేగియతి మోరతపము
 వావిరి వదివేల వత్సరంబులును
 గావించ వచ్చి యా కమలజుడంత
 తరమె యా గంగను చార్చనన్ములకు
 పరమేశ్వరుఁడు దక్క పార్థివనాథ
 శివుని గూర్చి తవంబు చేయుమటన్న
 నవిరళ భక్తితో నా భగీరథుఁడు
 తపము జేయగమెచ్చి తరుణేందుమా?
 యపుడు తావ్రత్యక్షమైవచ్చి నిలువ
 కని భగీరథుఁడిరు కరములు మోడ్చి
 కనికరమును గోరి కాలకంఠుని వద
 నరనిజముల వాలి సాగి మ్రొక్కుచును
 వరువడి ప్రార్థింప పరమేశుడనియె
 మనుజేశ నీయభిమతమెల్ల తెలిసె
 తనయుల నిచ్చితి దరియింతు గంగ
 తెప్పింపు మన బ్రహ్మదేవుని యాజ్ఞ
 తప్పక యా గంగ దరిణికేతర

కిన్నర గంధర్వ గీర్వాణ యక్ష
 వన్నగేంద్రుల సాధ్యవతుల గంభీర
 జయజయ శబ్దముల్ జగమాక్రమింప
 క్షయమొందమనుజుల పాపసంఘములు
 వరువడితో పెనుపంచలైపాట
 మురువైన శీకరమ్ములు మింటికెగయ
 చండతుంగ తరంగ చటులిడిండిర
 మండలామిత సక్రమతస్యకూర్మాది
 జలచర భీకర స్వనపరంపరల
 మరిగి సకలమౌ బ్రహ్మాండముల్ కలగ
 సర్వ సర్వంసహ చక్రంబు పగుల
 గర్వంబుతో వచ్చి గంగానదీయట
 సొరది శంకరు జటా జూటంబు జొచ్చి
 మురువుతో సందు డె మూర్తీభవించి
 సంత భగీరథుండతని ప్రార్థింప
 కంత విద్వేషచక్కగ నొక్కజటను
 వదలింపభూమికి వచ్చి యాగంగ
 పొదలి భగీరథ భూపాలువెంట
 చని జాహ్నుముని యజ్ఞశాలగొంపోవ
 కనలి జాహ్నుడు వచ్చు గంగ నొక్కటను
 పానంబు చేసిన వరగా గంగ
 కానక స్వపతియా మనుజహ్నవేద

నవసీశుభ క్షిత్రయలరుచు కర్ణ
 వివరమాన్గంబుల విడిచినయంత
 నానాట మొదలు జాహ్నువియనబరగె
 నూనిన శక్తితోనుభయతీరముల
 సకల గిర్వాణులు సకల నన్మునులు
 సకల భూసురులును సకల యోగీంద్రు
 లానదీ స్నానంబులప్పుడే జేసి
 దాన ధర్మంబులు తగనాచరించ
 దావింప నాజన్మపరిశుద్ధులైరి
 దావిరి తత్పితృ వర్గంబు లెల్ల
 దీవించి శుద్ధులై దివికేగిరిపుడు
 భూవలయంబెల్ల వొల్చె నస్యముల
 సీరీతియాగంగ యెలమితో వచ్చి
 సీరితల జొచ్చి నిమిషమాత్రమున
 పరుసడి నగరుల పాపముల్ తొలగ
 నిరుపమ జలములు నిండార నిలిచె
 నిలిచి సంతట వచ్చి నీరజోత్సవుడు
 నెలమి జగీరకు సీరించి పలికె
 వినుజగీరకు జగద్విఖ్యాత చరిత
 నినుబోల నేర్తురే శ్రవతులీకుని
 చుల నగర మహిమంతంశు మంతుండు
 నెలగి నిలిపుండు నేనిన వతిగ

సాధింపలేరైరి జగతి నాప్రతి
 సాధించితివి నీవు జాహ్ను? దెచ్చి
 పలుమారు సిగ్గెర పాపని గంగ
 తిలకించి జాగీరదీయన బరగు
 జలనిధులును బాసుచంద్రులెందాక
 కులగిరి నక్షత్రకోటు లెందాక
 వేదశాస్త్ర పురాణ వితతులెందాక
 మేదిని జాహ్నువిమెలగు నందాక
 పౌలుపుగా భువిలోన బోసలాస్వయము
 నరియక వర్తించు నభివృద్ధిగాంచు
 శంకరాకృతులను చరియింతురనుచు
 వంకలేని చరిత వర్తిల్లుదురనె
 నా బగిగఘటంత నవర కర్మముల
 నభయముగా జేయ నానగరజులు
 దివ్య భూషణముల దివ్యాంబరముల
 దివ్య గంధముల దివ్యమాల్యముల
 దివ్యరూపంబుల తేజరిల్లుచును
 దివ్యరథముల తెరగొప్పనెక్కి
 యవనిశ కులమణియగు ఖగిరఘని
 తివిరి దీవింపుచు దివికేగి రప్పు
 డంత కృతస్నానైత న జగిరతుడు
 సంతోషమున నేగె సాక్షాతపూజకి

కులకామికులతోన కిండుకులతోన
 నెలమితో సామ్రాజ్యమేలుచునుండె
 మనమైన శుభపుణ్య కలితమై శ్రీల
 దనరారు గంగావతరణమాహాత్మ్య
 మెచ్చగా తుళజేంద్రు మేదిసిశునకు
 నిచ్చు సత్పుత్రుల నిచ్చుపౌత్రులను
 హెచ్చగా సౌభాగ్యమిచ్చు జయంబు
 లిచ్చు దీర్ఘాయుష్యమిచ్చు రాజ్యముల
 నిచ్చువైభవముల నిచ్చునత్కిరి
 లిచ్చు కామ్యాదులనిచ్చు సద్భక్తి
 నిచ్చు సద్గుణములనిచ్చు శౌర్యముల
 నిచ్చు సామజముల నిచ్చు నశ్వముల
 నిచ్చు దైవంబులనిచ్చు సౌఖ్యముల
 నిచ్చు నదాచార మీపుణ్యచరిత
 మెవ్వరు చదివిన నెవ్వరు వినిన
 నెవ్వరు వ్రాసిన నెవరు జూచినను
 కువిలోన వారికి పుత్రసంపదలు
 నవిరళ భక్తులు సతుల శౌర్యములు
 మనమైన కీర్తులు కరితురంగములు
 మనసు రంజిలజేయు మానిసిమణులు
 పరగ దీర్ఘాయుష్య భాగ్యముల్ కలుగు
 ధరణిలో నాచంద్ర తారార్కముగను

యిడబొంద నెట్టెరమిచ్చు సెగంగ
 దురిత సందోహముల్ తొలగించు గంగ
 యీ సదీస్నానంబు నింపొందజేయ
 పూని శోభనములు పొందు శ్రీరామ
 యనిన రాశికుని వాక్యములాలకించి
 ఘనమైన భక్తితో కాకున్దతిలకు
 డమ్మహానదిలోన నను జన్ముతోన
 సమ్మానమున గాధిజాసీతులగుచు
 గరిమతో రాగమార్గంబున రాము
 చరణరేణువు సోకి శావంబుమాని
 నెలకొన్న చిత్రమై నెలతయై ముందు
 తొలకరి మెరుపున తులకించుమేను
 తుమ్మెద రెక్కల తొలకించు చురులు
 తమ్మి రేకులమించి తనరారు కినులు
 బాలచంద్రుని గేరుఫాల భాగంబు
 శ్రీలను రంజిల్లు చిన్నవీనులును
 ముకురముల మొనయు ముద్దుచెక్కులును
 చికిలి విద్రుమముల చెనకు కెమ్మోవి
 ననవిల్లు చావంబు నప్పు కన్బొమ్లు
 యెన లేనినూగారు నెత్పెడినాన
 దాడివిత్తుల తరము వల్లరున
 పుడమిని శంఖంబు పోలిన గళము

కాంతి లతితెన గడుగు బాహువులు
 దంతి కుంభములన దసరుపాలిండ్లు
 మృగరాజ మధ్యంబుమించు మధ్యంబు
 జగతిలో సరియైన చక్కని పిరుదు
 నరటి కంబంబులన దలంచు తొడలు
 మరుకాహళములనే మనెడు జంఘలును
 జలజాకృతినిపోల్చు చరణయుగ్మంబు
 కలిగియహల్యయా కౌశికమునికి
 మ్రొక్కిరామునికిని మ్రొక్కి యిట్లనియె
 జయజయ రఘురామ జగదభిరామ
 జయ దశరథపుత్ర దవళాబ్జనేత్ర
 సురమువి జనమిత్ర సురుచిరగాత్ర
 వరమపుణ్యచరిత్ర వద్మావ్రగాత్ర
 సౌరది సింహదంబు సోకినయపుడె
 వరమవత్రివతా భరణంబు నైతి
 యెలమి గౌతమమునికిల్లా నైతి
 పొలిసెనాపావంబు పొలిసె శావంబు
 కరుణించు మీవేళ కరుణావయోధి
 శరణాగతత్రాణ జయరామచంద్ర
 యనికొని యాడంగనద్భులంబుగను
 కనికరంబుగవచ్చి గౌతమమౌని
 కౌశికుకొనియాడి ఘనరాము పొగడి

బాసిల్ల కోర్కెలు బామనుగూడి
 యనువొంద జనియె నిజాశ్రమంబునకు
 మనుడు కొశికుడు రామపురితోగూడి
 మేదిసిశు జనకు మిళిలకు వచ్చి
 ముదముతో శ్రీరామమూర్తితో ననియె
 పొలుపైన దేవేంద్రపురమున కన్న
 మెలగుచున్నదీ మిథిలాపురంబు
 విలసిల్లు కోటలు వెలయు పేటలును
 పొలుపొందు శూరులు పూల తోటలును
 గౌర రత్నముల చెక్కడపు గేహంబు
 లరుదైన బంగారు హర్మ్యనంతతులు
 నైరావంతబుల నణగించు కరులు
 పూరులేనట్టి సాంబ్రాణి తేజీలు
 పరివైన నిరులును విపణి మార్గములు
 సరసిజ సంభవనములు విప్రులును
 సమరసింహంబులు క్షత్రియోత్తములు
 రమణీయ మూర్తులు రాజనందనులు
 సలకాధిపతికి జోడైన పర్రకులు
 హల ముఖానైశ్వర్యులగు హస్తపరుబు
 పలిగి శోభలు దీని కంటివే రామ
 చెలగి నన్నుతిజేయ శెషుని తరమె
 యనుచు విశ్వామిత్రుడానందమునను

జనక భూపతి యజ్ఞశాలకు రాగ
 జనకుడెదుర్కొని సాష్టాంగమెరగి
 మనభక్తి పూజించి కడుసుతయించి
 పొరపై మణిపీఠికనుని పొందజేసి
 సురుచిరా కృతులను శోభిల్లువారి
 గొప్పకందోయిని కొమ్మరైన వారి
 చివ్వుకొండలుల థానిల్లెడి వారి
 హరి శిశోరాకృతి నలరారు వారి
 పరమ విక్రమమున పరిగెడివారి
 శరణాప దారుల చతురమానసుల
 శిరధి గుభీరుల శశకార్యనికుల
 రామాభి రాముల రామలక్ష్మణుల
 భూమీశు జనకుడద్భుతముగా జూచి
 సకలము విశ్వామిత్ర పిదలేరాజు
 శంకరులు నయగుణ తరుణులెల్లారు
 శైల పునుటన్న గాఢేయుడుసొంగి
 వలికెను జనక కూపాలుని జూచి
 సకలం దశరథుడు కొమ్మరలు
 శిరలు పదనీంహ విక్రమములులు
 హరిక గార్భాండవదరంగ జేము
 తాట పదియించి తనముఖంబును
 పొంది గౌతమవతి శాపరీతి

తొలగించి హర్షించి దూర్జటివిల్లు
 వరుసతో కనుగొనవచ్చియున్నారు
 హరువిల్లు దెప్పింపుమన సీశయిపుడె
 యనవిని జనకుండద్భుతమంది
 ముని కౌశికుని జూచి మొనసి యిట్లనియె
 శ్రీ సదాశివుడేత చెలగె నీదావ
 మా సదాశివుబోలు సతనికిగాక
 యితరులచే నిదియెక్కడ తరమె
 ప్రతిలేని సౌరాష్ట్ర బంగాళ గోళ
 మాళవ నేపాళ మగధ కాశ్మీర
 చోళ తేరళ పాండ్య సురుభిర సింధు
 లాట కర్ణాట మరాట కుంతల వి
 రాట కళింగాంగ రమ్యకాంభోజ
 కురుబర్బరారట కోసల హైమ
 గురుతర కొంకణ మార్వర ప్రముఖ
 ధరణిశు లెల్లను ధనుడెత్త లేక
 వెరచి నెవ్మడితోన విన్నయంబంది
 యున్నారు విషింపు మొగిముని చంద్ర
 చిన్ని బాలకులు యీక్షితిపాల సుతులు
 హరుదావమెత్తెడు సతనికి సీత
 వరగ నిత్తుచటంచు ప్రతిన జేసితిని
 యని లోహమయము దీప్తాష్టచక్రంబు

మనశైలనిభము బీకరమాయతంబు
 హరువిల్లు మిథిలేశుండపుడు దెప్పించి
 పరతపోదనునా విశ్వామిత్రుజూచి
 దనువు దెప్పించితి తగరామవునికి
 కనుబంపుమని నయా కౌశికుండపుడు
 శ్రీరామచంద్రు సిషించి యిట్లనియె
 వీరాధిపీర యీ విల్లెక్కుబెట్టి
 కరమర్దిసీతను గైకొనుచునిన
 చిరునవ్వురళుకొత్త చెంగి రాఘవుడు
 కరిరాజు చెరకున బండించు మాడ్కె
 వరువడి హరుని చావము ద్రుంపనపుడు
 పెళపెళ ద్వనుల చెప్పి దివి కంపించె
 కళగె దిగ్భాగముల్ కలగె నంబురులు
 జనక కౌశిక రామచంద్రలక్షణులు
 వినగ లోకము లెల్ల వివరంబులయ్యె
 సంత విశ్వామిత్రుడాత్మసుప్తోంగి
 సంతసంబున రామచంద్రు దీవించి
 శిరమును మూర్ఖుని నెక్కిలి పుడికి
 కరమర్దికొనియాడి కౌగిట జేర్చి
 కవికలాంబుది సోమరామలీంగను
 శివుదయచావంబు చేకొని విరిచి
 సురది శౌర్యస్ఫూర్తి జూపితి విపుడు

వరువడి జనక భూపతి సంతసిల్లి
 మసత తోడనుండ కౌశిక్ జూచి
 వినుము గాధేయ నా వితత ప్రతిజ్ఞ
 పలియించె శ్రీరామభద్రునివలన
 కలకంఠ సీత రామపుక్తినునుచు
 దశరథు విలపింప తగిన మంత్రులును
 విశదంబుగా బంపవేగమే వారు
 సాకేతపురిజేరి సతతంబు సుతుల
 రాకకోరెడి దశరథరాజు జూచి
 జననాథవిసుమేము జనక మంత్రులము
 వనువడి కల్కాణ ప్తతిక గొనుము
 సామిమీ తనయులు చతురమానసులు
 రామసామితులు రవిచంద్రవితులు
 తాటికి వధియించి దనర కౌశికుని
 మేటి యజ్ఞము గాచి తొలుతయహల్య
 ళావంబు తొలగించి జనకు వట్నమున
 యేపుననున్నాడు యెలమి రామపుండు
 హరుబీమ కార్ముకంబవలీల ద్రుంప
 వరువడి జనక భూపతి సంతసిల్లి
 తనపుత్రి సీతను దన రామునికిని
 కనకరంబుగ నీయ కాంక్షించినాడు
 పరగ కల్కాణ వైభవము నీక్షింప

గతిమెతో స్త్రీప్రౌఢై కదలి రమ్మన్న
 వినివంక్తిరథుడు శావించి హర్షించి
 జనక భూపాలుని సచిపుల కపుడు
 కనక భూషణముల కనకాంబరముల
 ధనవాహనంబుల దనరగా నొసగి
 యంతట దశరథుండల రాముపెండ్లి
 చెంతయు కనుకొని చేరి దీవింప
 హితమంత్రి జనపురోహితులు ఖాందపులు
 చతుర ధీమంతులు సానుంత స్పృపులు
 కపులు గాయకులును ఘనవైశికులును
 సవమోహనాంగులు సటులును భటులు
 కుల వృద్ధులును వంశగురు వశిష్ఠులు
 తిలకింప ననిరామదేవాది ఋషులు
 దురమున వెన్నీని దుర్గాదివతులు
 సరిలేని వర్తక జనులు పౌరులును
 మునుకొని చనుదేరు ముత్తైదువులును
 ఘన విక్రమంబులు గలచిత్రమాల్య
 చిత్రభూషణములు చిత్రాంబరములు
 చిత్రాత వత్రిముల్ చిత్రధ్వజములు
 చిత్ర చామరములు చిత్రాయుధములు
 చిత్రవై ఖరులును చిత్రరేఖలును
 కలిగి శోభిల మత్తకరుల కొందరును

వలగొని యుతమాశ్వుముల కొందరును
 పొలుపైన మణిరథంబులను కొందరును
 కొలది విబారిన వల్లకులను కొందరును
 సరసతొనె తెరనైన్య మధ్యమున
 యిరువంకలందు భద్రదేభంబు లెక్కి
 భరత శత్రుఘ్నులు భక్తితో గొలువ
 చంద్రప్రభా బాస సమల సద్వృజ
 సాంద్ర శోభిత నితచ్ఛత్రంబుదసర
 బహురత్న కాంచనోద్భాసిత దండ
 మహాసీయ దపక చామరములు పీవ
 వందిమాగధులు కైవారముల్ నేయ
 దుందుభి పటహాస సందోహ మృదంగ
 శంఖాది శుభవాద్యచారుఘోషములు
 పుంఖాను పుంఖమై భోరున దిశల
 ధంధణులయనుచు తరుచుగా మ్రోయ
 గంధ బంధుగ గజస్కంధంబు నెక్కి
 తలకొన్న వేడ్కతో దశరథేశ్వరుడు
 తిరికించి రెండువ దేవేంద్రుడనగ
 తేజరిల్లుచు వచ్చె దివిజులు జూడ
 రాజిల్లు జనకుని రాజధానికిని
 జనకుడు నెదురేగి నవిపులతోన
 చనిపున దశరథేశ్వరు జూచియపుడు

యనువోంద కుశలంబు లడిగి తోడైచ్చి
 జనవతికుచితోవ చారముల్ జేసి
 నరనాథ దశరథ నాపుతినిపుడు
 నిరువమ బటుడగు నీ కుమారునికి
 నిచ్చి పెండ్లికిని నిన్నిటు పిలుపింప
 వచ్చితివిప్పుడు పావనుండైతి
 మొనసి వసిష్టాది మునులసేవింప
 తన జన్మమీడేరె తలపు చేకూరె
 యినవంశజులతోన నిపుడు సంబంధ
 మనువొందలభియించెనతి దన్యుడైతి
 సనవిని దశరథుడాత్మనుప్పొంగి
 జనకుని జూచియో! జననాథ నీవు
 జన్మశుద్ధుడ దైవత మతివిసేవయ్య
 రాజవంశాబుధి రత్నంబు నీవు
 సితోడ వియ్యంబు నేసేయగంటి
 భూతలేశ్వరులలో పూజ్యుండనైతి
 ననుచుండనంత విశ్వామిత్రమౌని
 ఘనులైన రామలక్ష్మణుల తోడైచ్చి
 యవ్వంకి రథుసకు నాశీర్వదించి
 యొప్పగింప కొమాళ్ళనుబ్బి భూవిభుడు
 మొనసి పాదములకు మ్రొక్కుచునున్న
 తనయులనిద్దరి తగ కొగిలించి

కొనియాడి కౌశికు కూరిమి బంధు
 జనరాజవరులతో సభనుండువేళ
 మెరయ వశిష్టుండు మిధిలేశుజూచి
 సొరది పావనము యీ నూర్యవంశంబు
 సత్యదయాచార శౌర్యాదిగేహ
 మత్కంత సుగుణాఢ్యులర్క వంశజులు
 మనుజేశ జనక యీమనుకుల క్రమము
 వినిపింతు వీనులవిందుగా వినుము
 పరమేష్ఠికిని తనూభవుఁడు మరీచి
 మరీ మరీచికి పుట్టెమహిని కశ్యపుఁడు
 కౌముకు కశ్యపుని కర్కుండాతనిని
 పడిని జన్మించె నై వస్వతమనువు
 యతనికి నిష్వాకుండతనికి కుక్షి
 తుతనికి వికుక్షియతనికి బాణుం
 తతనికి ననరణ్ణుండతనికి వృథుఁడు
 చతురుదాతనికి త్రిశంకుఁడాతనికి
 సతతపుష్పఁడు హరిశ్చంద్ర భూమీశు
 డతనికి యవనాశ్వుండను రాజవర్ముఁ
 డతనికి మాందాతయను నందనుండు
 చతురుడైనట్టి సుసంధి భూమీశుఁ
 డతనికి ద్రువసంధి యతనికి భరతు
 డతనికి నసితుండు నతనికి సగరుఁ

డతనికి సమంజసుండతని తనూజుఁ
 డతులిత మతిమంతుండంశుమంతుండు
 సతనికి వుత్తుడు దిలీపావని నామం
 డతడు భగీరథుడను రాజు గనియె
 సతని కయ్యె కకున్ఘండతనికి రఘువు
 వ్రతిలేని కల్మాష పాదుండాతనికి
 జనియించె నతనికి శంఖనుండతని
 కనువొంద జనియించె నానుదర్శనుఁడు
 నతనికి జనియించె నగ్నివర్ణాబ్జుఁ
 నతనికి శ్రీమగుఁడతనికి మరువు
 యతడు వ్రశుశ్రుతుండను రాజుగనియె
 సతందంబరీష మహారాజు గనియె
 సుతుండాతనికిని నహుషఁడాతనికిని
 సుతుఁడు యయాతివసుధరాదీశుఁ
 డతనికి నాథాగుడా రాజమౌళి
 తతులిత గుణశీలుఁడజుఁడుదృవింఠె
 యతనికి దశరథుండాత్మజుండయ్యె
 దతురుడౌ దశరథఙ్గాపాల మౌళి
 సరసులు శ్రీరామచంద్ర సౌమిత్రి
 బరత శత్రుఘ్నులుదృవించి రధివ
 తొల్లినీసేయు నిస్తులపుణ్య మహిమ
 సల్లుడాయను రాముఁడన సంతసిల్లె

జనక నృపాలుఁడా జనకానుమతిని
 ముని వసిష్ఠుని జూచిముని శతానందు
 డనువొంద జనక రాజాన్వయక్రమము
 వినుఁడని వివరించె విస్తరంబుగను
 దర్మశీలుఁడు మహిదారుఁడు త్రముఁడు
 నిర్మలాత్ముఁడు పుష్ట నిమిచక్రవర్తి
 యతనికి మిథిశ్చపుండతనికి జనకుఁ
 డతనికి కుదావసుండామహివతికి
 నందనుండై పుష్టానందవర్ధనుఁడు
 పొందుగా నతనికి పుష్ట సుకేతుఁ
 డతనికి దేవరాతావనిపాలఁ
 డతనికి జనియించె నలబ్ధహద్రదుఁడు
 యతండు మహావీరుఁడను రాజుగనియె
 సుతుడతనికి గల్గెనుచ్చతి భూమిశు
 డతనికి జనియించె నానుష్ఠకేతుఁ
 డతనికి హర్మశ్శుడతనికి మరువు
 తనయుఁడయ్యెను ప్రతీందకుఁడా మహిశు
 డనువొంద కీర్తిరథాధిపుంగనియె
 నా మహిపాలున కలదేవమీధుఁ
 డా మహాత్ముఁడు విబుధాదీశు గనియె
 నతఁడు పహింద్రకుఁడను సుతుగాంచె
 నతనికి కీర్తిరాతావనీనాథుఁ

డతనికి కల్గెమహారోముఁడెలమి
 నతనికి స్వర్ణరోమాఘ్యుఁడు తనయుఁ
 డతనికి హ్రస్వరోమావసీ పాలుఁ
 డతనికి జనియించిరతుల విక్రములు
 చతురులీ జనక కుశద్వజాదిపులు
 సతిపావనంబు యీ యన్వయంబనుడు
 వినివసిష్ఠాదులు వెయివోళ్ళపొగడ
 వానర సౌమిత్రికి నూర్మికాకన్య
 భరతునికి గుణాభరణ మాండవిని
 నిరువమ శత్రుమ్మునికి శృతకీర్తి
 నిమ్మన సంతోషమినుమడింపగను
 సమ్మతి తోడుత జనక భూవిభుడు
 పురము సింగారింప పుత్రైంచె నపుడు
 వరిచారకులవారు వట్టిణంబెల్ల
 సహకార వల్లవ జలజ కత్పూర
 మహిత తోరణముల సవరించిరంత
 గరియైన దిన్నెల కస్తూరి నలికి
 మురువై న ముత్యాల ముగ్గులే తీర్చి
 ఘుమఘుమవాసనల్ గుఱుల్ కొనంగ
 హిమజలంబులు జల్లిరెలమి వీధులను
 దూఁదూపిత హేమతుంగ సౌదముల
 దీపింప రత్నాల దీపంబు లిడిరి

క్షణక త్రి త్రికలపై కమనీయ చిత్తగుపు
 లనుపుగా వ్రాయించి రద్దుతంబుగను
 దివ్యకూషణములు దివ్యాంబరములు
 తీవ్య గంధంబులు దివ్యమాల్యములు
 పరువడి ధరియించి వార జనంబు
 లరుదుగా జరియించి రధ్వరమునకు
 యంతవనిష్ఠ విశ్వామిత్రమురురి
 సంతసంబున జూచి జనకుఁడిట్లనియె
 వొసరంగ నిట వివాహోచిత క్రియలు
 ననువొంద గావింపు తన వనిష్ఠుండు
 దశరథు రప్రింప దశరథేశ్వరుఁడు
 విశదంబుగా శుభవేళసంతటను
 తనయుల చేతను తగిన దానముల
 నొసర సేయించెనప్పుడవ్వాని కొరకు
 మంగళ స్నానముల్ మహిత హోమములు
 నంగతిగా నొగిస్నాతక వ్రతము
 లరఱుంగ చేయించెనంత రామపులు
 వఁచూర్ణ శక్తులు బావజాకృతులు
 చకచకద్యుతి రత్న చయనముల్లసిత
 మకుటమల్ దాల్చిరి మస్తకంబులను
 మురువై న కుండలమ్ములు వీనులందు
 పరఃస్పృహలమ్ముల బసిడి బాసకము

లనువొంద వక్షస్థలాంతరంబులను
 తసరాదు ముత్యాల దండలు మెరయ
 నురుబాహువులను కేయూరముల్ వెలయ
 కరవద్మములను కంకణములు చెలంగ
 కనకాంబరంబులు కనక సూత్రములు
 కనులందు పొదులగ కమనీయలీల
 తనువుల యెదుగు గంధపు పూతలను
 ననువుగా వెలగొంది యాకృతిగొన్న
 పురుషార్థముల రీతి పొల పొంది రపుడు
 నా రాజనందనులద్భుతముగను
 జనక నృపాజ్ఞను సైరంద్రులెల్ల
 ననువమ రూప సీతాది కన్యలకు
 కై సేయ చెలగిరా కన్యకామణులు
 వానించు మధుమాస వాసరారామ
 సీమల తిరుగురా చిల్కలో యనగ
 క్షోమలంబగులత కూనలో యనగ
 మెరుగాడు తొలకరి మెరుపులో యనగ
 నరిలేని కంతుని శరములో యనగ
 పలికెడి కాంచన వ్రతిమలో యనగ
 యలరామ మదరాజ హంసలో యనగ
 కనక భూషణముల కనకాంబరముల
 కనక సూత్ర సుమకలిత హారముల

కనకాంగు లోప్పిరా కన్యలలోన
 జనక తనూజాత జగదేకమాత
 కనకలతాదేహ కల్యాణగేహ
 లలిత గుణ వ్రాతలలనయా సీత
 చెలఁగి రూపంబున శ్రీ లక్ష్మీగాఁగ
 అంత వసిష్ఠేదులగు పురోహితులు
 సంతసంబున లగ్న సమయంబటందు
 జనకునికిని దెల్పిజనకాను మతిని
 దశరథుతో దెల్పి దశరథేశ్వరుఁడు
 విశదముగా నుండ వివళాత్మఁడగుచు
 తనయులతో బంధుతతులతో నాప్త
 జనులతోడత సంతసంబునరాఁగ
 జనకుఁడెచుర్కొని సంప్రీతితోన
 జననాధు లోడై చ్చి నపినయోక్తులను
 పలిత రంభాస్తంభ బహువారికేశ్వ
 కలితాను పల్లవ ఘనతోరణాంక
 చిత్రకవాట కాసిత చతుర్ధ్వార
 చిత్రాంకితామిత శ్వేత వితాన
 మహనీయ కల్యాణ నుంటవవేది
 నహిమాంశకులులు రామాదులతోన
 విదియించి తానంత వేదోక్త విధిని
 కడుపడి హోమంబు గావించి పిదప

సరసత మదుపర్క- సమయంబు దీర్చి
 కరమొప్ప సీతాది కన్యకామణుల
 రావించి వారిలో రాజిల్లు చున్న
 దేవిని సీతను తెరమరుంగునకు
 నెలకొన జేసివర్ణిత గుణుండగుచు
 పొలుపొంద సంకల్పపూర్వకంబు గను
 సద్దర్శ చారిణి జలజాతనేత్ర
 యిద్దరా పుత్రుని యిపుడు శ్రీరామ
 శ్రీకర గుణదామ సీతాభిరామ
 చేకొనుమని యగ్నినిద్ద సన్నుతిని
 సకల గీర్వాణులు సకల సన్నుతులు
 సకల బాంధవు లెల్ల సన్నుతి సేయ
 ధారబోసెను దేవతలు సాక్షిగాఁగ
 ధారతోడుత వర్షధారలు గురిసె
 దివినుండి మ్రోగెను దేవదుందుభులు
 రవివంశ మెల్లను రంజిత్ర సంతటను
 సోమిత్ర కూర్మిక సరస మాండవిని
 తామర సాక్షిని తగ భరతునికి
 శతకీర్తి కన్యను శత్రుఘ్నునికిని
 కుతుకంబుతో జనకుఁడు ధారబోసె
 సురుచిర మంగళ శోభకంబులను
 విరివిగా భామినుల్ వినిపించిరపుడు

నరుదారలాజవ హామాదులు వేల్చి
 ఎరవదూమణులు కేవలము శోభిల్లి
 రంత విశ్వామిత్రుండా వై భవంబు
 లంతయు కనుగొని హర్షించి మిగుల
 జనకులి దశరథశ్శాపాల మణిని
 కొనియాడి చనెహేమ కుటీరంబునకు
 జనకుండు సకల రాజన్యులనపుడు
 మనసు రంజిల్ల నన్నానముల్ జేసి
 తగిన దాంధవులకు దశరథేశ్వరుని
 కగణిత వస్తువాహనముల నొసఁగి
 శిష్టులైనట్టి వసిష్ఠాది మునుల
 కిష్టార్థముల నిచ్చి హిమకరాస్వయుడు
 పదివేల గజములు పదివేల హరులు
 పదివేల ధేనువుల్ పదివేల రథము
 లరణంబుగా తనయల్లుండ్లకిచ్చి
 పరువడి జనక భూపాలుఁడు పొంగి
 మొనసి యంతఃపురంబున కేగికూర్చి
 తనయుల కనుగాని తగుబుద్ధి జెప్పి
 యరుదైన భూషణాంబరముల సెచ్చి
 చిరుతలైనట్టిదాసి జనంబులను
 కరమర్దితో నిచ్చి కడగి దీవించి
 పరగ కన్నుల యందు బాష్పముల్ గ్రమ్మ

తప్పక కూతుండ దశరథు చేతి
 కొప్పించి మిథిలేశుడుచిత్తోక్తి బలితె
 నిన్నాళ్లు నాయంట నీరజముఖులు
 కన్నియల్ పెరిగిరి గారవంబునను
 తప్పితప్పిదములు దసర జేసిరను
 తప్పమెప్పులుగాఁగ దయనేయవయ్య
 అనితెప్పి బనిచిననొగాక యనుచు
 దనువున దశరథేశ్వరుడుత్సహించి
 తనభాందపులతోన తనయులతోన
 మొసయ వసిష్ఠాది ముఖ్యులతోన
 దసర కోదండతో తన రాజరాని
 కనువొంద చనుదేరనచట మార్గమున
 విడివడి సుడిగాలి వీచె దిక్కులను
 పొడమెను భయములు భువనముల్ కలగె
 సజ్జాచి దశరథుండతి వీరిమనను
 బెదరి నిల్చినను వసిష్ఠు డిట్లనియె
 దరసీశ సికింఠ దద్దిల్లనేం
 జేరంపు పుట్టును వెంటనే పొలయు
 ననుచుండ మిగుల రౌద్రాకృతితోన
 కనుగవ కోపాగ్ని కణములతోన
 సమర వీకరమైన చావంబుతోన
 కొమరైన చెమట జేగురు మోముతోన

పరభయంకరమైన పరశువుతోన
 సరిలేని నిడుద తెంజడ గుంపుతోన
 పరశు రాముడు రాగ బయమంది నృపుడు
 తరుచుగా నర్వ్యపాద్యాదులు గొనుచు
 నెదురేగి దశరథునెంచక నతండు
 వదరుచు శ్రీరామ బద్రుని జూచి
 శ్రీరామ నాచేత చిక్కిత విపుడు
 సీరాజనంచెంత సీశార్యమెంత
 యిరువది యొక్క మారెంమి రాజులను
 పరిమార్చి పేర్చిన బంటు నేను
 మనమైన భూమిని కశ్యపాదంకు
 దనర నిచ్చిన మహాదాతను నేను
 కడు జీర్ణమైన ముక్కంటి చాపంబు
 కడిమి నీ వెక్కిడి గర్వించి తప్పు
 డినిల్లు చేకొని యెక్కిడు మన్న
 నావిల్లు చేకొని యతని సత్వంబు
 రాదీసె దశరథరాజు నందనుడు
 సాదరంబుగ వింటు నందించి శరణు
 కాకున్దకులుఁడు బార్గవ రాముజూచి
 సీతాళ్లు తెగవేతు నిలుపు పటన్న
 పరశురాముడు బంగపడి రామువేడి
 శరణా గతుఁడంత తప్పు సహించి

పాయక నాపుణ్య పంక్తుల మీద
 నేయుమటన్న తానేనె రామపురం
 తప్పక దశరథాత్మజుని దీవించి
 యప్పుడు బార్గవుండరిగె నంతటను
 మన జయ లక్ష్మిని గైకొని రాముఁ
 డనఘుల కలవసిష్టాదుల కెరగి
 తన తండ్రి దశరథధరణీశ్వరునికి
 దనరు నద్భుత్తి వందన మాచరింప
 శ్రీ రామపుని రెండు చేతులెత్తి
 గారవంబున తన తొగిట జేర్చి
 శిరము మూర్కొని ముద్దు చెక్కిలినొక్కి
 వరమ సంహాష సంభరితాత్ముఁడగుచు
 కొడుకుల కోడండ కూర్చి బాండవుల
 తడయక తోడ్కొని దశరథేశ్వరుఁడు
 కలశ వయోరాశి కరణి సంవదల
 పౌలుపౌందు సాతేత పురమును జేరి
 రాజ వీధుల రాగ రాజీవములు
 రాజిల్లు నవరత్న రమ్యహర్మ్యముల
 మలయుచు పెండ్లి కొమరులనజూచి
 చెల్లవైన ముత్యాల సేసలు జల్ల
 వరమ పుణ్యాంగనల్ వరగ దీవించ
 హరుపుగా రత్నాల హారతులెత్త

పొలురు విప్రులు హేమ పూర్ణకుంభముల
 నెలమితో గైకొని నెదురుగా రాగ
 తగిన మంత్రులతోన తనయులతోన
 నగరు ప్రవేశించి నరనాదుడపుడు
 గరిమె కౌనల్య కేకయ రాజపుత్రి
 వరుస నుమ్మితాది వారిజ నేత్రు
 లెదురేగి కొడుకుల నెలమి కోడంద
 పొదలుచు జూచియుప్పొంగి ముత్యాల
 సేసలు జల్లి రాజిలు వశ్యరముల
 రానుతులకును హారతు లెత్తవారు
 పందసంబులు సేయ వారల నెత్తి
 పొందుగా దీవించి పొదివి కౌగిటను
 రామ కల్యాణ వార్తలు నావ్రజసులు
 వేమారు వినుపింప వినుచుండిరంత
 భరణికుడపుడు యుధాజిత్తునెంట
 భరత శత్రుఘ్నుల బనిచెమోదమున
 లలిమిని కలిమిని ప్రతిలేక నృపుడు
 బేలువుగా రాజ్యంబు సేయుచునుండె
 రవివంశః జన్మైన రామ చంద్రుండు
 యవరాజ్య వదమున యుండి సీతిగను
 తల్లియుతండ్రియు తానెయై వ్రజల
 నెల్ల పాలింపుచునేపు దీపించి

శీతాంశు ముఖియైన సితతో గూడ
 జాత రూపోజ్జ్వల సదనంబులందు
 నారామ సీమల హర్యునంతతుల
 శ్రీరమ్య శృంగార సీమ దేలుచును
 విభవ సంపదలతో వెలయుచు నుండి
 శుభమూర్తిముదమున సుఖియింపుచుండె

శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

యనిభోనలాబ్ధి సుధాంశుఁడు త్రముఁడు
 ధన నాదతుల్యుఁడు దార విక్రముఁడు
 సరస సాహిత్య లక్షణ చక్రవర్తి
 కరుణా సముద్రుఁడి కవి కల్పకంబు
 విలసిల్లు తుళజ భూవిభుకొమారకుఁడు
 పొలుపొందు యేకోజి భూమిపాలకుఁడు
 తనతండ్రి తుళజేంద్ర దరణిశుపేర
 పెనుపొందు మకరంద బిరుదాంశు పేర
 శివకథా భరణ భూషితు వానిపేర
 కవచ కొరాళిరాకాచంద్రుపేర
 చోళ సర్వం సహస్రత్రాము పేర
 శ్రీలు రంజలు శబ్దచిత్రార్థములను
 రమణీయమైన యీ రామాయణమున
 కమనీయముగ బాలకాండంబు జెప్పె
 నిదితుళజేంద్రుల నిలలోన నెపుడు
 పొదలు సంపదలును పూర్ణ శక్తులను

సకల దీర్ఘాయుష్య సంతానములను
 సకల రాజ్యంబులు సకల భోగములు
 సమర జయంబులు సకల సత్కీర్తు
 లమరంగ నొసఁగు మహారామ చరిత
 యిదిమహాపుణ్యదమిది వేదసార
 మిదిముక్తి సోపానమిది శుభోదర్శ
 నువ్వనుందర భక్తినెలమితో దీని
 నెవ్వరు చదివిన నెవ్వరు వినిన
 నెవరు వ్రాయించిన నెవరు వ్రాసినను
 భువిలోన వారికి పుత్రసంపదలు
 మనమైన కీర్తులు కరితురంగములు
 మనను రంజల జేయుమానినీమణులు
 వరగ దీర్ఘాయుష్య భాగ్యంబు లొసగు
 ధరణిలో నావంద్రతారార్కముగను

★ ★
 ★ ★

అయోధ్యా కాండము

శ్రీకర దశరథ క్షితి పురందరుడు
 చేకొని రాజ్యంబు సేయుచు నుండి
 మనమున రాజు చిహ్నముల నూహించి
 తన జరా భారంబు తలపోసి జూచి
 దరససి దారావ్రతంబు సామాజ్య
 కరణంబు కావున కాకున్ధకులుని
 శరణాగత త్రాణ సద్దర్శవరుని
 కరుణా సముద్రుని కల్యాణ గుణుని
 పరుల జేసిన మేల్మీ పాలించువాని
 గురుజన భక్తిచేకొమరొందు వాని
 ధరన నాడినమాట తప్పని వాని
 మునుల కుశల వ్రశ్నములు వేయు వాని
 చాప విద్యాప్రౌడి సవరించువాని
 చూపరియగు వాని చుట్టాల సురట
 దైర్య శౌర్యముల నౌదార్య గాంధీర్య
 వీర్య సంపదలను విలసిల్లు వాని
 జలద సన్నిభగాత్రు జగదేకమిత్రు
 జలజాతహిత గోత్రుచారు చారిత్రు
 సరససన్నతిపాత్రు చమరైక జైత్రు
 నరవింద దళనే త్రుడైన నా పుత్రు
 తామ సద్గుణధాము రమణము నాము
 శ్రీమించ పట్టాభిషిక్తు గావించి

పరువడి జనముల పాలింప నతని
 సురుచిర విభవంబు చూచెదననుచు
 కొలువుండి దళరథ కువలయాధీశుఁ
 డలరారు నలవసిష్ఠాది సంయముల
 సకల బాంధవులను సకల మంత్రులను
 సకల సామంతుల సకల భూప్రజల
 పిలిపించి జలద గంభీర నాదమున
 వలికె నభ్యుఁజూచి భావజ్ఞుఁడగుచు
 చిరకాలమేను జేసితిని రాజ్యంబు
 నిరుపమ నీలితోనే నేర్చినట్లు
 పొలుచు మా పెద్దల పుణ్యయోగమున
 కలనైరి రాజుల కరమర్థి గెలిచి
 బ్రతికితి నేకాత పత్రంబు నీడ
 నతిజరా కాంతుండనైతి కావునను
 సతత మహాబారు సజ్జనాధారు
 నతులిత గుణశీలు నర్కుని బోలు
 రామచంద్రుని యింక రమ్య విదులను
 కామిత మీడేరగా పట్టమిచ్చి
 నిలజనుల నతఁడు నేలెడు గాక
 నిమ్మై యి నామాట లెల్లవారలకు
 సమ్మత యగునేని సంతసించునన
 కలకల స్వనము లేకంబుగా మొరయు
 పలికిరి ప్రజలు భూపాలు వీక్షించి
 చారు చామరనిత ఛత్రాన్వితమగు
 శ్రీరమ్య పీఠపై శ్రీరాము జూడ

కోరియున్నారము కువలయాధీశ
 కోరికల్ నేటికి కొనసాగె నిప్పు
 డన విని దశరదుండాత్మ నుప్పొంగె
 మనములో వాంఛమహితము గాగ
 మదుమానమున పుణ్యమహిత యోగమున
 మధునిధననిభుకు మస్మదా కృతికి
 సరసిజాపాన్వయ జలధి సోమునకు
 పరగ వేవేగమె పట్టంబుగట్ట
 పలెను కావలసిన వస్తువులెల్ల
 పలనొప్పగా వెరవరుల నంపించి
 తెప్పింపుడన విని ధీరవసిష్ఠం
 డవ్వుడు రప్పింపుమనె రామచంద్రు
 మనుజేశుడంత సుమంతునంపించి
 తనయుని రప్పించి తగనిటులనియె
 వినురామ శుభధామ విఖ్యాతినామ
 మనువంశసోమ శ్రీమహిజాభిరామ
 వాసి తప్పక నరువదివేల యేండ్లు
 జేసితి రాజ్యంబు చలఁగి నీతిగను
 బలిసె నిప్పుడు జరాభారంబు నాకు
 నలయక పాలింప నవశము రామ
 గట్టిగా పుణ్య లగ్నంబున సీపు
 పట్టాభిషిక్తుండై ప్రజల పాలింపు
 మన విని రఘురాముడనియె భూవతికి
 పనువడి యీవేళ పట్టమేలయ్య
 కనుల బెట్టుకొనుచు కాచుచునుండ

జనులనెల్లను సీపు చల్లగా భువిని
 యనగ దశరదు డాయానమంది సుతు
 ననునయించుచు రాజ్యమంద నొప్పించ
 సంతట రాగవుండత్యంత భక్తి
 సంతత యజ్ఞముల్ సజ్జనులబడి
 పుణ్యాహ వాచకంబును దానములును
 పుణ్యహోమంబు లుప్పొంగ గావించి
 నరస వసిష్ఠాది సంయమింద్రులకు
 తిరమొప్ప పదివేల ధేనువులొసఁగె
 నరసత ధనధాన్య చయముల నిచ్చి
 వరుసతోడుత మ్రొక్కి వారుల ననుప
 జని వసిష్ఠుండంతల సకల కార్యములు
 జనపతి కెరిఁగించి సదనంబు కరిగె
 సంతోషనిష్ఠుడై జనపాల చంద్రుఁ
 డంతః పురంబున కరిగె సంతటను
 ధరణిజతోఁగూడి దశరథ తనయుఁ
 డురుతర భక్తితో నుపవాసముండి
 పండిగా కుల దైవరముల పూడింపు
 చుండు వేద్యునయోధ్య నెల్లెడలనట్ట
 పలువ పన్నీటిని చల్లించువారు
 కలయతోరణములు కట్టించువారు
 పరుగుల మృగనాథి నలికించువారు
 గురుమోక్తికముల మ్రుగ్గులు దీర్చువారు
 మురువైన కేతనమ్ముల నిల్పువారు
 వరుగు చిత్తరువులు వ్రాయించువారు

విలసిల్లు దశరథు వినయ వివేక
 ముల నెంచి తలయూచి ముదమందు వారు
 ప్రమదంబుతో రాము పట్టాభిషిక్తు
 సమయమును వీక్షింప చరియించువారు
 నై మహాత్మవముల నలరియయోధ్య
 శ్రీమహాలక్ష్మి నీరి నొంది నపుడు
 కైకేయి కడ నూడిగములు గావించు
 కాకోత్సయైన మందర సౌధమెక్కి
 పొలుపొంద సాకేత పురమహాత్మవము
 కలయకన్గాని దీని కరమొప్ప తేల్చు
 నని రాము దాదించె నా మహాత్మవము
 వినిదాసి మందర విస్మయ మంది
 ననూయ చిత్తయై సౌధంబులోనె
 భాసుర శయ్యపై పవలించియున్న
 కైకేయి కనుగొని కనలుచు బలికె
 యే కార్యమెరుగక యిట పవళించి
 గర్వ కార్యముల శయనింపజేసి
 నిర్విచారంబుగా నిదురింప తగవె?
 దవుండు నవ్వలకైన తానాడు మాట
 జవదాఁటఁడనుచు రచ్చల మెచ్చుకొందు
 వదినేటితో కల్లలై చెనరుచుండ
 యదిరి భూవిభుఁడగ్ర భార్యకు వెరచి
 పట్టంబు శ్రీరామ బ్రదుని కిపుడు
 కట్టెదననుచు సంకల్పించినాడు
 సేళు నా రాముడు చేకొన్నయపుడె

నీ ముద్దు కొడుకును నీవును నేను
 నొరుల పంచలనుండి యొదిగిళ్ల పడుచు
 తిరుగుజేగాని సుస్థితి గాంఛగలమె
 నీలెస్స నాలెస్స నీరజనేత్రి
 నీలేమి నాలేమి నిక్కమూహింపు
 మనవిని కైకేయి యాత్మ నుప్పొంగి
 కినిసి మందరను కొగిట నూరడించి
 శ్రీరామ పట్టాభిషేకోత్సవంబు
 వేరొండు గాకను విలిటనూత
 పరగఠామ్ముడు తన ప్రాణపథంబు
 భరతుని కన్నను భక్తుండు తనకు
 చాలునీ కుటిలోక్తి చాలు మారాము
 మేలు వార్తలు విని మెచ్చితినిదిగో
 కొమ్మ యీసొమ్ము గైకొమ్మని యొసంగ
 సొమ్ము చేకొనక నీనున పారవైచి
 కోపంబు దీపింప కుజ్జక్రమ్మరను
 కావట్ట మెదుఁగని కైకతో ననియె
 చెల్లబో రామాభిషేకంబు లెల్ల
 యుల్లముల్లసిల్లగనుంచి భూషణముతో
 తిచ్చెదవును ముగ్ధలేమందు నీను
 దావి కార్యంబు లేర్పడ జూచితిపు
 ధరణికి రాముఁడు ధవుఁడాయనేని
 భరతుని కెక్కడి ప్రాభవంబులును
 నీ కుమారుండు రామస్సపతికేపొద్దు
 ఛేతులు కట్టుకొని సేవ సేయఁగవలయు

దనర కౌసల్యకు దానివై నీవు
 వనులు సేయగవలె పగలునులేలు
 చెలువొంద పట్టాభిషిక్తుడై రాముం
 డిలనేలెనేని వాహినులు మంత్రులును
 దొరలు సామంతులు దుర్గాధిపతులు
 వరుస ధంతి తురంగ బటులు శూరులును
 వత్తింతురతనికి వశ్యులై రాజు
 వర్తనం బిలనటువంటి దామీద
 దశరథేశ్వరుడు స్వతంత్రుడుకాడు
 వశుబుద్ధి మార్గము పాయమిందులకు
 జెప్పెదకానకు శ్రీరాముతోను శ్రీఘాన
 రప్పించి భరతుని రాజు గావించు
 మనవిని కైకేయి యాత్మేశుడెంత
 చనవరియైన సుజనునేయారెండు
 జెప్పంగ జెప్పిన సేయునేయతడు
 తప్పకార్యము దాన తగవైతె కాన
 ననిన నిందుల కుపాయంబు చింతించి
 తననేర్పుమెరసి మందర చెప్పదొనఁగె (ఇ)
 నువిద దేవాసురయుద్ధంబునందు
 ధవుడు నీయుపకృతి తలచినీకిపుడు
 వరుస తోడుత రెండు వరము లిచ్చినది
 మరచితోయా రెండు మనుజేసునడిగి
 వరముల పదునాల్గు వర్షముల్ తిరుగ
 పనువడి రాముని పంపుమొక్కటికి
 ప్రేమతో భరతుని పిలిపించి వేగ

సీమకు రాజుగా సేయు మొక్కటికి
 నీరీతిగావింపు మీక్షణంబునను
 పేరొక్క కార్యంబు విఘ్నఁడిచ్చెనేని
 ధర్మపాశము చేత ధరణీశు గట్టి
 నిర్మల చిత్తయైనీవు నీరసయుఁ
 డసమాన భాగ్యంబు లతిశయిల్లంగ
 వసుధ ఫాలింపుచు వర్తిల్లుమనిన
 మదినుంచి కైకేయి మందర కనియె
 నుదినంబు నేడు నాసుకృతంబు లెల్ల
 ఫలియించె చెతియ నీ ప్రాపున జేసి
 తలఁచిన తలఁపెల్ల తలుకూడెనేని
 గూనుకు బంగాదు గూడమరింతు
 నూనపాదంబున నొదుగు రత్నాల
 బిరుదు పెండారంబు బెడుదు నావద్ద
 చరియింపు మనుచు భూషణముల నొసగి
 వడిని కోపాగార వాటంబు జేరి
 తడయక తొలగించి తనకు సౌములను
 చిలుకల కొల్కి మాసిన చీరగట్టి
 తులతేని నుదుట కస్తూరి పట్టుబెట్టి
 కాననంబునకు రాఘవుని పంపించి
 నానందనుని మహినాదుని సేయు
 నందాక విభునితో నలవిభాషింప
 నందాక భుజియింపనని నిశ్చయించి
 కలుషాత్మయగుచు కేకయ రాజపుత్రి
 భలము చేకొని మహిష్ఠలినుండె సంత

శ్రీరాము వట్టాభిషేకోత్సవంబు
 చేరి కైకేయితో బెట్టెదననుచు
 నారేయి దశరథుండరుదెంచి హోమ
 సార చిత్రతతే? సదనంబునందు
 మానుగా కైకేయి మహిపాల సుతను
 గానక వెరగంది కడు చింతనొంది
 వెలదిచే కైకేయి విధమెల్ల దెలసి
 కలతతో వచ్చి యా కనకాంగి జూచి
 బెమ్ము యువతి లలామ లేఖ్య విలాసి
 బెమ్ము నాపై ప్రేమ లేదటే బామ
 యిన్నాళ్ళవలె తన కెదురుగా వచ్చి
 మున్నుగా నువదారముల సేయువేమె
 బెట్టుగా నీవు కోపించిన యపుడె
 చిట్టాడ దొణగెనా జీవంబు లతివ
 సరిగంచు కోకల సంఖ్యలుండగను
 తరుణి మానినచిర ధరియింపదగునే
 వెలలేని సొమ్ములు వేలారులుండ
 నెలత కోపెదపోణిమి పూననేల?
 పొలతి నిన్నెవరైన పోనాడిరేని
 తెలుపవే వారుల తెగదెంతునిపుడు
 నీకు ప్రయింపైన నిరుపేదవైన
 చేకొని ధనవంతు నేను నీక్షణమె
 నీకు కాకున్నచో నేవారివైన
 చికాకుజేసి శిక్షింతు చంద్రాస్య
 ముదిరాక్షి వినియు నీ మదిలోని కోర్కె

లిదియని వివరింపు మీ శ్మశానమునను
 నా జీవమైన త్రిగణంబు గానిత్తు
 రాజీవముఖియన్న రాగిల్లి కైకేయి
 కినుకమాని రసాల కిసలయగ్రాస
 ఘన కసాయిత కంఠ కలకంఠి మాడ్కి
 కలకంఠి మిగుల గద్గదకంఠియగుచు
 పలికె మెల్లన మహిపాలు నీక్షించి
 ఓయాత్మ నాయకయొగ్గి నా మాట
 సేయుదునని బాస జేసితివేని
 చెప్పెదనన్న యాక్షితపాలుఁడాత్మ
 నుప్పొంగి తన కూర్మి యువిదకిట్లనియె
 యొవ్వండు ధర్మాత్ముం డెవ్వండు పిరుం
 డెవ్వండు నా ప్రేయంఢెవ్వండు నా జీవ
 మట్టితనూబవుఁడగు రాముతోడు
 గట్టిగా ప్రేయమార గావించుననిన
 వినిలేచి చేయొత్తి వెలఁచి కైకేయి
 దినకర చంద్రుల దిక్పాలకులను
 సొమ్ములు గావించి జనపాలుతోన
 దాక్షిణ్య హీనయై దయమాతి పలికె
 పరములు రెండు భూవరతొల్లి నాకు
 కరుణించితివి నాకు కనుక నా పరము
 లిరపొందనడిగెద నిచ్చెదననిన
 భరణేకు నొకటికి పట్టంబు గట్టు
 యెడలేక పదునాలుగేండ్లు శ్రీరాము
 నడవుల చదియింపు ననువు యొక్కటకి

నని బట్కి నామాట శని చందమున
 గొనకొని నిజకర్ణ కూటంబు జొచ్చి
 నొప్పింప మూర్చిల్లి నోరెండి నృపతి
 తెప్పిల్లి కై కేయి దెసజూచి బలికె
 పుట్టి సత్కులమందు పొలఁతి కై కేయి
 యిట్టి పాపపుమాట లెట్టు పక్కెదపు
 కన్నతల్లియగు యా కౌసల్య కన్న
 నిన్ను పూజించును నీ సేవసేయు
 నట్టి సద్గుణ శాలినట్టి పుణ్యాత్ము
 నట్టి రాముని కానక నువమందువది
 యెటుల నేముందునే నెటుల సహింతు
 కటకటా నీకింత కరుణ లేదటవే
 కోపంబు నిర్దయ కుటిలతాసూయ
 పాపంబు తెగువ కాపట్టంబుఁ బార్చి
 చేకొద్ది తెచ్చి మచ్చిక చిన్ననాడు
 నీకుగ్గు పోసెనో నీ తల్లి తాను
 కాకున్న నిటువంటి కాని కృత్యంబు
 చేకొందువలె దుష్ట చిత్తకై కవై
 విడువక రఘురాము విపిన భూములను
 విడయింతునను మాట విడుపు మింతటను
 మనుఁడైన రాముతో కౌసల్యతోన
 నెనసి నీ సేవనే నెప్పుడు సేతు
 ననవిని కోపించి యాత్రైక బలికె
 జగనాథ విను సత్య సందుఁడవయ్య
 మగువ మాటలనాఁ మర్యాదె నీకు

జగమెరుంగగ దేవ సౌఖ్యతో నుండి
 టెప్పగూడని బాసజేసి వెంటాడు
 తప్పుద రచె యిందు ధరణిపాలకులు
 అలక కపోతంబు కైదేగకిడదె
 శిబిమేని మాంసంబు సిద్ధంబుగాను
 సత్యంబుకై హరిశ్చంద్రుఁడు సతిని
 ప్రత్యక్షముగనమ్మి వదయఁదే కిర్తి
 మున్నలర్కుఁడు రాజముఖ్యుండు కడఁగి
 జన్నియగట్టెలో చనయుగళమ్ము
 సత్యంబుచేగల్లు సకల లోకములు
 సత్యంబుచేగల్లు సకల సంపదలు
 సత్యంబుచేగల్లు సకల సౌఖ్యములు
 సత్యంబుచేగల్లు సంతాన వృద్ధి
 సత్యంబెవ్రతమని సకల శాస్త్రములు
 నిత్యంబు మొరలి నీవేమి వినవే
 అదిటెప్పనేల మీయర్కవంశజులు
 సదయులు దారులు సత్య సంపన్ను
 టైకిర్తి పుణ్యంబు లార్జింప లేదె
 లోకంబు జూడనాలోచించి జూడు
 మనవిని దశరదుండాకై క జూచి
 ఘనశోక వహ్నిచే కనలుచు పలికె
 దోసమెంచక నీవు దుర్నితి బట్ట
 గానిజేసెదవేలె కైతేయి జగతి
 నన్ను మహాన్నతుఁడేచు తమ్ములను
 నెన్నఁగ సామ్రాజ్యమేలుట తగదె

సవయుఁడు భరతుండు సత్యసంధుండు
 ముచిత యీ పాపమున కొడబడునే
 కులకాంత కౌసల్య కొడుకును బాసి
 యెలమిని ప్రాణంబు లెట్టుల ధరించు
 నాముద్దు కోడలు నశినాక్షి సీత
 యేమని వగచునో యీమాటవిన్న
 కాంత సుమిత్ర లక్ష్మణుఁడిట్టి సుద్ధి
 యెంత శోకింతురో యేమందు విధికి
 నదయ సిమనసు నాయరవింద భవుఁడు
 వదరక జేసెనో పాషాణమునను
 కరఁగ దింతైన మార్గమునకురాదు
 సరసీరుహారుణ చరణుండు రాముఁ
 డరయకానన భూమినడుగెట్లు మోపు
 పరగ మెత్తని పాన్పుపై పవళించు భోగి
 నెలకొని తృణ శయ్య నిదురించు నెట్లు
 మౌలుచురా జాన్యంబు భుజియించువాడు
 కలదమూలము లెట్లు కణఁగి భుజించు
 ముందు దివ్యాంబరమ్ములు గట్టువాడు
 కటినార చీరలు కట్టునేరీతి
 భటులు భృత్యులు గొల్వవర తెంచువాఁడు
 మృగములలో నెట్లు యెలఁగుచు తిరుగు
 మగువ నామాటకు మారాడవలదు
 సీ మహాభక్తుని నిర్మలాత్మకుని
 రామచంద్రుని నీవు రక్షింపుమనుచు
 పలుకులు పలుకంగ భావంబు కలఁగ

పొలుచు కన్నుల బాష్పపూరముల్ గ్రమ్మే
 కడువడి నృపతి యా కైక పాదముల
 పడిన గైకొనకను పాదముల్ తిగిచి
 మరలి యాకోపంబు మదిని రెట్టింప
 ధరణిశు జూచియాతరుణి యిట్లనియె
 నీ సత్కులోన్నతి నీమహాసీయశము
 నీ సత్యవచనంబు నీటి పాత్రేసి
 నింక నీ వరము లియ్యలేదనుచు
 బొంకుము జీవముల్ పోగొట్టుకొనెదు
 తరతుని పరిమార్చి పరమ సంతోష
 భరితుడై శ్రీరామభద్రుని గూడి
 కల్లలకునికియై తాసల్య తోన
 చల్లగా వడ్తిల్లు జనపాల యనిన
 మాటకామీదట మాటతోచకను
 నాటిన శోకార్తి నరనాధుఁడుండి
 సంత మంగళ సుతూర్యములు హేషింప
 సంతోషమున కృతస్నానుడై రాము
 డుప్పొంగి సీతతో నొగిమేని కళల
 నొప్పె రోహినితోటియుడు రాజసీతి
 మరి యంతయభిషేక మంటపంబునను
 సరసవసిష్ఠాది సంయముల్ వచ్చి
 పుణ్య భూమినులను భాసుకో త్రముల
 పుణ్యాత్ములై నట్టి భూమిపాలకుల
 సకల బాంధవులను సకల మంత్రులను
 సకల కోవిదుల నచ్చటికి రప్పించి

ధవళ చామరములు ధవళాతవత్ర
 మవిరళ చతురస్వముగు శతాంగంబు
 పటు శుక్రవృషభంబు భద్ర సామాజము
 ఘటిత శౌర్యముగల కంఠీరవంబు
 వరఁగనౌ దుందుబిరవ భద్ర పీఠంబు
 కరవాలమనుపమ ఘన కాత్మకంబు
 నెనమండుగురన్నలనేక దేనుపులు
 ధనదాన్య రత్న సంతతులు పుష్పములు
 మదులాజ గోక్షీర మహాసీయదర్ప
 దధిఘృత సకల తీర్థము లాదిగాఁగ
 తెప్పించి యభిషేక దివ్యలగ్నంబు
 తప్తక నీక్షించి తగ వసిష్ఠండు
 మనుజేసి బిల్వ సుమంతుని బసువ
 జనియాతఁడైకైక సదనంబు జొచ్చి
 వినయ భాషణముల విభుని మేల్కొలిపి
 పనువతి భక్తితో ప్రార్థించి పలికె
 పొలిచె సభోమణి పూర్వతైలమున
 లలితాభిషేకన లగ్నంబు దరిసె
 వాట వీరనక నీ వసుధలోగల్గు
 వారెల్ల శ్రీరాము వరమహాత్మవము
 కోరిదేవరరాక కోరుచున్నారు
 వీరమహారాజ విచ్చేయు మనవు
 జామాట నారాచమై చెవినాట
 సోమరియైరాజు శోకాబ్ధి మునిగి
 ఆకట సుమంతసివాఁడు వాక్యముల

తుక తుక మర్మసంధుల విదారంబ
 ననవిభు దీనవాక్యము లాలకించి
 తన కరములు మోడ్చి లగసుమంతుండు
 వెరచి రెండడుగులు వెనుకకు తివియ
 కరుణను నెడబాసి కైక యిట్లనియె
 వినుము సుమంత భూమిభుండు రేయెల్ల
 తనయాభిషేకనోత్సవ హర్షమునను
 నిదురలేకిప్పుడు నిదురమబ్బునను
 కదిసియున్నాడు వేగమే నీవుబోయి
 బామాభి రాముని రాజనందనుని
 శాముని తోడైమ్ము రయమునననిన
 చని సుమంతుండు రామచంద్రుని కథలు
 వినుచు చక్కని రాజపీఠుల సౌగసు
 లనువొంద కనుగొంచు నరుడెంచి యెదుట
 కనకరత్న కవాటఘన తోరణాంక
 సురుచిర ద్వార భాసుర వజ్రభిత్తి
 సరస చందన ధూపసంఘ సుపుష్ప
 చారు వితర్ది నా శరద్రథ శుభ్ర
 భూరిసౌధ ప్రజాద్భుత పూర్ణకుంభ
 శారికాకలహంస సారసానేక
 కీరమంజు కపోతకేకి సన్నాద
 సాంద్రమై కైలాస సన్నిభంబగుచు
 చంద్రభాస్కర బింబసమతేజ మగుచు
 ధనవాస వనికేతన తుల్యమగుచు
 కనకాద్రి శిఖర సంకాశమై వెలయు

శ్రీరామునగరు మచ్చిక మీరజొచ్చి
 గారవంబున కొన్ని కష్టాంతరములు
 కడచి సుమంత్రుఁడు కడకతో నచట
 పొడగని పెద్దలు భూషింపుచుండ
 దౌవ్వారికులచేత తనరాక దెల్పి
 యవ్విభు నాజ్ఞాచేనియతి ప్రవేశించి
 చెలువైన పీఠిక శచీదేవితోన
 విలసిల్లు గీర్వాణ విభుని చందమున
 సీతా సమేతుఁడై చెఁన్నొందు రామ
 భూతలాదీశ్వరు పొడగాంచి మ్రొక్కి
 విను దశరథ భూమి విభుపాలమాళి
 నినుతోడి తెమ్మనే నీపు వేంచేయు
 మనవుడు రఘరాముఁడపుడుత్సహించి
 జనకజనందుంచి సౌమిత్రితోన
 కరమర్ది రథమెక్కి కడకతో వెడల
 వరుసతోడుత శుభవాద్యముల్ మ్రోయ
 సందడింపుచు రాజసంఘముల్ గొలువ
 వందిమాగధులు కైవారముల్ సేయ
 చెలఁగి పుణ్యాంగనలు సేసలు జల్ల
 నలరి ధాత్రీ సురులాశీర్వదించ
 బలివిడి చతురంగ బలములతోన
 నలువొండ కైకేయి నగరివాకిటికి
 నరుదెంచివేగ శతాంగంబుడిగ్గి
 పరమానురాగ సంభరితుఁడై రాముఁ
 డంతః పురంబున కరిగి యచ్చటను

చీంతా నిమగ్నుడై క్షితినుండువానీ
 నతి జరాభరకంపితాంగుని దీను
 ధృతిలేని దశరథాధీశుని జూచి
 పరితపించుచు రామభద్రుండు తండ్రి
 చరణ పద్మములకు సాష్టాంగమెరగి
 యొడలెల్ల గంపింప సుల్లంబు కలగఁ
 కడు భక్తితోన కైకకుమొక్కి బలికె
 మొతల్లి కైకేయి యూర్వీశురుండు
 నాతోన బలకఁడు నా తప్పులేమి
 యీ కోప మీశోక మీదైన్యమితడు
 చేకొన్న హేతువు శీఘ్రంబె దెలుపు
 మనవిని నిర్దజ్జయైకైక బలికె
 మీసరంబుగ రామ మీ తండ్రిమాట
 జేసెదవేని నే జెప్పెదననిన
 విని కైకతో రఘువీరుఁడిట్టనియె
 తన తండ్రిమాటకై దారుణంబైన
 కాలాగ్నినైనను కరుణతో జొత్తు
 కాలకూటంబైన కబలీకరింతు
 జనని యిందుకు నీకు సంశయంబేల
 వినిపింపు నిజముగావెంటునే ననిన
 పయమాలి కైక యాతనితోన సనియె
 ప్రియుండు మీతండ్రి సంప్రీతితో రెండు
 వరముల వైత్యగీర్వాణ యుద్ధమున
 వరుసతో నిచ్చె నా వరముల నిపుడు
 భరతుని రాజ్యాధిపతిసేయు నొకటి

మరీ రాజ చిహ్నముల్ మానినీ విడిచి
 పదునాలుగేండ్లు తాపసవృత్తి బూని
 వదలక చరియింప వాంఛించి యొకటి
 యడుగగ ధాత్రీశుడవి నాకొసంగి
 కడవడి నీకు యీ కార్యంబు దెలుప
 నలుగుచున్నాడు పొమ్మనలేడు నృపుని
 కలయనిద్ద సంకల్పుని సేయ
 దలచితివేని కాంతార భూములకు
 తలరివల్కుల జడదారివై వేగ
 చరియింపుమన రామచంద్రుఁడుప్రొంగి
 చిరునవ్వుతోనన నీమపెంపొంద
 వినయంబు శక్తి వివేక దైర్యములు
 ననువొంద తనయందు నావిర్భవింప
 పలుకుల బెలుకుతోపక ముదమంది
 పలికె కేకయ మహిపతి పుత్రిజూచి
 తివిరి కానలకును దెలియనిప్పుడిట
 వేవేగ తవనినై వెడలెదనిప్పు
 డింత మాత్రమునకై యినకులేశ్వరుఁడు
 చింతింపనేడికి శివ శివాయనుఁడు
 కరుణాపయోనిధి రాఘవుని విడిచి
 గరిమె నానందించి కైకేయి బలికే
 రామ మా భరతుని రప్పించి వేగ
 నీమకు రాజుగా జేసెద నిపుడె
 పొమ్ము కానకు నీవు బోవునందాత
 నిమ్మహిశుఁడు నేవగించుక పలుక

కదలక యన్నంబు భుజియింపఁ
 యన్నంబుడన రాముండనియె తండ్రికేని
 కట్టు మా భరతుని ఘడియపట్టంబు
 గట్టిగా యిప్పటి కార్యసంగతులు
 తల్లి కౌసల్యకు తగసుమిత్రకును
 యిల్లాలు సీతకు నెలమితో దెలిపి
 తవసిపోయెద దారుణాటవికి
 కృపసేయు మందాక కేల్చికూర్చున్న
 వలదనీ తండ్రికి వరుసతో మ్రొక్కి
 కలుషాత్మయైన యాకైకకు నెరగి
 చనుదెంచి లక్ష్మణ స్థహితుడై రాముం
 డొనరంగ నభిషిక్తయోగ్యవస్తువులు
 తెరగి ప్రదక్షిణ క్రియజేసియంత
 మరలి చామరముల మహితాతపత్ర
 ఆతులసామజముల హయరథాదులను
 భృతిబూని వర్జించి దేవికౌసల్య
 సదనంబునకు రామ చంద్రుండు వచ్చె
 అదనుగా రాము పట్టాభిషేకంబు
 పరులచే విఘ్నంబు పాటింపకుండ
 తరుచుగా జపహోమదానాదికముల
 గరిమెతో కూర్చుండి గావించుదాని
 నెరచందురుని వోలు నెమ్మోముదాని
 సముచిత వ్రతముల సవరించుదాని
 కుముదాస్తుకల తెరంగున పోల్చుదాని
 వెలిపట్టు ధరియించి విలసిల్లుదాని
 కలయరాముని మేలుకాంక్షించుదాని

దేవికౌసల్యను దృష్టించిరామ
 తోపుండు సదృశ కీర్తిపంప మ్రొక్కె
 మ్రొక్కెన శ్రీరాము ముదమోవ్వసోత్తి
 గ్రగక్కున కౌసల్య కౌగిట జేర్చి
 బాజ్యమాయుపు పుత్రరత్నలాభంబు
 పూజ్యత సత్కిర్తి పొందు శ్రీరామ
 యనుచు దీవించి యోగాక్షతలను
 తనయుని కౌసల్య నాతడు తల్లికనియె
 నోయమ్మ తెలియలేదిక మహాభయము
 పాయక పుట్టి నేర్పడ విన్నవించు
 పరములు రెండు భూపరచేతతొట్టి
 కరమద్రవదని జేకయ రాజ పుత్రుని
 తనపుత్రు భతతుని ధర్మజిగీసేడు
 మనె నొక్కటికి తొమ్మిదైదొడ్లసేమ
 విపినపాసము సేయవేడ నొక్కటికు
 నృపతి యామాటకు నిట్టూర్పుచేటిచి
 తలచుచు నుండి నా చంద్రుని వాక్యభృల
 నిలువడ మొనరింప నేని కథంబె
 కదానది జడలు వల్కులముల్లు జ్ఞాని
 వెడలిపోయెద ఘోరఘటిన భూముల్లకు
 తపసికి తన కేల శయనియ ప్పీతి
 తపసికి నేల నుత్తమ రాజ్యభిరత్త
 యునిన శ్రీరాము వాక్యములు పిన్దులఘ
 రులు జూలంబుల గొడచడ్డిత
 కన్పిరు మిన్నేట కాల్యలై డొరుగు

భిన్నయై కౌసల్య గిటగిట వణకి
 ధరణిపై మూర్ఛిల్లతాను లక్ష్మణుడు
 కరముల నెత్తి యక్కమలాశినపుడు
 పూడరింపుచు) శైత్యోప చారముల
 గారఘంబున సేయ కడఁగి యామూర్ష
 తెప్పిల్లి సౌమిత్రి తెరగొప్పవినగ
 తప్పక దశరథాత్మజు జూచిబలికె
 నాపుత్ర రత్నమా న్నా తండ్రిరామ
 యీపాప మంతన నేనెటుల సహింతు
 గొడ్డురాలికిని యీ కువలయంబునను
 విడ్డెలు లేదనె పెను దుఃఖమొకటి
 నీవంటి సక్పుత్రునేగాంచి యుండ
 ఖానింప కోకాగ్నిపాలొట తగవె
 పరఁగ నీతండ్రి చేవట్టిన మొదలు
 కొరతలే కానిచ్చె కొననైతి నుఖము
 భరతుని రాజ్యాధిపతి జేసినాదు
 దొరిమెను కైకతో నుండుగా కిటను
 సవతి మాటలకులో జని నిన్నుభూమి
 దపుడట్లు బొమ్మన తగునె కానలకు
 నీవు చెంగటనుండ నీలి కై కేయి
 కావరంబున నింతకడ గండ్లు జేసె
 నా తండ్రి నీవు కాననకు నేగినపుడె
 యే తంత్రమెత్తునో యెరుఁగ కై కేయి
 పుడమి రాజుగ సేయ పూని నిన్నిప్పు
 దదవి రాజ్యము సేయననిపె నృపుడ

కొడుకు రాజ్యంబు గైకొని యేలుచుండిః
 బెడ మాటలను విర్రవీగుచునుండు
 కైకేయి మొగమెట్లు కనుగొండు నేను
 కైక నన్నెంచునే కలనైన గాని
 వరదేశ్వరెందరీ పట్టణంబునను
 తిరుగరుసీవట్లు తిరుగు మీ పురిని
 నిరతంబు ముద్దు నెమ్మొముజూచి
 మరచెద దుఃఖంబు మారామచంద్ర
 నీ జన్మలగ్నంబు నీ భుకాంగములు
 నీ జాతకము జూచి నిఖిల సంయములు
 భూలోకమంతయు భుజబల స్ఫూర్తి
 పాలించు నితఁడని పలికిరి గాని
 కొరమాలి మునివృత్తి ఘోరాటపులను
 తిరుగుడువని మున్నె తెలువలేరైరి
 యప్పుడే దెలిపితే యన్న శ్రీరామ
 తెప్పన నేమైన తెగువ గైకొందు
 నని దీన వాక్యంబులాడ కౌసల్య
 విని సహింపక రెండు విక్షణంబులను
 ఘనమైన కోపాగ్ని కణములు బర్ష
 కనుబొమల్ ముడిబడగంపింప మేను
 సమముగా రామ కౌసల్యల జూచి
 సమయోచితముగ లక్ష్మణుఁడిట్టులనియె
 పౌరుషం బెడలించి బలముపోకార్చి
 గౌరవం బడఁచి యాత్మైక్య వెరచి
 తన భాజ్యసంపద దాయకునిచ్చి

వనమున పదునాల్గు వత్సరంబులును
 పాయక శ్రీరామకటకుండు తిరుగ
 నాయమా తల్లియన్యాయంబు గానె
 కైక కిచ్చినమాట కడవరాధనిస -
 నీకిచ్చి తప్పట సితియె రామ
 యీ మహిపాలకుండే సత్యవాది
 కాముకుండధముండు కామిసిజితుడు
 నాదనార్తుడాతని మాట విన్నపుడె
 వదలక పావంబు వచ్చు వేంబడిని
 కావున రాజ్యంబు గైకొని కడఁగొ
 నివు పాలింపుము సితతో రనఘ
 కాదన్నవారల గదిమి బాణముల
 వేధించి పరిమార్తు పేర్మితో ననిస
 కౌసల్య చెలఁగి రాఘవున కిట్లనియె
 నీ సహోదరుడాడు సీతి వాక్యములు
 నా మనోహరములు నా పుత్రసివు
 నా మాట వినియట్లు నడచుకొమ్మనిన
 చిరునవ్వు తటకొత్త శ్రీరాముడనియె
 మనుజేశు వాక్యంబు మనకిద్దరికిని
 వినుట ధర్మముగాని వేరొంతుగలదె 1
 పసిబిడ్డగనక యీవగది లక్ష్మణుడు
 విసువక పలికెను విశ్రమ స్ఫూర్తి
 యని తల్లి నూరార్చియంత రాఘవుడు
 తన ధర్మ మరయఁగ తమ్ముని కనియె
 జననంబు మొదలుగా సాధించినట్టి

ఘన భాణ కార్ముక కౌశల స్ఫూర్తి
 వగవారి పై జూపపాడీయాగాని
 తగునె చూపగసికు తనవారిపైన
 తనకును నీకును తండ్రి వాక్యంబు
 వనువడి సేయుట వరమ ధర్మంబు
 కావున నేఘోర కాంతారమునకు
 వేవేగపొయ్యెద విఘ్నంబుసెయ
 తలఁతువే నీవు నా తమ్ముడై యుండి
 పలికితివిట్లు నాపై ప్రేమవలన
 ననవిని లక్ష్మణుండా కోపమడిగి
 వినయంబుతో రామ విభుడెంతనుండె
 సంత కౌసల్య తానాత్మజు జూచి
 చింతించి చింతించి శిరమూచి యూచి
 నాకూర్మి నిలకడ నాతోడు నీడ
 నాకుల రత్నమా ననుగన్న తండ్రి
 నిన్నివృథెదబాసి నేనుండజాల
 నన్ను తోడ్కొని పొమ్ము నా రామచంద్ర
 యనిన కౌసల్యతో నా రాముడనియె
 వినుమంబ నీవిట్లు విలపింపతగునె
 పతియిష్ట దైవంబు పతియే జీవంబు
 సతులకెల్లను శాస్త్రసమ్మతి మాట
 పతిభక్తి కలిగిన భామకుమంచి
 గతిగాని జగతిదుర్గతి యెందుబడయె
 దటుగాన నీవు నీయాత్మేహవాసి
 యెటువలె వచ్చెద యే మందునెన్ను

తొలిమితోని సంతాపించుభవుని
 పొలిందుజే నీకు వరమ పుణ్యంబు
 నుతుని వాసినయ్యట్టి శోకంబు వలన
 పలిని పోనాడక భజియింపవమ్మ
 భరతుండు నాకంటె భక్తుండు నిన్ను
 నిరతంబు రక్షించు నీతేల వగవ
 ననుపిడు కొల్పుము నామేలుకోరు
 మని మ్రొక్క కౌసల్యపుడు రాఘవుని
 కనికరంబుననెత్తి కౌగిట జేర్చి
 కానకగన్న చక్కని రామచంద్ర
 కానకుబోయడె కటకట యిప్పు
 డని విలపింపుచు నశ్రువుల్ రాల
 గొనకొనిపైట కొంగున చక్కనొత్తి
 పొవనజలముల ప్రజాశ తాస్య
 యై వచ్చి పుణ్యాహమమర సేయించి
 దివిజాలు వేదముల్ దిక్పాలకులును
 రవిచంద్రులగ్నులు రత్నాకరములు
 భూరుహంబులులతా పుష్ప కుంజములు
 మేరు శైలాదులు మేదిని నభము
 నీకు తోడుగవచ్చి నిన్ను రక్షింతు
 రేకాలమని రక్షనెలమి చేగట్టి
 దీవించి పొమన్న తివిరి రాఘపుడు
 దేవికి మొక్కి మోదించి యందుండి
 తమ్మునితోగూడి తన నివాసమున
 నెమ్మితో రాగ యెదురుగా వచ్చి

సీత నెచ్చలులతో సేసలు జల్లి
 సీతాంకు ముఖుడగు శ్రీరాము జూచి
 తామాభిరామనే డటులుంటి వేమి
 నీమోము జూచితే నెరచందమామ
 నందమైనది నిన్ను సామాజ్య లక్ష్మి
 పొంది పొందని దానిపోలికై యున్న
 దొనరనే సవతిగావున చిహ్నములను
 తనకు తెలియఁగనీక దాచెనో చెప్పు
 నురుచిరంబగు పుష్పశుభలగ్నమునను
 గరిమె వట్టము నీకుగదైనా రాజు
 యేది సితచత్రమేది చామరము
 లేది బ్రదేబేంద్ర మేదితురంగ
 మని పల్కు జనక రాజాత్మజ జూచి
 తనలోన వెరగొంది దశరథాత్మజుడూ
 రాసీతమునికేల రాజ చిహ్నములు
 యీ సుద్ధి నీకిప్పు డెరిఁగింతు వినుము
 వరములుదెండు భూవరుడిచ్చె కైక
 కరసి యా వరముల నడిగి కైతేయి
 బరతుని రాజ్యాధిపతి సేయ నొకటి
 కిరవొంద వదనాలుగేండ్లు నేవనిని
 చరియింప నొక్కట జరచాకురడుగ
 ధరణీశుడవియిచ్చె దారుణాటవికె
 కదలితోయెడనన్న కలగియాసీత
 హృదయేగు వదనాబ్జ మీక్షించి బలికె
 నీవు బోవుటవని నిశ్చయంబైన

నీ వెంట నేవత్తు నినుబాసియుండ
 నసేపల్కు రఘురాముడవనిజ జూచి
 వనజాక్షులేడ నీవనవాసమేడ
 పాములు వనచర బహు మృగంబులును
 గాములు పౌడిరాష్ట్ర కంటకంబులును
 తరుచు మార్గంబుల తరుణి కాల్కడగ
 చరియింతువేలాగు నహియించి వెతలి
 సరసాన్నములు నివాసంబులు లేవు
 సురుచిరంబైన వస్తువులేవిలేవు
 యెలనాగ నీవెన్నడెండ కన్నెరుగ
 వెలమితో వనవాసమిప్పుడిట్టు సేతు
 వనవిని జనకజ యాత్మేశు జూచి
 నీ కూరిమి నీతోడ కూడున్నతనకు
 తోరంపు స్వర్గమైతోచు కారదవి
 చేరి నీ సేవలు సేయు నాకెప్పు
 ధారణ్య దుఃఖంబు లతిసౌఖ్యదములు
 చేవట్టియగ్నిసాక్షిగ నేన్నరామ
 బపుడు విడుచుట యిదిసిక్కు తగునే
 వుండునే చెంద్రిక వుడురాక్షాసాని
 యుండునే జీవంబు యొద్దిక బాసి
 వత్తునీ వెంటనే వద్దంటివేని
 హత్తినాతైన కార్యము జూడకొరడు
 సని కాళ్ళపైబడి యడలుచున్న
 జనకజనెత్తి నిచ్చల సూరడించె
 మనసు శోకింప నీ మాటలాడితిని

మనసు నీ వెరుగజే మదిరాయతాక్షి
 వడతి నిన్నెడబాసి ప్రాణంబుతోన
 నడవికి బోవ కాళ్ళాడునే తనకు
 రమ్మని రాముఁడా రమణి రాకలకు
 సమ్మతించిన జూచి సౌమిత్ర వలికె
 నీవు పూనినవని నిశ్చయంబైన
 నీ విల్లుమోచెటి నీ వెంటవర్తు
 ననిన లక్ష్మణుజూచి యా రాముఁడనియె
 నా కన్నతండ్రి లక్ష్మణ యిట్టలాడ
 నీకు చెల్లనెతోడ నిన్నెడబాసి
 మిడుకు చుండుదురు సుమిత్ర తౌనల్య
 మిడుకార్చు వారెవ్వరొగినివు తక్క
 పాయక నిందుండు భక్తితో నీవు
 యాయన్నుతీక్షించి యనియె లక్ష్మణుఁడు
 నీవెనా దైవంబు నీవెనా గురువు
 నీవెనా తల్లిఁడండ్రీ నీవెంట కొల్య
 వత్తు రావద్దన్న వగలచే పొగిలి
 హత్తిన శోకాగ్ని నటకాగి మ్రొంగి
 యెమౌదునోయన్న యినకులేశ్వరుడు
 సౌమిత్రరాక కిచ్చగ సమ్మతించి
 యుప్పుడు రఘురాముఁడనఘ సుయజ్ఞ
 రప్పించి ధనరత్నరాసుల నొసఁగి
 మరియు శత్రుంజయ మసుభద్రకరిని
 సరసౌంబరముల భూషణముల నొసఁగి
 తెరచి బొక్కసము భూదేవతలకును

తనపీ దీరగనీచ్చి తననంతరంబు
 ననుపమ దాన శీలాయత్తుడగుచు
 నిర్ణయంబునె రామ సీలమేఘంబు
 సర్వ వర్గంబులు సర్వత్ర గురినె
 నానుయజ్ఞానిరాణి కాయరంధతికి
 నాసీత తన భూషణాదులే నొసంగ
 సంత లక్ష్మణుండు నిజాపులకెల్ల
 సంతసంబున తన సర్వస్వమిచ్చె
 నావేళ త్రిగుణాఖ్యుడగు మహీసురుఁడు
 గోవలె వేరెడి కులసతితోన
 వచ్చియో రామకేవల చరిత్రుఁడను
 మచ్చిక ధనమిచ్చి మముఁబ్రోవు మనిన
 నగి రాముడనె విప్రనాథనం బెల్ల
 తగవెచ్చ బెట్టిన తరువాత నీవు
 వచ్చితివిక దేను వర్గంబులున్న
 వచ్చుగా నీచేతి యష్టిపోవినరు
 యెందాక యదిబోవు నిత్తునందాక
 సుందర గోవుల చూడుమనంగను
 సరగున నాకోల సొది వినదుచు
 సరయువు పొంతకు సంతసమొవ్వు
 దీవించి రాముని దేసువుల్ గొందు
 వేషేగఁ గంటికి విప్రండు జనియె
 అత్తరి రఘురాముడట మున్నువరుణ
 దత్తాపి మనతనుత్రాణ కృపాణ
 శరణావ ధారియై సౌమిత్రికౌలువ

ధరణిజతోగూడి ఆనని కేతనము
 వెడలి కల్పిడ రాజవిధిని రాగ
 విడవక రాము నిరీక్షించి పౌరు
 లారని శోకాగ్ని నడలి కైకేయి
 దూరుచు దశరథులొడరి తిట్టుచును
 గేరుచు విధిని మిక్కిలి రాముమేలు
 గోరుచు సీతను కొనియాడి వెతల
 మీరుచు దయతోన మిడుకుచునుండి
 యంతనా రఘురాముడలరి కైకేయి
 యంతఃపురంబున కరుగ నచ్చటను
 మున్నూట యాఁబది ముగుదలు చేరి
 తన్నుదూరుచునుండ దైర్యంబు వదలి
 గద్దియపైనుండి కైక మాటలకు
 దద్దిల్లుచున్నయా దశరథుగాంచి
 జానకి లక్ష్మణ సహితుడై మ్రొక్క
 భూనాథుడారాము పూనిక జూచి
 తిన్నుడై రాము కౌగిట జేర్చుటేచి
 తన్నుతా తెలియక ధరణిపైబడిన
 కని తండ్రినెత్తి రాఘవుడెద జేర్చి
 చనువున సకల శైత్యోపచారముజ్ఞేయ
 తన మూర్ఛ తెప్పిల్లి తను జూచుచున్న
 జనపతిగని రామ చంద్రుడిట్లనియె
 మీరు సర్వజ్ఞులు మిమ్ము బోధించు
 పారెవ్వరికను భూపరశోకముడుగు
 దరయ మీ సత్యంబుకైనను శాన

కరుగ లక్ష్మణ సీతలడరి నావెంట
 పరగ వచ్చెదమని పయసమైనారు
 కరుణింపుడనెడు రామపుజాచి స్పృహడు
 నారామ నన్ను కాసలకేగుమనుచు
 నీరీతి నోరాడి యిత్తు పరమనుచు
 ననుచు భూపాలుండాహాయని పగవ
 పనితలు తముకూడ పగచిరాలోన
 మిడుకుచు వచ్చి సుమిత్ర కౌసల్య
 కడువడి విలపింప కని సుమంతుండు
 శోకంబు సొరదియై నూటిగా తాను
 తైకేయి జూచి చిక్కఁచి పలికె
 రాకతై నీ గుండె ర్చాయెగావోలు
 రాకుమారివిగావు రాక్షసివి నీవు
 పతిహితమింతైన పరింపలేవు
 గతిసీకు గలదె దుర్గతియింతె గాని
 నీతల్లి పతిభూతిని యనుచు వినమె
 నీతల్లి కృత్యంబు నీకురాకున్నె
 పట్టభద్రుని రామచంద్రుని కాన
 కెట్టు పొమ్మనెడు నీచియెంతమేలు
 విడువుము చలమన్న విని తలవంచి
 విడిసి సిగ్గువ తైక విభుని కిట్లనియె
 వసుదేశు సగరుండు వసజాప్రపంకుఁ
 డసమంజానడపుల కనపడె తొల్లి
 ఆ విధంబున రాము నడపులకిపుడు
 నీవంప నిదియొక్క నేరమే నీకు

ససిన మాటకుమాట యధిపుడలేక
 సనుపుయపుడు సిద్ధార్థు డిట్టనియె
 యేమని బలికితివిట్లు కైకేయి
 యామత్తుడ సమంజాడతి బాలకులను
 దురితాత్ముడని వాని దోలె కానలకు
 శ్రీరాముడెగ్గేమి జేసెనారీతి
 ఘోరాటపులకును కుటిలవైసిపు
 నిత్యసద్గుణ యశోనిధి రాఘవుండు
 సత్యాత్ముడన కైక సచిపున కనియె
 సత్యవాణి సరస్వతి యనుమాట
 ప్రత్యక్షమయ్యె నీవట్లు నాతోడు
 సత్యసండుండు రామచంద్రుండు కాంగ
 సత్యసంధునిగాంగ జనకు గావింది
 కడలేని కిర్తుల ఘన పుణ్యములను
 వడుము మీకిటువంటి వలుకులేమిటికి
 నావుండు కైక విన్నాణంబు తెగుడ
 భూవల్లభుడు జూచి బుద్ధితో వగచి
 మతిమంతుడైన సుమంతు కిట్టనియె
 చతురంగ బలముల సకల బాంధవుల
 హితుల మరిత్రుల పురోహితుల పౌరులను
 సతులను శృత్యుల సకల కోశముల
 వీరు వారసక యీ పీఠిలో నున్న
 వారి రామునివెంట వడివంపుమిపుడు
 క్రూరురాలీకైక కొడుకు తోడుతను

యీ తీర్తరాజ్యంబునేలుగా కనీస
 నామాట లాలించి యలుక రెట్టింప
 భూమిశు దూరి యప్పుడు కైకబలికె
 మోమాటమింతేల మురియునీమాట
 కే మోసవోదునే యినకులాదీశ
 శ్రీరామ లక్ష్మణ షిరి తనూభవలు
 నార చీరలుగట్టి నా సమీపమున
 కడిమిని సకల బోగమ్ములు మాని
 యడవికి బోకున్న నది యెట్టియీవి
 నీ వర్తంబులనొల్ల నీమాట కల్ల
 నీచొక్క చాతవే నృపతినేజెల్ల
 ననవిని తళరథుండల గంగజూచి
 మనుఁడైన రాముడు కైక కిట్లనియె
 తల్లి కైకేయి మా తండ్రి నీలాగు
 యిట్లాలనై యుండియేల దూరెదవు
 తప్పను కలనైన తండ్రి వాక్యంబు
 లిప్పుడె పోయెదనెలమి కానలకు
 తివిరి వల్కలముల తెమ్మన కైక
 కవిసి రామునికి వల్కలముల నొసంగి
 నా తామ లక్ష్మణు లందరు వగవ
 నారచీరలు గట్టి నలువొంది రంత
 శ్రీరామచంద్రుఁడు సీతచే రెండు
 నారచీరలొసంగి నలినాక్షి గట్టి
 నెరక నిట్టూర్పు నిగుడింప జూచి
 మీరిన వగలచే మేదిని నాకు

ముగుదలాహాకారములు జేసిరపుడు
 వగచి వనిఘ్నేని వనమయోధ్యయును
 రాముండు లేనట్టి రాజ్యంబు వనము
 సామికి కానిది సకల వ్యర్థంబు
 పాలుపొంద భరతుఁడి భూమి పాలింప
 తలఁచువె శ్రీరాము తలఁచునుగాని
 జనకజ వస్త్ర భూషణముల దాల్చి
 చనుగాక యను సంతసనమున వైదేహి
 దివ్య భూషణముల దివ్యాంబరముల
 భవ్యంబుగా లక్ష్మి వగిది చెన్నొందె
 సంత నీతా లక్ష్మణాన్వితుండగుచు
 సంతసంబున రామచంద్రుండు ఖడ్గి
 తన తండ్రికిని మరి తల్లులందరికి
 వినయంబుతో మ్రొక్కి వివరించివలికె
 వదలక వదునాల్లు వత్సరంబులను
 వదునాల్లు మడియల వగిది వర్తించి
 వత్తునే మీకింక వగువకుండనిన
 చిత్తంబు కలఁగి యా క్షతినాడుడపుడు
 మరలి వచ్చినదాక మరి పూర్తిగాగ
 సరసాంబరాదుల జనకజ కౌసఁగి
 దీపించి పొమ్మన్న తివితి కౌసల్య
 జీవి సీతనుజూచి తెరగొప్ప వలికె
 జనకుని తనయనై జగదేకపిరు
 వనితవై యుండియు వనితేగవలసె
 ధాత వ్రాసిన వ్రాత తప్ప దెవ్వరికి

బాతిమేనున నీడ బాయని రీతి
 పాయక సద్భక్తి పతిద్రోవవమ్మ
 వేయేల సతులకు విదుడె దైవంబు
 పోయి రమ్మనుచును పొక్కి సుమిత్ర
 కాయ జాకృతిని లక్ష్మణజూచి పలికె
 తనయ శ్రీరాముని తండ్రిగా జూడు
 జననిగా జూడుము జనకసందనను
 వనమయోధ్యాపురివలెనో పీడింపు
 మనచు దీవించి పొమ్మనవారు ముగురు
 గురుమౌని బాంధవ కోటికి కెరగి
 స్థిరభక్తితో వ్రదక్షిణముగా వచ్చి
 తన తండ్రి వాక్యపద్ధతి రథంబెక్కి-
 జనకజ లక్ష్మణ సహితుడై రాముఁ
 డల సుమంతునితోడ సరుదేర పౌరు
 లెలమితోన వసుధ యీనిన కరణి
 ముందర వెనుకను మొనసి పార్శ్వముల
 సందడింపుచు వచ్చి సరిగొన్నవగను
 కటకట కైక సంకల్ప మీడెరె
 నటమీదనే మున్నదని పల్కువారు
 దాసి యీ ముందర తప్పు కార్యంబు
 జేసెగాయని మది చింలించువారు
 తాలిమితోలి యీ దశరథాదీశ
 దాలికి లోనాయె ననితిట్టువారు
 మొనసి కౌసల్య రాముని బాసియెంత
 వగచునో యని చాల వగచెడువారు

శుభగాత్రి యీ సీత సౌరదియై ప్రేమ
 విభుభాయితేదని వినుతిరిచువాళ్లు
 వైరాఘ్న వెంబడి నడలుచు నడువ
 భూరి శోకంబున వాగలుచు మిగుల
 నాలోన కౌసల్య యా సుఖిత్రయును
 కైలాగులోనంత కాంతలు గొలువ
 తన యిల్లు పెడరియా దశరథేశ్వరుండు
 కనుల బాష్పములు గ్రమ్ముచునుండ
 కొంత దూరమువచ్చి కొడుకు గానకను
 చింతించి చింతించి చివికి నోరెత్తి
 హారామ: హారామ: హారామయ్యనుచు
 సారెకు విలపింప నడులు శోకింప
 రంత నూర్మ్యుడు—వశ్చిహంబుధి గ్రుంకె
 చింతదానకట్లు విపులమైగ్రమ్మె
 సురకాంతలాడెడి శోక వాక్యములు
 పురజనంబులకు గుప్పన వినిపజేసి
 నానాడు పశు పిహంగాదులు నైత
 మానిక జలముల సందీకయుండె
 భూనాథుడప్పుడు పుత్రు నరదము
 గానక కెందూళి గాంచియాదూళి
 గానక బయలున ననుగొని వారి
 గానక బాష్ప సంగతిని శోకింప
 నప్పుడు దశరథు కిదె వసిష్ఠుండు
 తప్పుడు దైవకృతము శ్రీమేల
 మరలు మటన్నను మనుజేనుడంత

మరలి తేజముగల మణితేనిపేట
 తరణినుండు నయోధ్య కనుగొని వగచి
 పలితపించుతు తన బ్రతుకెట్టి బ్రతుకు
 కైక మాటలువిని కడుమోసవోటి
 కైకయిశ్వాకుల గౌరవంబునచె
 ననుచు శోకింపుచు నందంద నిలిచి
 చని చని కౌసల్య నదనంబు జొచ్చి
 యారేయి శ్రీరాముడెక్కడ నుండు
 నో తామ నాగుండె నొచ్చుగావోవ
 దని తపించుచు నున్న యాత్మేశు జూచి
 వనశాక్షి కౌసల్యవగచె వారులకు
 గాసి దీరగ పూర్వకథలను దెలిపె
 యీ సుమిత్రాదేవి యడలాడుచుండె
 పరగ రామపుండంత పౌరులు గొల్వ
 తరుచు దూరముబోయి తమనను జేరి
 యను జన్ముతోన సంధ్యాధి కృత్యముల
 నొనరించి పౌరుల నొగిజూచి బలికె
 జనులార విడిచి మీ సంసారములను
 చనుదేర యుచితమే చనుడయోధ్యకును
 భరతుండు నాకంటె పరమ పుణ్యుండు
 నిరతంబు మిముట్రోచు నీతితోననిన
 విని పౌరులారామ విభుజూచి పలికి
 రనమాత్మ నీవులేనా పురమెల్ల
 భరతుడెలను మాకు భవనంబులేల
 మరలదు నీమీది మమతలు మాకు

నీదెంటు వత్తుము నీవు వద్దన్న
 తాచి వత్తుంటుల నైతొండుమేనిభ
 తాముఁడు నభి యాతాత్రె యుచ్చటను
 భూమిజతో కూడ పొలుపైన వర్త
 శయ్యపై పవళించి జనులుమైమరచి
 చయ్యన నిదురింప సగము రేపొద్దు
 రథమెక్కి దశరథ రాజనండనుఁడు
 రథమునయోధ్య మార్గమున దోలింబె
 మరలించి తమనను మరివేగవతిని
 సరయూనదిని దాటి చని మరునాడు
 గంగానదిని జేరి కరములు మోడ్చి
 హింగునీఖాయను నెలమి వసించె
 నంతవేగుట పొరులందరు తమన
 చెంతను మేల్కొని శ్రీరాము వెదక
 గానక రథచక్రగతుల చొప్పరసి
 మానవేశ్వరు నాజ్ఞ మన రామచంద్రు
 దరిగి నయోధ్యకునని నిశ్చయించి
 పురజనుల్ సాకేతపురి కేగుదెంచి
 యందు రామునిగానకందరు వగల
 తెంది యాతనిమేలు చింతింపుచుండి
 రంత సక్కడ గుహుఁడకుడెంచిరాముఁ
 సంతసంబున జూచి సొష్టాంగమెరగి
 ఘనవస్తుచయముల కానుకలిచ్చి
 విసయంబుతో రామవేషంబు జూచి
 వెరగంది రామ యీ విపిన భూములకు

నరుడెంచు కారణంబు దెల్పుమనెన
 వినె రామవుండు తన వృత్తాంతమెల్ల
 వినుపింప గుహుడంత విలపింప జూచి
 సహజన్ముతో రామచంద్రుండు దయను
 గుహుని బ్రక్తికిమెచ్చి గుహనాథరింప
 నంత సూర్యుండు గ్రుంకె నాగంగనీట
 తింతగా సంధ్యాది విధులెల్ల ధీర్చి
 గంగా జలముల నాకలిదీర్చి తన్ను
 శృంగి బేరాధిపుల్ సేవింపుచుండ
 ధరణిలో గూడ దశరథాత్మజుండు
 పరువడి తృణశయ్య పవళించియుండె
 శరణావ ధారియై సౌమిత్రియంత
 వరుస నీ వదునాల్గు వత్సరంబులును
 విడిచి నిద్దురరామ విభుగాతు ననుతు
 కడగి సంకల్పించి కడుబ్రక్తితోన
 కోరి దవ్వలనుండి కుటిలాత్మ కైక
 క్రూర కృత్యములను గుహునితో దెలుప
 నరుణోదయంబయ్యెనంత రామవుండు
 తిరమొప్ప నియమముల్ ధీర్చి విమ్మటను
 దెప్పించి గుహునిచే తెలిమజ్ఞిపాలు
 గొప్పైన వెంట్రుకల్ కొడుకొప్ప విప్పి
 తాను తమ్ముడు జడల్ ధరియించి రాము
 డానతుని సుమంతునను పొందబిత్తిరి
 తాపసులము ఘాక్ తగ్గు శతాంగ
 మీతెరఫముతోడనేగి యయోధ్య

ననునొంద తండ్రికి నదలు తల్లులకు
 భోజనంబు తొక్కితిమని దెల్పుమనిన
 వినిలక్ష్మణుఁడు కోపవివశుఁడై పలికె
 మనసు నొచ్చిన మీద మాట లేమిటికి
 కృపమాలి నీలికై కేయి బోధనల
 వివినంబునకు రాము వెడల దోలితిని
 నీ ముద్దు కొడుకును నీవు నీయాలు
 భూమి పాలింపుచు పూజ్యుఁడై యుండు
 మని లక్ష్మణుఁడు జెప్పెననుము వృద్ధునకు
 నన మానుమని రాముఁడనియె సుమంతు
 యీ సుమిత్రజాడిటు తెలమి పలికిన
 యీ సుద్ది మా తండ్రి కెరింగింపవలదు
 మిమ్ము కానలద్రోచి మిడుకుచునుంట పలికె
 నీ శూన్యరథముతో నెట్లులనేబోద్దు
 నో శుభాకార నేనుందు నీవద్ద
 నన సుమంతుకు రాముఁడనియె నీవిపుడు
 చనకున్న కైకేయి సందేహబుడును
 వేవేగ పొమ్మన్న విని సుమంతుండు
 పావనుండగు రామభద్రుని తెరగి
 నరగున దరమెక్కి చనె నయోధ్యకును
 నరసహస్రక వద్ద సంపుట్టకుముద
 రంగతరంగ సారస నద్విహంగు
 గంగను కనిసీత కరము ప్రార్థింప
 గుహుఁడు దెచ్చినయోడ తొమదుగా నెక్కి

నవోజన్ముతోన భాగీరథిని దాటి
 పరగ శ్రీరాముండగుహాన్ని పీడ్చొల్పి
 సరసిజ వేత్రితో సాగి యంతటను
 సరస సుదర్శన సరసినాడుండి
 మరునాడు జనస్తానమహిత ప్రయోగ
 కని భరద్వాజుని కరములు మోర్చి
 సర్వజ్ఞుడైన యా సంయమితోన
 హృత్కోతరములెల్ల పొందుగా దెల్పి
 యా రాత్రియందుండి యతనాజ్ఞవదసి
 శ్రీరాముడరుదెంచి నిద్దపటంబు
 జేరెనా తరువున సీత ప్రార్థించె
 వారాజ తనయులు యమునను దాటి
 యారేయి యందుండి యా మరునాడు
 శ్రీరమ్యమైనట్టి చిత్రకూటాద్రి
 కనుగొని యందున్న పునకపోదనుల
 కనువొంద మ్రొక్కి వారాశీర్వాదంప
 నా మహామౌనుల యనుమతి వదసి
 సౌమిత్రి నవవర్ణకాల కల్పించె
 నందు రాముడు ముదంబతిశయిల్లంగ
 మందరీమణితోప సుఖముగ నుండె
 అల తాముతోక్కనా దవనిజతోదను
 తలగతగా జేసి తగ సుఖియింప
 క్రూరతాకము సీత కుచయుగాంతమ్ము
 జీర నెత్తురుజింత శ్రీరాముడలిగి
 తృణముచే బూని మంత్రించి యాయగను

కృణము మోరాస్త్రమై తివిరి వేంటాడి
 కాకి వీరిల్లి తోకములెల్ల జాట్టి
 కాకున్దకుల నీవెగతి యవిరాగ
 కరుణించె రాముఁడు కాకి కన్నొకటి
 శరముల కర్పించి చనియె నచ్చటను
 శ్రీమించ నీతయిచ్చిన పలమ్ములను
 రాముఁడు తుజియించి రంజిల్లుచుండె
 సంత నా గుహునికి నా సుమంతుండు
 వింతగా రాముని విధమెల్ల దెల్పి
 పొగయించు సాకేతపురమొప్ప జొచ్చి
 నగదు వ్రవేళించు నరనాడు తెరగి
 కొడుకుల చందంబు కోడలీ తెరగు
 విడువక జెప్ప భూవిరుఁడు శోకించె
 సంత కౌసల్య దుఃఖత్రాంత యగుచు
 చింతించుచున్న యా క్షితిపతి జూచి
 వలుమారు పోనాడు పార్థివుండెదను
 కలఁగుచు టన పూర్వకథ చెప్పదొడఁగె
 అట ప్రాయమునాడు హరిమధ్య నేను
 వేటలాడగపోయి విపిన మధ్యమున
 గురుపుత్రుల తొకఁడంధకుల తండ్రీ
 పరుసతో నందుంచి వారికైపోయి
 జలము దెత్తువటంచు సరయువు కరిగి
 జలములుముంప నాచప్పు తాలిరదో
 యేనుగయను బుద్ధియేయనా శరము
 మౌని పుత్రుని రామ్ము మార్కొనినాట

హామాతః మరితాతయని యరచె నతః
 జామాట్ట బిని బీతిన-చేటికిజేతః
 తెలిసి యతండు నాదెసజూచి పోతె
 తలిదండ్రులసిరి దప్పికై జలము
 కొనిపొమ్మ వారి దోడ్కొనిరమ్మ పొమ్మ
 మొనసిన బాణంబు మునుదీయు మనిన
 చేతులాడక నేను చింతించి తివియ
 నాతరి గురువుత్రుఁ డరిగినద్దివికి
 కడు సీతితోనంబు కలిశంబుగొంచు
 కొడుకులాకలమది కోరు నంధకుల
 చేరి వృత్తాంతంబుజెప్ప వారిద్ద
 రారని శోకాగ్నినడలి రంతటను
 ముని దంపతులను నిమ్ముల పుత్రుకడకు
 కొనిరాఁగవారలు కొడుకుపై వ్రాలి
 విలపించివెన మూర్చజెండి
 తెలిసి కోపమున నాదెసమోములైత్తి
 తననాథ మావంటి సౌఖ్యంబు నీవు
 కన్తునుని శపియించి కాంచిరి ముక్తి
 సంతనా ముగురకు సపర సంస్కార
 యెంతయు గావించియె నయోధ్యకును
 వచ్చి దానంబులు వలనొప్ప జేసి
 హెచ్చిస్త తమిరాజ్య మేలుచునుంట్లు
 నానాటి మునిశాస మానస్సునురక్షె
 కాన రావతులు కంపించెమేను
 పావన శుభనాము పరిపంథిభిము

తావణ్య జతకాము లక్షణోద్ధాము
 నిందివర శ్యామునిన కోటిధాము
 నుందరాకృతి రాము జూడలేనై తి
 కొడుకుల నాకూర్చి కోడలినకట.
 యెడబాసి నేటితోనేడు నాళ్లయ్యే
 జలుబులే చెమటలు జనియించెమేను
 నిలకడ జీవముల్ నిలవవింకనుచు
 రామ నిర్జిత భృగురామ సీతాభి
 రామశత్రువిరామ రామ రమ్మనుచు
 కనుగొనరాని దుఃఖములన్ని మాని
 జరనాదుడంతట స్వస్థుడై యుండె
 నంత సూర్యోదయంబయ్యె తూర్యంబు
 లంతంత ఘోషింపనట నిద్రమాని
 యంతః పురాంగన లందరులేచి
 వింతగా దశరథు విధమెల్ల దెలిసి
 పలువరింపుచు కైకపై మోదుకొనుచు
 విలపింపగా వచ్చి విని వసిష్ఠుండు
 సకల బాంధవులను సచివులు హితులు
 సకల సేనానులు చనుదెంచివేగ
 ధరణికు జూచి సంతాపించుచుండ
 సరస వసిష్ఠుండు సచివుల కనియె
 నురుగు వసిష్ఠుండు కొమరొప్పబలికె
 సొరెకు శోకింప సమయమే మనకు
 పైరాచ కార్యంబు భావింపవలయు

రాజులేకున్న రాష్ట్రము పెంపుకనదు
 రాజులేనట్టి యారాత్రి చందమున
 కావున తైలవక్తము నృపుమేను
 గావించి భరతుని కడగి తెండనిన
 వినిమంత్రిలధిపు నవ్విధము గావించి
 చనిగిరి వ్రజమున స్వప్నంబు గాంచి
 పరితపింపుచు నున్న భరతుని జూచి
 కరములు మోడ్చియో కాకుస్థతిలక
 గురువసిష్ఠుఁడు గ్రక్కున మిమ్మునిపుడు
 వెరవొప్ప దెమ్మని విచ్చేయు దనుడు
 కనిదూత చిహ్నముల్ కలగి సంశయము
 మనమున పెనగొనమామ కాతెరగు
 దనరంగ దెల్పి యాతడు పంపవేగ
 చనవున శత్రుమును సహితుఁడై భరతు
 డరధంబుపై నెక్కి యా ప్రౌఢైకదలి
 ధరళూన్యమగు సయోధ్యాపురి జూచి
 కలగుచు జూచి యా కైకేయినగరు
 నెలమితోడుత రాగనెదురుగా వచ్చి
 తైక తొగిటజేర్చు కైకకు మ్రొక్కి
 తైక నడచిన కథలెల్ల దెలసి
 తక్కుక భరతుడా తల్లినిజూచి
 యక్కట యెంత సాహసము జేసితివి
 పొపొత్మురాంపు ప్రాజ్ఞవా నీవు
 నీ పొట్టనే పుట్టి నిందితుడనైతి
 సౌరదీప్యే నీమోము చూడరాదనుచు

కరమర్థిపోయి యా తౌనల్య కేరగీ
 విలపింప తౌనల్య భరతుని జూచి
 పలగాని యిందేల వచ్చితివన్న
 నీ కేల శోకింప నీ కేల చింత
 నీ కోర్కెలెల్లను నీ తల్లిచేత
 పలియించెవని విని భరతుడు క్రుంగి
 తల్లికి దప్పుల నిల్చితగనిట్టులనియె
 ప్రకటించి నిజముగా పర్కెద తల్లి
 త్రికరణ శుద్ధిగా తెలియ నీ కార్య
 మని పుచ్చరించ రానట్టి యొట్టులను
 కనికరంబున నిడతౌనల్య బెదరి
 యేల పోనాడితి నిట్టి సద్గుణుని
 నేలపోనాడితి నీ పుణ్యననుచు
 భరత శత్రుఘ్నులపై వ్రాలి యడల
 సోరదియందరు చూచి శోకించిరపుడు
 గురువసిష్ఠుండు గ్రక్కున శోకమార్చి
 భరత శత్రుఘ్నుల ఖావించి పలికె
 మీవంటి కొడుకులు మేదిని కలుగ
 భూవరుండమరేంద్ర బోగంబు జెందె
 సుచరిత్రులార యీ శోకంబుమాని
 యుచిత కృత్యంబుల నొనరింపుమనపు
 తాచారవంతులై యారాజ తనయు
 లాచరించీరి తండ్రీకథల కృత్యములు
 జోకనంతట రాజసుతులు శుభంబు
 చేకొని జూచి వసిష్ఠుఁడెట్లనియె

భరతకానకు రామభద్రుండు జనియె
 నరిగెనా దశరథుం డమరేంద్రపురికి
 రాజ్య మొక్కింతన రాజకరమైన
 పూజ్యులందుండరు పౌలము ధర్మంబు
 తప్ప వర్ణాశ్రమ ధర్మంబులిలను
 తప్పక నామాట ధరణి పాలింపు
 మనవిని భరతుండుదగ్గుడై పలికె
 మునినాథ నేనేమి మూఢచిత్తుడనె
 మనమున నెరుగవే మాకులక్రమము
 ననఘ నిందితుడైతి నందరలోన
 నా తల్లి రాము కానకునంపి పొదవ
 మా తండ్రి దశరథ మహిషాలు ననిచె
 యిటువంటి బాగ్యంబు నే పొందియుండి
 కటికటా రాజ్యంబు కాంక్షింపవలెనె
 కరమర్థిపోయి రాఘవుని ప్రార్థించి
 పరువడితోడైచ్చి పట్టంబు కడుదు
 నని మంత్రులను జూచి యఖిల యోధులకు
 వసువడి తెలుపుడి వయనమనంగ
 విని మంత్రులట్లుగావించి రంతటను
 మనువంశ తిలకుండు మరునాడు లేచి
 దొరలు సామంతులు దుర్గాధిపతులు
 పరమ జాంధవులును భటులు మంత్రులును
 చతురంగ బలముల సన్నిధి గొలువ
 కుతుకంబుతో పౌర కోటలే తేర
 నల వసిష్ఠాది సంయము తేగుడేర

పలుమారు పొగడుచు పోరులు నడువ
 తుములంబుగాగ దుందుబులు ఘోషింప
 నమరులాసందించి యా వేడ్కజూడ
 తల్లులంపిరు గూడి తన వెన్నరాగ
 వల్లకులును రాగ భరత శత్రుఘ్ను
 లరుణరత్న ప్రభవంబగు రథంబెక్కి
 కరమర్థితో వచ్చి గంగనుగాంచి
 విదితంబుగా దండు విడియించిరందు
 నిది వినివచ్చి నీకేమి పనియిచట
 నంత చారులు భరతుండు నవ్వి పలికె
 యాననమున దరహాస మొలుకంగ
 సరయువు నది శుభస్నానముల్ జేసి
 భరతుడు జేసెను పరమ పుణ్యాత్మ
 మాయన్న రాముని మహిమి రాజుగను
 సేవతోయెదనన్న చెలగి యా గుహుడు
 సాయమై నిలిచెద సత్యంబు యనుచు
 భరతుని కొనియాడి ప్రణతులొనర్చి
 కరమర్థి గుహుడంత కానుకలిచ్చి
 భరతునికా రాఘవుడు మున్ను
 చిరుత కంజులు దాల్చిన తావుజూడ
 భరతుడుత్కట శోకభరితుడై జూచి
 పరమ పుణ్యుడు పుట్టిపాలు పెప్పించి
 జనము లందరును విస్మయపంటి జూడ
 తన తముడును దాను ధరియించె జటల
 సతని భక్తికిమెచ్చి యా గుహుండప్ప

డతీ రయంబున యోడతానే దెప్పించి
 తడయక వారల దాటించె నదీసి
 కడువడ గుహునితో కడలి రాఘవుడు
 కని తరద్వాజుల మసతపోవనము
 తన సైన్యములనెల్ల దవులనునిచి
 చనివెంట భరతుఁడా సంయమిపాద
 పనజంబులకును శేవల భక్తిమొక్క
 మౌని కోపమున పలుమారు నా భరతు
 పోనాడ భరతుఁడు పొగలి వీతిలై
 యో! మునిచంద్ర మహాన్నతురాము
 సీమకు రాజుగాసేయనే చనెద
 నన తరద్వాజులు హర్షంబు జెంది
 పనువడి దీవించి భరత ముందుగను
 నీ వారితోగూడ నీ బలంబులతో
 వేవేగ కుజియించి విచ్చేయుమనిన
 భరతుండు చతురంగ బలములతోన
 పరువడి కుజియించి ప్రార్థించి మ్రొక్కి
 యతనాజ్ఞ చిత్రకూటాద్రికి జనగ
 చతురంగ బలపాద జాత పాంసువులు
 గగన భూభాగంబు గప్పిన జూచి
 దిగుటొంది మృగములు దిశలవాపోవ
 కని రాముఁడపుడు అశ్రుణున కిట్లనియె
 వినవచ్చె సౌమిత్రి వీరఘోషంబు
 లరసి రమ్మనవోయి యంతట గొప్ప
 భరువెక్కి నిక్కియు త్తర భాగమునను

పరతెంచుచున్న యా భానువంశజుల
 బిరుదులు గని రోషభీషణుండగుచు
 భరతుండు రాముపై పరతెంచుననుచు
 నురికి యావృక్షంబు నొయ్యన వచ్చి
 శ్రీరామ భరతుండు సేనలగూడి
 వారక నీమీద వచ్చుచున్నాడు
 నీ వోరుపికచాలు సేనాని ద్రుంతు
 నీవాణ్ణి యిమ్మున్న నీతి కావించి
 సౌమిత్రితో రామచంద్రు డిట్లనియె
 నా ముద్దుతమ్ముడై నాయంబు మాని
 పలుకుదురా చాలు పసిబిడ్డ బుద్ధి
 కలుష వదూరుడు పుణ్యకలిత మానసుడు
 పరమ పావనుడు శోభన చరిత్రుండు
 భరతుండు సుగుణుండు భ్రాతృవత్సలుడు
 పమ్మిచూడగ మన భరతుని వంటి
 తమ్ముడీ జగతిని తనకు ధుర్గతుండు
 కావించి నీతిని భక్తితో తనకు
 వావిరి రాజ్యమీ వచ్చుచున్నాడు
 మిడపు సంశయబుద్ధి విడుపు సేవనిన
 జడిసి యూరకెయుండె సౌమిత్రియపుడు
 భరతుండు సరగున పరతెంచి రథము
 గిరిక్రేవ దిగి సేన గీర్జన సేల్చి
 తొడరి తల్లుల వెన్నుతోడ రమ్మనుచు
 ఒడంగి ఎనిమిది ఒడ్డుతేసె
 గుహలక్ష్యదానుజ గుణశాలి సూత

సహితౌడై వచ్చి యావైలంబు నెక్కి
 మొంతంత నిల్చుచు నచ్చట కల్లు
 వింతలాశ్రయములు పిక్షించుకొనుచు
 చని చని నవ పద్దశాలలో నున్న
 జననుతుండగు రామచంద్రుని జూచి
 కంటివే శత్రుఘ్ను కాలకౌటిల్యో
 మొంటిగా శ్రీరాముడున్నాడు వనిని
 యో వనవాసంబు నీ తృణశయ్య
 నీ వల్కలంబులు నీ జటాభరము
 కలిగె రామునికి నీ కైకేయివల్ల
 కలిగె గానకిట్టి కడగండ్లు జూడ
 ననుచు శత్రుఘ్నుతో నడలుచు వచ్చి
 కని రాముపాద పంకజముల కెరగి
 రమ్మని రాముండు రయమున నెత్తె
 తమ్ముల నిర్దరిని తగ కౌగిలించి
 డీవించె వారువైదేహికి మ్రొక్కి
 రావేళ నా గుహుండా సుమంతుండు
 పరగ రామునికిని ప్రణమిల్లి వారు
 మురువై న కుశ పీఠముల వనియింప
 కరుణా సముద్రుండు కాకుస్థకులుండు
 పరమ పావనుడైన భరతుని జూచి
 కుశలమె తండ్రికి కూర్చి తల్లులకు
 దుశలమె జెప్పమా కువలయేళు విడిచి
 విడిచి నీ భూమిని విడచి ప్రజలను
 విడిచి రాసీతియె పీరులందరను

సో తండ్రి దశరథ సరనాదు నాజ్ఞ
 సితితో తాజ్యంబు నీవు సేయుదువె
 తల్లిదండ్రుల నీవు దయతోడ నెప్పు
 డుల్లంబు రంజిల్ల సూరడింపుదువె
 చెలువు మీరగను వనిస్తునే పొద్దు
 పొలుచు సద్భక్తితో పూజ సేయుదువె
 తలకొన్న నియతి నత్యంత భక్తిగను
 సలరంగ సేతువే యగ్నిహోత్రముల
 మహానియ మతులైన మంత్రుల తెలిసి
 విహిత మంత్రంబుల ఓధమెరుంగుదువె
 కొను నిద్రమాని వేకువ జాములందు
 ననువొంద సేతువే యర్థచింతనము
 యే పనులకు యోగ్యులెవ్వరో జూచి
 యూ పనులిత్తువే యరసి వారలకు
 దండిగా నీతితో తప్పుల నరసి
 దండింతువే నీవు తనవారినై న
 మతిమంతు బలమంతు మహి శౌర్యవంతు
 పతిహితు సేనాధిపతి జేసినావే
 కొలిచినవారులా కొనకుండదయను
 నెలనెల జీతముల్ నీ వొసంగుదువె
 ఞ్జరులచే సమాచారంబులను వి
 జ్ఞానింతువే నీవు జాగ్రత నెపుడు
 జాలివొందెడి పేద సాదల మొరల
 నాలించి వారల నాదరించుచువె
 పుడమి వర్ణాశ్రమమ్ముల ధర్మములను

విడవక నడిపింతువే తప్పకుండ
 చోరుల జారుల శోధించివారు
 జాతసియకగాసి శిక్షింతువేసివు
 కరితులంగాదుల కలదేసువులను
 నరసి రక్షింతువే యను దినంబునను
 గట్టిగా వస్తు వర్గముల ధాన్యముల
 గట్టింతువే నైన్యకలిత దుర్గముల
 వేమారు సితితో విత్తముల్ గొనక
 శ్రీమించి బ్రోతువె నీమ కాడపుల
 మరిదేవ భూదేవ మాన్యంబులన్ని
 కరమర్ది బ్రోతువే కామితముగను .
 వేరొక్క మతమెంచి విత్తలోభమున
 కూరిమి వినవుగా కొండెముల్ చెవుల
 చతురుపాయంబులు షడ్గుణ స్ఫూర్తి
 నతులశక్తి త్రయమాత్మ నూహించి
 చూతునాయన్నను స్రుక్తియా భరతు
 డాతరి భీతుడైయన్నను జూచి
 యెదుగ నీ ధర్మంబు లేమియు రామ
 విరస కార్యముబట్టి వినుపింతు ననుచు
 దశరదు చందంబు రచయక దెలుప
 దశరదాత్మజుడును ధరణీతనూజ
 సౌమిత్రియును శోకసంతపులగుచు
 తామసిందకను పండానిని కరిగి
 యచట పృలస్నోసుల్ల భర్తీశంధ్రీ
 కుచిత కృత్మంబుల కొనసెందుడు

సరగున తమ పర్వశాలకు వచ్చి
 పరువడి నున్నచో పరమ బాంధవుల
 కడగి కౌసల్యాది కామినీమణుల
 తొడరి పసిష్ఠుండు తోడ్కొని వచ్చె
 జనకజ లక్ష్మణ సహితుడై రాముఁ
 డనువొంద తల్లుల యడుగుల కెరగి
 విలపింప వారలు పిలపించిరంత
 వలదని శోకంబు వారించె గురువు
 శ్రీరాముఁడవుడు వసిష్ఠకు మ్రొక్కి
 వారుల కుశపీత వాసులజేసి
 భరతువేషము జూచివలికె రాఘవుఁడు
 పురిగొన్న జెడలేల పూనిత వివు
 భరత భూవతి వాక్కు వద్దతి నెలగి
 నిరువమ రాజ్యంబు నీవేలు చునిన
 భరతుఁడిప్పుడు రామ భద్రుని జూచి
 యిరువొందరామనీ విట్లాడతగవే
 యురగాధిపతిబూను సుర్వి భరంబు
 ధరియింపనేర్చునే తగసిరు వట్టు
 భరణిపాలన మేడతాకేడరామ
 నిరువమ శక్తితో నీవేలవలయు
 ననిరామచంద్రు పాదాంబుజములను
 ఘనభక్తితో వ్రాలి కదలకయున్న
 తమ్ముని కౌగిట తగనూరడించి
 సమ్మతితో ధర్మసరణి బోధించి
 తన తండ్రి వాక్యంబు తప్పక నేను

పసిముల చరియించి వత్తుని వేగి
 జనకాజ్ఞ తప్పక సకల సామ్రాజ్య
 మనువొంద గావింపుమన భరతుండు
 చేరి శోకింప వసిష్ఠుఁడిట్లనియె
 వోరామః భరతేశు సూరకసనువ
 నాయమే? యితనికి సమ్మితగాగ
 పాయక నిమ్ము సీపాదుకలనిస
 కరుణించి రాముండు కసకపాదుకలు
 భరతుని కొనగిం భరతుఁడుప్పొంగి
 శిరమున నిడుకొని శ్రీరాముజూచి
 యిరవొంద పదునాలుగేండ్ల మీదటను
 తరలక ఘడియేని తడసితివేని
 సొరది చిచ్చునకును చొత్తునేననుచు
 గావించి జాన చక్కగ రామచంద్రు
 కావేశమొక్కితానతని వన్నునను
 తనవారితోగూడె తమ్ముడుతాను
 గొనకొని రాముని గుణము లెన్నుచును
 పాదుకాయుగంబు బ్రహ్మసామజము
 మీదనుంచుకొని నెమ్మిసి దత్తితోన
 వచ్చి భరద్వాజ వరముసింద్రునికి
 మచ్చికతో మ్రొక్కి మౌనిపంపగను
 తరలియయోధ్యతో తల్లులనునిది
 గరిమెతో నాప్తుల కావలిబెట్టి
 మొనసి నందిగ్రామమున కేగుదెలిచి
 యనుపమంబైన సింహాసనంబునకు

పాడుకాయుగళంబు భక్తితో నునిచి
 సాదరంబునను రాజ్యము నేయుచుండె
 నిదియయోధ్యకాండమెల్ల లోకముల
 విదితమౌ బుద్ధలోక వినుతమౌగాత
 అనిబోసలాన్తి సుధాంశుడు త్తముఁడు
 ధననాథ తుల్యుండుదార విక్రముండు
 సరస సాహిత్య లక్షణ చక్రవర్తి
 కరుణా సముద్రుండు కవి కల్పకంబు
 విలసిల్లు తుళణ భూవిభుకుమాశకుడు
 పౌలుపొందుయేకోటి భూమి పాలకుఁడు
 తనతండ్రి తుళజేంద్ర ధరణిశుపేర
 పెనుపొందు మకరంద భిరుదాంకుపేర
 శ్రీలు రంజిలు శబ్ద చిత్రార్థములను
 రమణీయమైన యీ రామాయణమున
 నమరంగ నీ యయోధ్యాకాండ జెప్పి
 యిదితుళజేంద్రుల కిడునెప్పుడిలను
 పొదలు సంపదలును పూర్ణశక్తులను
 సకల దీర్ఘాయుష్య సంతానములను
 సకల రాజ్యంబుల సకల బోగముల
 సమర జయంబులు సకల సత్కీర్తు
 లమరంగ నౌసంగు మహారామ చరిత
 మిది మహావృణ్యదమిది వేదసార
 మిది ముక్తి నెలమితో దీని
 నెవ్వరు చదివిన నెవ్వరు వీనిన
 నెవ్వరు వ్రాయించిరా నెవ్వరు వ్రాసినను

కువితోన వారికి పుత్రసంపదలు
 మనమైన కీర్తులు కరితురంగములు
 మనసు రంజిలనేయు మానిసి మణులు
 పరగ దీర్ఘాయుష్య తాగ్యంబు తొనయు
 ధరణిలో నాచంద్రతారార్కముగను

“శ్రీరామాప్సణమ్”

అరణ్య కాండము

శ్రీరమణీయమా చిత్రకూటమున
 కూరిమి వసియింప కొన్ని వాసరము
 లంత రాఘవుఁడు తరతాగమనంబు
 చింతించి యిచట వసింపరాదనుచు
 మానులకును మ్రొక్కిమోని సమ్మతిని
 జానకి లక్ష్మణ సహితుఁడై వెడలి
 యత్రియాశ్రమమున కలిగియమ్మునికి
 గాత్రంబు పులికింప కడుబత్తి మ్రొక్కి
 యతని దీవెన గాంచిరంతటను
 కుతుకంబుతో సీతకును నననూయ
 వీడని సొమ్ముల వివిధాంబరముల
 వాదని విరుల నవ్వారిగా నిచ్చి
 తవపెండ్లి కథలెల్ల తరణిజ జెప్ప
 విని సంతసించి దీవించె నాలోన
 యినుఁడు గ్రుంకిన జూచి యినకులేశ్వరుఁడు
 దనర సాంధ్యాది కృత్యములను దీర్చి
 యారాత్రి యందుండి యామరునాడు
 కూరిమి యత్రి వీడ్కొని రామవిభుఁడు
 తాల తమాల హింతాల తక్కిల
 సొత తసాల మాసరతరు ప్రకర
 గలడ ఖేరుండ జేకర మృగోద్ధండ

పంథకారణ్యంబు తగవ్రవేళించి
 నానా మృగముల నానా శ్రమముల
 నానా ద్రుమంబుల నలువొంద జూచి
 వరుసతో మెచ్చుచు వచ్చుచో నెదుట
 డురిత చిత్తుఁడు సురద్రోహి కంటకుఁడు
 కుటిల విరాధుఁడు మోయని యార్చి-
 కుటిల కుంతల సీత గొనిపోవజూచి
 రాముండు కోపించి రాక్షసాధముని
 భీమాస్త్ర తతులచే పేర్చి ఎధంబ
 సంత-గంధర్వుఁడై యా రాక్షసుండు
 సంతసంబున తామచంద్రు డీవించి
 చనియె రాసుపుడంత శరభంగహృది
 కనుగొని మ్రొక్కి సల్కాతముల బడిన
 మునిచేత దివ్యాస్త్రముల సంగ్రహించి
 యనువొందయా సుతీష్ణాశ్రమంబునకు
 జనిమహామానికి సదృశి మ్రొక్కి
 యనఘఁడమ్మానులకు నభయంబులిచ్చి
 వలనొప్ప దైత్యుల వధియించు ససుచు
 పలికిన విని సీత ప్రాణేశుజూచి
 మునివృత్తి బూని నిమ్ముల సంచరింపు
 మనతేలఁదైత్యుల మర్దించు చింత
 నావుఁడు రాముండు సలినాడి కవియ్య
 నీవు ముగ్ధవుగాన నీరజనేత్రి
 తలవపు క్షత్రియ ధర్మమింతైన
 కలనైనగాని సంకల్పంబు వ్రతిన

విడుతునే నిన్నైన విడుతును గాని
 పడతి నా చిత్తంబు భావింపజేసి
 శతశాసదుల బ్రోవజాలనియ్యట్టి
 శరణాదారుల విన్నంటుతేట
 జనకజ నివేల జడనెదవనిన
 వినిలక్షణుఁడు చాల విన్నయమందె
 నకురాముఁడొక్కఁడు యాశ్రమంబునను
 కుటిల కుంతల సీత గూడి మాడెని
 నెలలును యరుఁడు నెలలు వనియెంచి
 మలయుచు పుణ్యాశ్రమముల జూచుచును
 జనియొజ నాయత సరసి మధ్యమున
 మనహార్య మోషమాకర్ణించి యచట
 ధర్మ తృప్తునిచేత తద్విధం బెరిగి
 కర్మ నిష్ఠుని మందకర్ణిని పొగడి
 సొమిత్రిజాననీ సహితుడై బోయి
 రాముఁడరణ్య మార్గమున వింతలను
 జూచుచు సరసుల సానిహంసముల
 నేచుచు నవ్వచు నెలమి పూవౌచల
 దూరుచు చిగురుల దొరయు పూలతల
 జేరుచు పువ్వుల చేకొద్ది నెత్తి
 చిరుముచు నందున్న జింకగముల
 గడుముచు జురకారికామ మూరముల
 బుట్టించు నెడిరించు కన్నుల సితాహామల
 గొట్టును భతజిజ్ఞాసులంబులను
 గోరుచు మది నెఁగొన్న పేతురలను

మీరుచు తరువుల మెలగునీడలను
 వ్రాలుచు సంపుల్ల వనజాకరముల
 దేలుచు నిటుల వర్తించి పడేండ్లు
 తరలి యావలన యగస్త్యతాతగాంచి
 కరములుమోడ్చి యగస్త్యప్రభావ
 మతనిచే విని రాముఁడారాత్రి గడపి
 యతని వీడ్కొని యగస్త్యు చొప్పునకు
 జనిజపస్యాద్యాయే సద్దర్శ పరుని
 వనదులాపోసించి వర్తించువాని
 కనుపమ వింధ్యాద్రి నణచిన వాని
 మనుడైన దూర్జటి గతినొప్పువాని
 వారుణాకృతుల వాతాపియిల్వలుల
 బోరున శపియించి పొరిగొన్నవాని
 అంబోజ సంభవాద్యమర సన్నుతుని
 కుంభ సంభవుగాంచి కొమరొప్ప మ్రొక్కి
 పూజింప నమ్మొని పుణ్యాత్ము రాము
 పూజించి కార్యంబు బుద్ధిసూహించి
 శర శరాసనఖడ్గ సకల దివ్యాస్త్ర
 శరదుల నీయ దాశరథి చేబూని
 విభుత సౌధీశుని వీడ్కొని పోవగను
 ప్రభాతముగ తరలి గోదావరి తీరమున
 వంచవక్త్ర ధ్యాప పరసంయమింద్ర
 సంచయ పాదపోజ్యుల వంచవటిని
 చేరి యామునులకు చెలువొంద మ్రొక్కి
 వాతి సమ్మతినందువరు పర్జగాం

గావించి మున్ను మార్గంబున నుండి -
 శ్రీవేలయ జటాయు జెప్పిన బుద్ధి.
 మతినెంచి సీత లక్ష్మణుండు సేవింప
 జితనంబుగా పర్ణశాలలో నుండె
 సంత రావణుని చెల్లెలైన శూర్పనఖ
 సంతనంబున యదేచ్ఛగనందు వచ్చి
 నీలమేఘము పంటి నెమ్మేను చాని
 బాలనూర్పుని మాడ్కి గానీల్లువాని
 కామునికన్న చక్కని దూపువాని
 రామాభిరాముని రామునిజూచి
 వలరాజు చేజిక్కి వగలచే సొక్కి
 వలపుల శివమెత్తి పద్దకు వచ్చి
 మొగము చాటంతగా ముసిముసినవ్వు
 చిగురింప రమురాము నీక్షించి బలితె
 తరుణుండవై నీవు తాపనవృత్తి
 శరచాపరాశివై చరియించుకతను
 నిక్కంబుగా వెలుపు నీవెవ్వఁడనిన
 రక్కసి జూచియా రాముండిట్లనియె
 నాపేరు రాముండు నశినాయతాక్షి
 నాపత్ని యీ సీత నా తమ్ముడతడు
 తన తండ్రి దశరథ ధర్మశివ్యరుండు
 పనువడి మాతండ్రి పనుపున నేను
 తన సోహోదరునితో తరుణితో గూఢ
 పనముల చలియింప వచ్చియున్నాఁడ
 నీ వెవ్వఁడెల నాగ నీక్కు పేదేమి

డూవని నొంటిగా నిట్లు రాతగవె
 నీ ముద్దుమాటలు నీ వితానములు
 నీ మోహనాకృతి నీ మందయాన
 ఘోరకాంతలకు గాన నింతెనియాన
 నీకుల క్రమములన్నియు బెల్లుమనిన
 నాళా పిళాచి తన్నలయింపుచుండ
 నా శూర్పనఖ రాము కనియె నవ్వచును
 వరములుగొన్న రావణు సహోదరిని
 సరగనాపేరు శూర్పనఖ శ్రీరామ
 వలరాజునైన కల్వతి రాజునైన
 కలనైన పతిగా కాక్షింపనేను
 తగు నీకు తనకుమ దనరంగమనల
 తగులజేసిన రాత తగవరి సుమ్మి
 యీ వడతుక నీకు యెందుండి వచ్చి
 రావురమాయె నీ తరుణిని బట్టి
 ఘటిక చందమున నంగుట వేసుకొనెద
 సటగాదు జూడునా సామర్థ్యమనిన
 సొరదియై బెల్లులిచూచి బీతిల్లి
 హరిణి కైవడి నీతయదరిన జూచి
 కొంత హాస్యము సేయకోరి రాఘవుడు
 పంతంబులాడు శూర్పనఖతో సనియె
 యువతియున్నది తన కుడురాణవదన
 సవతి పోరాటంబు నైరింప గలవె
 తరుణి క్రింకాదుచు తమ్ముడున్నాడు
 పదియింపు పొమ్మన్న వడినుత్సహించి

దొనవి కామ సంతాపాగ్ని పొగలి
 మానుగా వచ్చి లక్ష్మణుని జూచి పతికె
 నను చెట్టిబట్టము నన్నేలు తోమ్ము
 నిను నమ్మివచ్చితి నీవు నావతివి
 చనవున రమ్మన్న సౌమిత్రి నవ్వి
 తనయన్న తలచిన తలపెల్ల దెలిసి
 యరవింద నేత్రి యాయన్నను తొలుత
 పరియించితివి గాన పదినెపు నీవు
 బావిగాదికమీద వలనొప్ప రామ
 భూవరు ప్రార్థింపు పొందుగా నతడు
 నీ చూపు నీ చూపు నీ విలాసంబు
 చూచి నీతనురోసి సొంపుతో నిన్ను
 చేపట్టుపొమ్మన్న చెలగి శూర్పనఖ
 ఆ వల్కులాత్మ సత్యములుగా నెంచ
 రమియించి మగుడి రామవుని ప్రార్థించె
 రాముండు పొమ్మన్న రక్కసే మగుడి
 సోలు స్రుక్కుచు సొరదియైమండి
 మేలంబుతోన సౌమిత్రి ప్రార్థించె
 తమ్ముడన్నను నన్నతమ్ముని జూప
 ద్రిమ్మరి తన కోర్కెదీరక పొగిలి
 రతిరాజుచేతి జంత్రపు బొమ్మరీతి
 దృతిమాతి యందిందు తిరిగి వేసాతి
 చలముకు రోపముజ్వలస్పృత్తి చెనగ
 కలుషంబుతోన రాక్షసి విజృంభించి
 ఓరి మానవులారః యొక దీనురాలి

ఊరి నన్నలయింప తగునె మీకిప్పుడు
 అలిగిన నేను బ్రహ్మాంత భాండముల
 నెరిమి మ్రింగుదు మత్త్యతేపాణి యెనిస
 దాని వూనిక జూచి దశరథాత్మజాఁడు
 దీనిమేలము జాలు దీని శిక్షింపు
 మనిన సౌమిత్రి కాలాగ్నిని బోలు
 ఘన ఖడ్గమును సవ్యరరమున లూని
 ముక్కును చెవులును మొదలంటిబట్టి
 చెక్కినప్పుడె రక్త సిక్తాంగి యగుచు
 మొరలు వెట్టుచు పొరి ముక్కుడితోత్తు
 ఖరునితో నడచిన కదలెల్ల దెల్పు
 ఖరుఁడు రోపించి రాక్షసకోటి జూచి
 వెరవాప్ప సేనల వెడలింపు డనుడు
 సేనలు చెలరేగి సింహనాదముల
 నానా ముఖంబుల నలువొప్ప నడువ
 దీరు లభేద్యులు దేవ కంటకులు
 పిరులు పదునాల్గువేల రాక్షసులు
 తమతమ వాహన తతినెక్కిరాగ
 సమరభేరి మహాస్వనములు మొరయ
 దూషణ త్రిశరులు దుష్టుండు ఖరుఁడు
 భీషణుడాసక బృంద సంభరిత
 కమలా ప్తకోటి సంరాశప్రకాశ
 కమనీయ నవరత్న కాంచనోత్తగ్ర
 రణభయంకర మహా రథముల నెక్కి
 రణకతో వెడలిరి గనస మల్లాడ

కనుగొని గీర్వాణ గణములు బదిం
 వనదులు కలగ భూవలయంబు వగుల
 తల్లడిల్లుచును దిగ్దంతులు మ్రొగ్గ
 తిల్లబోతి కరతి బింబంబు దిరుగ
 నక్కలు వాపోవ నలిరేగి నాల్గు
 దిక్కుల గృధ్రముల్ త్రిమ్మరు చంః
 వడిగ బోదన ర క్తవర్షముల్ గుదియ
 జడిగాన్నయట్టి దుశ్శకునంబులన్ని
 లెక్క సేయక కరాళించి గర్తించి
 గ్రక్కున రాగయాఖరుని వెంబడిని
 కాం కార్ముక సేనిగాము సుమేఘ
 మాలి మహామాలి మఖవిరోదులును
 పరుష వృదుగ్రీవవటు సర్పవక్త్ర
 కరవీరనేత్ర బీకర విహంగములు
 ననయ దుర్జయ రుధిరాశనులు మొదలు
 పనిరెందు రాక్షస ప్రముఖులు మించి
 పనిరెందు సూర్యుల వగదికేతేర
 నిందార కెందూళి నెగడ దిక్కులను
 దండకారణ్యంబు తగ ప్రవేశించి
 అంత నాకల కలంబాలించి రాముఁ
 తెంతయు సౌమిత్రి నీక్షించి పలికె
 కంటివె లక్ష్మణ కడగి కెందూళి
 మింటమ ముట్టి నెమ్మిగ పెై దిశల
 రట్టడి ముక్కిడి రక్కసి బోయి
 ధిట్లయై బలఘ్నల దెచ్చెగాబోలు

కడుపడి ధననూచకము లనేకములు
 పొడము చ్చవిజూడు పొదలి దిక్కులను
 జాగవాదముల నుద్ధత వరాక్రముల
 నేనొక్కొక్కద్రుతు నిముషమాత్రమున
 జనకజ జంతెదు సౌమిత్రి దీని
 గొనిపోయి పర్వత గుహనుండుమనిగ
 చిని లక్ష్మణుడు రామ విభునికి మ్రొక్కి
 గొనిపోయి సీతను గుహనుండె నంత
 వేవేగ పదునాల్గు వేల రాక్షసుల
 నేవిధంబున వధియించునో రాముఁ
 తన విమానంబుల ననువొంద నెక్కి
 పనుపడితో నబోధాగంబు నిండి
 దేవ సంఘంబులు తివిరి రాఘవని
 దీవించుచుండిరి తిరమొప్పనంత
 కదవాల కుంతముద్గర భిండివాల
 పరశుతోమర గదా పాణులై వచ్చి
 దనుజయోధులు బాహు చర్పంబు మెరయ
 తనజుట్టు కొసజూచి దశరథాత్మజుఁడు
 కురుచ తెంజడలు గ్రక్కున నెత్తిజుట్టి
 కరకు వల్కలములు కటిని సంధించి
 చటుల కాలతుజంగ సముద్రగ జాణ
 ఘటిత కాంచన రత్నఘండికావాద
 సంకులాలంకృత పావంబు బూని
 శంపరాకృతిని నిర్భంకులై యేయ
 కూలు రాక్షసులును క్రుంగువైత్యులును .

ప్రాళు దొనవులును దనరు యాధులును
 పుకమిని బడు శిరంబులు శరంబులును
 తొడిబడివడు పదాతులును హేతులును
 మొససి క్రుంగెడి గజమ్ములు భృజములును
 తునిసిస హరుల మతులును చేతులును
 తరుచుగా బడిన దంతములు కుంతములు
 కరిఖండలగు కార్ముకములు శంఖములు
 రణమున తెగు మహారథులు సారథులు
 గణుతింప రణము వీకరమైన జూచి
 ఖరుడు దూషణుని రాఘవునిపై బనుప
 దొరయ రోషంబున దూషణుండప్పు
 థరదంబు దోళించి యారాము గాంచి
 పరువడి శరవరంపథల ముల్లివంగ
 నశని కల్పములైన యసుర జాణములు
 దశరథాత్మజు మృదు తనువున నాట
 దనరె రాముడు రక్తధారల మిగుల
 ననుపమ శోణ సంధ్యాభ్రమో యనగ
 నరువారవిందాక్షుడై రాముడలిగి
 కరము రాక్షసులపై గాంధర్వమేయ
 సా మహాస్త్రంబు కాలాగ్ని చందమున
 దీమరాక్షస కోటి పెంపెల్లనడంచి
 కరములు వేళ్ళు కాశ్మీనురములు
 సరములు నోడలును నడరున తొడలు
 ముక్కులు చెక్కులు మూపులు పిప్ప
 ఉక్కులు తొక్కులు నమరు బిక్కుటన

కీర్తి ఖండములు సేయగాంధి కోపించి
 దురితాత్ముడైన యా దూషణుండార్చి
 యమ్ముల నిగుడింప నవిజూచి నాలు
 గమ్ముల రఘరాముడరదంబు గూల్చె
 దురమున విరధుడై దూషణుండలిగి
 పరిఘంబు ద్రిప్పదు పరతేయమేయ
 శరమున శ్రీరాముడు సంధించి వాని
 యువమేయుటయు దైత్యుడొరలుచు బడియె
 నలిగి ప్రమాధి మహాకపాలుండు
 ఖలుఁడు స్థూలాక్షుఁడు గర్వించి పేర్చి
 మువ్వరు రాగనిమ్ముల రాఘవుఁడు
 నవ్వీవారల గూల్చె నానాస్రములను
 కని ఖరుండలిగి రాఘవు మీదనపుడు
 పనిరెండు రాక్షస ప్రముఖుల బనుప
 వారు ప్రతాప దుర్వారులై సమర
 కూరులై శరముల జోరున కురియ
 మదగజంబుల మీద మలసి కుప్పించు
 కొడుమసింహ స్ఫూర్తికొని రాముడపుడు
 కొల కొమ్మిరుబట్టి ఖండించి వరుస
 తూలించె విహగుని దుర్జయు నణచి
 సోలించి సర్పస్య స్తుక్కించి మేఘ
 మాలి మహామాలి ఘర్జించి పిదప
 నామఘ శాత్రవు నణచి యాసేన
 గొఱుసి హరియించి కరవీరనేత్రు
 వధియించి యతకండు వలనొప్ప జరిపి

దుర్బితాశనుగోట్టి యాపుమాయించి
 గర్విండు త్రిశకుండు ఖరుండును దక్కు
 సర్వ రాక్షసులను సమయించెనపుడు
 త్రిశకుండు కోపించి తెరగొప్పరథము
 దశరథాత్మజునిపై దనర దోలించి
 శరపన్నములను దాశరథిపై కురియ
 శరములనెల్ల దాశరథి ఖండించె
 నాలోన యసుర మూడమ్ముల రాము
 పాలమేయగ రామభద్రుండు నవ్వి
 నలరేగి మూడు బాణములేసి వాని
 తలలు ద్రుంచినవాడు ధరణిపై బడియె
 ఖరుండు కోపించి నొక్కట రాముమీద
 సరదంబు దోలించి యమ్ములవాస
 గురియింప రాముండు కోపించి వాని
 శరములు ఖండించె జగము భీతిల్ల
 ఖరుని బాణములు రాఘవుని బాణములు
 తరుచుగా మానభోంతరములు నిండె
 ఖరుని రాఘవుండు రాఘవుని ఖరుండు
 సరకుగా గొనవసు జయభాములగుచు
 పోరాడనపుడు సభోమణి మాసె
 నీతడుత కలగెను నేల కంపించె
 ఖరుడంత జూచి రాఘవుచేతి వీల్చి
 సంక్రమించి వెసనిర్భ చంద్రబాణమున
 కవచంబు చేడించి గర్జించి రాము
 ననితశంకుగను బాణాబ్ధిలో ముంచె

పరకు సేయక వాని శరముల రాముఁ
 దరుదుగా గీర్వాణులందరు పొగడ
 సాదశంబుగ కుంభసంభవ ద త్ర
 కోదండమప్పుడు గొనయ మెక్కించి
 యురగ సన్నిభమైన యొక్క బాణమున
 తరలని దానికేతనమును ద్రుంచె
 ఖరుండు చిట్టిగని రామపుని మర్మముల
 గురినాట నాలుగు శరముల నేసె
 విసువక శ్రీరామువిభుడు బాణాగ్ని
 కసురుని రథము పూర్ణాహుతిజేసె
 విరదుడై ఖరుండు చేవిలు లేమినపుడు
 కరమున గదబూని గర్వించి రాగ
 కని రాముడా దుష్ట ఖరునితో ననియె
 వినుము రాక్షస సీకు విజయ మింకేల
 దినము సన్మునుల బాధించిన ఫలము
 ననుభవించువుగాక యన ఖరుండునియె
 నాలంబులో రామయల్పుల జంపి
 యేల యీ గర్వోక్తులిదిగొ న్నియెదుట
 నలిగి గదాహణియై వచ్చినాడ
 నీలుపు సాముందర నీవు బంటైతి
 యనుచు చేగద ద్రిప్పి యతనిపైనేయి
 కసలి రాముండు దాని భండింపబాడు
 విరివిగా శోక మహావృక్షంబు నేయ
 వరువడి నదిద్రుంచి బాణ సంతతుల
 నైంద్రాస్త్ర మొక్కటి యమరించి రామ

చంద్రుండు ఖరున్దుర స్థలిగొండనేయ
 గర్వంబు దక్కి దిగ్గజములల్లాడ
 నుర్విపై యా ఖరుండొరిలుచు బడియె
 నవ్వుదానందించిరఖిల దేవతలు
 నవ్వుతు తీవించి రఖిల సన్ముసులు
 కురిసె పువ్వులవాన కువలయంబునను
 మరు దంకురమ్ములు మలయుచు పీచె
 జనకజ తోడ్కొని సౌమిత్రి వచ్చి
 తన యన్నకును మ్రొక్కి ధనువందుకొనియె
 భూమిజ శ్రీరాము పొదివి కౌగిటను
 వేమారు వినుతించె విబుధులు పొగడ
 పరగ రాముఁడు పర్వతాలకు వచ్చి
 ధరణిజకును కూర్మితమ్ముని కపుడు
 ఖలులైన రాక్షస ఖండన క్రమము
 తెలియజెప్పుదు సుఖస్థితి నుండెనచట
 నంతనకంపనుండా లంకతేగి
 వింతగా లంతేకు పీషించి మ్రొక్కి
 యనుచొంద ఖరదూషణాదుల వధయు
 వరువడి శ్రీరాము భద్రు శౌర్యంబు
 జనకజ రూపంబు సౌమిత్రి మహిమ
 వినుపింప రాక్షస విభుఁడు కోపించి
 రణ వీకరంబగు రథము తెమ్మనిన
 ప్రణుతించి యపుడకంపను డిట్టులనియె
 దేవ రామునిగెల్వ దేవేంద్రుడైన
 దేవదేవుండగు త్రిపుకారికైన

తరముగాదిందుకు తగునుపాయంబు
 పరువడి జెప్పెద బాగుగా వినుము
 ఆ వియోగా ర్తిచే నతడిల్లుననిన
 కామంబు విధితన్ను గదిమితోయగను
 కామాందుడై పంక్తి కంతుడుప్పొంగి
 సరగున రథమెక్కి శరనిధి దాటి
 యరుదెంచి తాటకి యాశ్రమంబునకు
 మారీచు పొడగాంచి మారీచుతోన
 నారామ విక్రమంబసుర షయంబు
 జెప్పి భూపుత్రికానించి వచ్చుటయు
 జెప్ప మారీచుఁడు శిరఃమూచి పలికె
 కటకటా సకల రాక్షస లోకసూధ
 యిటువంటి బుద్ధి నీకెవ్వడు జెప్పె
 వాని దుర్మంత్రిగా వలనొప్పదెలియు
 మాని దుర్మంత్రిచే పొలయు రాజ్యంబు
 సదిగాక సాధ్వల నాశగోరినను
 వదలును సత్కిర్తి పంశంబుతోన
 కావున సీపు యీ కార్యంబుమాని
 వేవేగ లంకకు విచ్చేయు మనిన
 మారీచు బుద్ధి సమ్మతిగాగనెంచి
 యా రాక్షసేశ్వరుఁడరిగె లంకకును
 ఖరదూషణాదుల ఘనుఁడు రోఘువుఁడు
 పరిమార్చ జూచి శూర్పనఖ ఖీతిల్లి
 పరువెత్తి లంకలోవల జూచి సఖను
 మురువు సింహాసనంబున నున్నవాని

పది భాస్కరుల రీతి పది శిరంబులను
 పది కిరీటమ్ముల భాసిల్లువాని
 రావేశ్వరు జూచి రయమున మ్రొక్కి
 భావంబు కలగ శూర్పనఖ యిట్లనియె
 అన్నరావణ వినవయ్య నీ శౌర్య
 మిన్నాళ్లవలె చెల్లదెట్లంటివేని
 రాముండు దశరథరాజనందనుఁడు
 భూమిజతోన తమ్మునితోన వచ్చి
 అరుదుగా మునులకు నభయంబు లిచ్చి
 వరుసతోడుత పంచవటి నుండజూచి
 కామించి యేను దగ్గరకుపోయినను
 నాముక్కు చెవుల నానక కోసి త్రోసి
 పొమ్మన నదనై బోయినే ఖరుని
 కమ్మనుజుల కృత్యమంతయు దెలుప
 రోషించి ఘనరథారూఢుడై ఖరుఁడు
 దూషణ త్రిసురులతో నేగుదేర
 వారల రాముఁడ వార విక్రముడు
 నీరుగావించను నిమిషమాత్రమున
 దిక్కుసివనియేగు దెంచితి ననిన
 రక్కసి జూచి యాధావణుండనియె
 రాముని చందంబు రమణీయందంబు
 సౌమిత్రి తెతగు నిచ్చల చెప్పుమనిన
 యాచుప్పనాతి దశాస్యుని జూచి
 చూచిన తెరగున సెలది చెప్పదొణగి
 సౌఖారమదమహోజ్వల పరాక్రముఁడు

రోశేందు వదనుండు రామచంద్రుండు
 కనకవర్ణుండు లక్ష్మణుండితెగాని
 మొసయు సత్కృళల రాముని వండివాఁడు
 సీత సౌందర్యంబు చెలువు పర్తింప
 ఛాతరైనను వాని తాతకు తరమె
 భూషణంబులకెల్ల భూషణంబతివె
 భూషింప శక్యమె భూమిజ ననిస
 మునుసకంపసుమాట ముద్దియమాట
 విననౌక తెండనె చిన్మయం బంది
 కొలువు చాలించి నెకొన్న మోహముసి
 తలపిడి రయమున తరలి రథమెక్కి
 నా రావణేశ్వరుండం బుదిదాటి
 మారీచు పాడగాంచి మగుడ కిట్లనియె
 నీవు నా మంత్రివి నీవు నా హితుఁడు
 నీవు నా జీవంబు నీకు జెప్పెదను
 మారీచ రాముండు మత్తుడై వనిని
 వారకజ్ఞుల వధియించి నవుడ
 పగదీర్చుకున్న నేపాడినా బ్రతుకు
 తగవెరవొక్కటి తలంచి వచ్చితిని
 నూయా మృగంబనై మారీచ నీవు
 సోయి చరించుము భూపుత్రిజూడ
 భామిని మృగవాంఛవట్టి తెమ్మన్న
 రాముండు నీవెంట రయమున వెడలు
 సీతనెత్తుకొవి నేను చేరుదు లంద
 సీత వియోగాగ్నిచే రాముఁడణగు

నామనోరథములు నాకు సిద్ధించు
 నామీద సగము రాజ్యంబు నీకిత్తు
 ననవిచి మారీచుడల్లవ నవ్వి
 దనుజునాదుని జూచి తగనెంచి పలికె
 దనుజేశ మరియు నీతలపేల పుట్టె
 తన కిడుకోరునే ధరనెవ్వరై న
 దనుజు బేదన జయోద్ధాము శ్రీరాము
 మనుజు మాత్రునిగాగ మదినెంపవలదు
 శైశవంబున రామచంద్రుని క్రమము
 కాశికాధ్వరమును గనియున్నవాడ
 నానాటి మొదలు నేనసుర కృత్యంబు
 మాని తపోవృత్తిమానినై యిచట
 రతియన్న రవియన్న రాజీవమన్న
 రతనంబులన్నను రాజసంబన్న
 మహినిరేషాడి నామములు విన్నంత
 నహిత భీషణ రాముడని తలంపుచును
 నీ యా విధినున్నాడ నీఋద్ధిమాని
 రావణ పౌమ్మన్న రావణుండలిగి
 మారీచ నీవు నామాట గైకొనక
 విరుడివై యొక్క వెరపు జూపెదవు
 సురులనైనను బట్టి స్రుక్కింతు నేను
 నదులెంత తెలియవే నా పరాక్రమము
 చన్ను రాజుచు మిన్నక నెంచకున్న
 నిన్ను పడియింతు ధిక్కరితెటన్న
 సతని రోషము జూచి యుత్తమాహించి

యితనిచే వడు కంటె యిన వంశచేత
 మడయుట మేలని మారీచుడనియె
 విడిచితి నీతి నీ వెంటనే వర్తు
 నన దశగ్రీవుండతని దోడ్కొనుచు
 చనె పంచవటికి నుత్సాహంబుతోన
 మాయావి గావున మారీచుడంత
 మాయామృగాకృతి మనలుచువచ్చి
 సరస చేష్టలు వర్ణశాల ముందరను
 చరియింప సీత యచ్చట రాముజూచి
 జీవేశ యిటువంటి చిత్రమృగంబు
 నీ వనంబులలోన నెన్నడు జూడ
 దీని వట్టుకురమ్ము దీనిపై మరులు
 నేను జూచుచు పొద్దునెరపెద ననిన
 విని లక్ష్మణుడు రామవిభుజూచి పలికె
 మనుజేశయిది దైత్య మాయగాబోలు
 సీతూపు మృగముల కెందైన గలదె
 మారీచుడిటువలె మనల భ్రమింప
 వచ్చినాడనిన భూవరుడు భూపుత్రి
 ముచ్చటజూచి తమ్ముని కిట్టులనియె
 తలకకు సౌమిత్రి దైత్యుల మాయ
 నిలుచునే నాముందు నిజమృగంబైన
 గొనివత్తు కాకున్న కూల్చెద నిందు
 సీతనే మారక రక్షింపు మటంచు
 నాతరి విల్లంద్రియా రాఘవుండు
 మృగము వెంబడి బోవ మృగము బిట్టరికి

జగత్పై కుప్పించు చప్పుడాలించు
 పట్టణోయిన నిట్టివది మింటి కెగయు
 బెట్టిన మగుడిన నిలబడు నెదుట
 నీరీతి రఘురాము నెలయించుకొనుచు
 ధూరంబు గొనిపోవ దుష్టరాక్షసుని
 హయ గుర్రెరిగి లక్ష్మణు మాటమెచ్చి
 పాయర రాముండు బ్రహ్మాస్త్రమేయ
 హా! లక్ష్మణాయని హా! సీతయనుచు
 కూలె మారీచుండు కొండ చందమున
 నప్పుడా యసురుని యార్త స్వరంబు
 తప్పక విని సీత దైర్యంబు వదలి
 పోనాడి లక్ష్మణు పొమ్మన్ననతడు
 దీనుడై రామునిదెస కేగుదెంచి
 యిది నాకు తరియని యిచ్చ జింతించి
 వది ముఖమ్ములవాడు భయము మోహంబు
 పెనగొన దండంబు పెనుకమండలము
 ఘన పవిత్రమ్ములు కావిభోవతులు
 భరియించి తోడనే తన మాయజూచి
 యన్యాయమని దేవతాపతి వగవ
 సన్యాసియై పర్వకాల చేతెంచి
 యవనిజ దీవింప నజ్ఞాక్షి మ్రొక్కి-
 సవినయంబుగ పూజనల్పియా మీద
 తన తెరగెల్లను భరణిజ జెప్ప
 విది రావణుడు తన విధమెల్ల చెల్పి
 రరఘు లిర్లది మున్నకమ్ములు పడయు

వరగ స్వకీయ రూపమ్మున నిట్టి
 విలిచిన కనుగొని నివ్వెత్తగంది
 కలగి మూర్చిల్లిన కల్యాణినెత్తు
 కొని రథంబున నిడుకొని, రావణుండు
 చగ్గ మూర్తమున మూర్చజనకజ దెలిసి
 కనువిచ్చి జూచి రాఘవుని భావించి
 పసువడి రామ నీ భార్యను నన్ను
 కొనిజోవుచున్నాడు కుడిల రాక్షసుఁడు
 పడి నన్ను విడిపించు వారెవ్వరికను
 వేరేగ చనుదెంచి వీనిని జీర్చి
 కావవే నాసిగ్గు కావవే యనుచు
 మొరలిడుచున్న యా మొరలాలకించి
 యురు బలాధ్యుడు జటాయువు మేలుకాంచి
 దేవారి కృత్యంబు దెలిసి చిత్తైగసి
 రావణు కడ్డమై రయమున నిలిచి
 విడువు రామునిదేవి విడువకయున్న
 విడవ నీ ప్రాణముల్ విడిపింతుననుచు
 తుండాగ్రమున విల్లు తునకలుజేసి
 ఖండించి హయముల కడట సారధిని
 ప్రకటంబుగా భుజ భాగముల్ జీడి
 మకుటముల్ పడదన్ని మర్మముల్ చించి
 పరువడి రథమున జగ్గంబుజేయ
 విరదుఁడై రాక్షస విభుడు కోపించి
 యొరదీసి ఖడ్గంబు హుంకించి బట్టి
 యొరకలు తెగప్రియ నేపెల్లతూలి

సౌరదియై జానకి చూచి శోకింప
 నౌరగి జటాయువు తూమిపై నుండె
 నంత రావణుడు సీతాంగన గొంచు
 సంరసంబున బోలు జలనిధిదాటి
 లంకకుబోలు యా లావణ్యవతికి
 శంకతేకను తన సంపదల్ జూప
 నా తామ్రపునిదేవి యలిగి రావణుని
 తూలనాడగవాఁడు దుఃఖించి మిగుల
 నాసిత నపుడశోకావని నునిచి
 గాసిల త్రిజటాది కాంతలదెచ్చి
 క్లావలిగానుంచి కామార్తుడగుచు
 రావణుండుండె విరాళితో నంత
 నీచు మారీచున సిరుగాజేసి
 వాచంయమిత్రేణి వర్ణింప నంత
 రాముడు వచ్చి యరణ్య మధ్యమున
 సౌమిత్రి పొడగాంచి జడసి యిట్లనియె
 తడయక లక్ష్మణ ధర్మంబు మాలి
 యడవిలో నొంటిగా నవనిజ విడిచి
 వత్తువేయన మ్రొక్కి పడిగ లక్ష్మణుడు
 చిత్తంబు కలగంగ శ్రీరాము కనియె
 అన్న నాకిటువలె నరుదేరదగదు
 మన్నింపు ధర్మంబు మరతునే నేను
 హాః సీతయన దానవార్తరవంబు
 యీ పీతవిని నిప్పు హితములాడి
 పొమ్మన్న వచ్చితి భూమిశయనుచు
 క్రమ్మ జాషుమ్ములు కడుఖితినున్న

సౌమిత్రి నూరాద్రి సరభసంబునను
 రాముండు వచ్చి యాశ్రమ భూమిజూచి
 ఇదియేమి లక్షణా యీ యాశ్రమథియ
 తుదిముట్ట శూన్యమై తోచుచున్నదియు
 నని వర్ణశాలకు నలయుచు వచ్చి
 దినమణి రుచితేని దినలక్ష్మి రీతి
 కులుకు హంసలులేని కౌలను చందముగ
 మలయ కోకిలలేని మావిరైపడిని
 యనుగు భామినిలేని యా వర్ణశాల
 కనుగొని వీతిల్లి కమలా ప్రకులుడు
 పొదలను సరసుల భూమి నపుడు
 వెదకుచు వెదకుచు వెతజెంది జెంది
 తమ్ముడు తనకింత దైర్యంబు దెలుప
 నెమ్మితో వినకను నిట్టూర్పు బుచ్చి
 పెదవుల తడవుచు పెంపెల్ల వొలసి
 సుదతిని పేర్కొని సొరది యందున్న
 శుకముల పికముల శుభలతావళుల
 మొకరి తుమ్మెదల నిమ్ముల విహంగముల
 నగముల మృగముల నశినాకరముల
 మృగమధ్య నడుగుచు మిగుల సోలుచును
 చనిచని ముందర సమర భూస్థలిని
 కనకాచలేంద్రంబు గతిబడియున్న
 పక్షి జటాయువు వరికించి పిడు
 రానుండుని యెంచి రాముండు కనిల
 శిషింప యత్నంబు

పక్షిండ్రుడా రామభద్రుని కనియే
 దేవ శ్రీరామ సిదేవి వంచించి
 రావణుండెత్తుక రథమున బోవ
 బోసీకయడ్డమై తూరి సత్వమున
 బానితో పోరాడి వసుధ గూలితిని
 యిదెవాని కేతన మిదేవాలి యరచ
 మిదెవాని సారథి యిదెవాని బావ
 మని జూపి రఘువీరునకును నవ్వలను
 దనుజాధముని రాజదాని మార్గంబు
 జనకజ పలికిన సమయ వార్యములు
 వనువడి సౌమిత్రి వలుమారు వినగ
 చెప్పెదనని యెంచి చిట్టాడు వెతల
 చెప్పజూడక పక్షి జీవముల్ విడిచె
 సంత నా రఘురాముడా జటాయువుకు
 వింతగా వరలోక విదులెల్ల దీర్చి
 యావల కదలి క్రౌంచారణ్యమెల్ల
 భావించి యోజన బాహువధింప
 వాడు గంధర్వుడై నిజా వ్రకులుల
 పొడిమి నులియించి పొలుపొంద పలికె
 రావణుండిపుడు సీరమణి నెత్తుకొని
 కావరంబునను లంకాపురికేగి
 శబరి యాశ్రమమదే చక్కగా జనుడు
 శబరి పూజలు మీకు నల్పు నామీద
 సుగ్రీవు నుల్లంబు సొరది గడించు
 నిగ్రహింతువు రామ సీవు రావణుని

సీత నిన్నెనయును శీఘ్రంబుగాను
 సీతతో వట్టాభిషిస్తుండై యుందు
 వడుచు దీవించుచు నమలేంద్ర పురికి
 రానేగి నంతట దశరథాత్మజులు
 సచ్చరిత్రులు బోయి శబరి యాశ్రమము
 జొచ్చినప్పుడె వారి జూచియా శబరి
 యెదురేగి సాష్టాంగమెరిగి పూజించి
 వదలక తోడైచ్చి వరపీఠినుంచి
 ఇందివర శ్యామ యినకోటిధామ
 సుందరందైన నీ శుభమూర్తి గంటి
 పరువడి నా తపఃఫలమందుకొంటి
 గురుతుగా నీ శార్యగుణము లేవంటి
 పరమ తత్వము నీవె పరమంబు నీవె
 పరమేష్ఠి నీవె యా బ్రహ్మంబు నీవె
 షరములు నీవె యక్షరములు నీవె
 షరమక్షరములకు సాక్షివి నీవె
 నిన్ను సన్నుతినేయ నేర్తునే రామ
 మన్నింపుమని తన మహిమ దీపింప
 కంద మూలంబులు కరుణలో దెచ్చి
 విందు గావించి భూవిభుజూచి వతికె
 వీ కాంతగొని చన్న నీచు పథియింప
 రేఖ కాకులై మీరతిథ్యేగ తగదు
 సూర్య పుత్రుండైన సుగ్రీవుతోస
 నార్య సమ్మతిగ సఖ్యంబు గావించి

కపి రాజాసమ సువకారంబు జెనె
 కవులతోడుత గూడి కదలి రావఱుని
 నమయించి సంగం జయలక్ష్మితోన
 రిమలాక్షి సీతను చరచతో గూడు
 మని రాము సన్నిధి సులంబు చేర్చి
 తనును నాహుతిజేసి తన మదిలోను
 సత్యసంధుని రామచంద్రుని నిలిసి
 సత్యలోకమునకు అనియె నా సుబర
 రమణి జెప్పిన జాద రామలక్ష్మణులు
 క్రమము దప్పకబోయి రని ఋష్యమూర
 మా సమీపమున పుల్లూరల్లూర
 బాసురంబైన పంపా సరోవరము
 రని కృతస్నానులై చందమూలముల
 పనువడి దుడియించి బరలిక దాసి
 తరణి వంశజుడింత తమ్మునితోన
 సొరడి యచ్చటి వింత జూచుచునుండె
 అని భోసలాన్ది సుధాంబుడు క్రమము
 చేసనాథరుల్కుడు దార విక్రమముడు
 సరస సాహిత్యలక్షణ చక్రవర్తి
 కరుణా సముద్రుండు కవి కల్పకంబు
 విలసిల్లు తుళుజ భూవిధు కుమారుడు
 పొలుపొందు యేకోడి భూమిపాలకుడు
 తనతండ్రి తుళుజేంద్ర ధరణిభుపేత
 పెనుపొంద మరరంబు పరుదాంబు పేత
 శ్రీలు తంజిలు శబ్దచిత్రార్థముల

రమణీయమైన యీ రామాయణమున
 క్రమమొప్ప నారణ్యకాండంబు జెప్పె
 యిది తుళరాజేంద్రులకిడు నెప్పుడిలను
 పొదలు సంపదలును పూర్ణశక్తులను
 సకల దీర్ఘాయుష్య సంతానములను
 సకల రాజ్యంబుల సకల భోగముల
 సమర జయంబులు సకల సత్కిర్తు
 లమరంగ నొసగు మహారామ చరిత
 మిది మహాపుణ్యద మిది వేదసార
 మిది ముక్తిసోపాన మిది శుభోదర్శక.
 మివ్వనుందర తక్కి నెఱమితో దీని
 నెవ్వరు చదివిన నెవ్వరు వినిన
 నెవరు వ్రాయించిన నెవరు వ్రాసినను
 భువిలోన వారికి పుత్ర సంపదలు
 భునమైన కీర్తులు కరితురంగములు
 భునను రంజితయు మానినీమణులు
 పరగ దీర్ఘాయుష్య భాగ్యంబు లొసగు
 ఫలణిలోనా చంద్ర తార్కారముగను